

20.36

**ЈУНАЧКИ
СПОМЕНИК**

ОД

ВЕЛИКОГА ВОЈВОДЕ
МИРКА ПЕТРОВИЋА.

— 9(0)0 —

НА ЦЕТИЉУ
у књажеској штампарији
1864.

180.1

ИЗДАНИЕ

СЕРИИ

ВЕРИФИКАЦИЯ

ИЗДАНИЕ

ИЗДАНИЕ

ИЗДАНИЕ

1884

THE NATIONAL BANK

NEW YORK

FOR THE DEPOSIT OF

CASH

IN FULL PAYMENT OF

THE DEBTS OF

THE NATIONAL BANK

NEW YORK

1856

THE NATIONAL BANK

NEW YORK

FOR THE DEPOSIT OF

CASH

~~РЦ4073~~
~~2160118~~
Рлз Ср II 780.1

ЈУНАЧКИ СПОМЕНИК,

ПЈЕСНЕ

О НАЈНОВИЈИМ ТУРСКО-ЦРНОГОРСКИМ
БОЈЕВИМА,

СПЈЕВАНЕ ОД ВЕЛИКОГА ВОЈВОДЕ

МИРКА ПЕТРОВИЋА.

ИЗДАО

Архимандрит цетињски

Никола Дучић.

—o(o)o—

НА ЦЕТИЊУ

у књажеској штампарији

1864.

— — — — —
— — — — —
Што утече испод сабље турске,
Што на вјеру праву не похули,
Што се неће у ланце везати,
То се збежа у ове планине,
Да гинемо и крв проливамо!
Да јуначки аманат чувамо!
Дивно, име и свету свободу.
Све су наше главе изабране!
Момци дивни, исто ка' звијезде,
Што су до сад ове горе дале
Сви падали у краве борбе,
Пали за чест-име-и свободу.
И наше су утирали сузе
Вјешти звуци дивнијех гусалах!
Просте наше жртве свеколике!
Кад је наша тврда постојбина
Силе турске песита гробница.

— — — — —
— — — — —
Ко умије вама сплести в'јенце?
Споменик је вашег јунаштва,
Гора-Црна и њена свобода!

П. П. Њ.

Владика Црногорски.

Инв. бр 20363

ПРЕДГОВОР.

У овој књизи има 29, јуначкијех пјесанах, које је прошле године спјевао пресједник црногорскога вијећа (сената) велики војвода Мирко Петровић, као вјечити спомен српскијем јунацима онијем, који су се храбро борили и јуначки на бојноме пољу за отачаство погинули; зато емо и нађели име овој књизи: „Јуначки Споменик.“

Познато је, да у Црној-гори нема каква великога богаства, па да се може подигнути какав од камена вилмчаствени споменик (монумент), као што се то наводи у свијету; но споменик, као што је овај, ја смијем рећи, да је далеко одвојио од најљепшега каменогга споменика; јер споменици камени, ма како били израђени и украшени, опет остају мртва ствар, а споменик, као што је овај, јест жива и вјечита ствар, која траје докле и народ живи.

Овај големи српски витез Мирко Петровић веома љуби и милује јунаке, па из те своје велике и чисте љубави и спјевао је ове пјесне, као знак својега поштовања и срдачне признаности према јунацима, који нежале живот за поштење и отачаство.

Немогу, а да неспоменем овђе, и ако је познато, да је овај витез предводио Црногорце осим малијех бојевах у шљедујућим ратовима:

најприје 1852 и 3 године против Омер-паше; иза тога на Граховцу 1858 године; па најпознатије у великоме и осмо-мјесечноме турско-црногорскоме рату 1862 године; и да је у свијем и најжешћијем бојевима с голом сабљом у руци пред Црногорцима ишао и свој живот очигледној смрти излагао, и да поред својега необичнога јуначтва има и велики дар пјесништва; он у тили часак може пјесну спјевати за сваки догађај, тако лако, да се чојек мора прекомјерно зачудити. Све ове пјесне, које су у овој књизи штампане (осим 28), он их је мени, пушећи синсију, и као пехотећи испричао, жалећи храбре Црногорце, као: Тура Пламенца сенатора; Илију Ђуканова војводу; Шћепана Радојевића сердара; Крста Р. Кривокапића сердара; Станка Голубовића капетана; и из Херцеговине: Јована В. Баћевића војводу; Ђока Радова сердара и многе друге. Његов је вас обични говор чиста народна појезија; и да се је од своје младости о томе забављао, могао би се успоредити са својим стрицем познатијем и прослављенијем српским пјесником Петром П. Петровићем, владиком црногорским. Кад је дакле своје јуначко име овјековјечио на бојноме пољу, нека га и у књижевности овјековјечи.

Пјесне, које се у овој књизи налазе, метнуо сам их по реду и времену за бојеве, кад се који догађао; тако је међу њима најстарија пјесна под бројем 1. од 1852 године, и даље

пјесне под бројевима: 2, 3, 4, 5, 6, 7 и 8; ови бојеви, за које су ове пјесне спјеване, догађали су се за вријеме владе безсмртнога књаза ДАНИЛА I.; који је урођено јунаштво у Црногорцима распалио и у небесне висине подигао.

Неће бити савише, што ћу казати, да су ове пјесне написане онако, као што се говори у Црној-гори и Херцеговини, за то ће се и наћи у свијем ријечима пред умекшанијем љ и њ претворено с у ш; н. пр. ш њим, шљедовати, шљеме; шљез, Босна, Бошњак, данас, данашњи; и ће се претвара т у ћ, па ако је пред њим с, онда се претвара с у ш; н. пр. христјански, хришћански, крстити кршћење, разкрстити, разкршће и т. д. Ово је прави народни произношај, с којијем сам се и ја задојио; па мислим, да га није право измјењивати, јер ни у длаку неквази језик.

Ја мислим, да би требало ради јединства, да се сви наши књижевници држе овога правила; јер иначе шарено пишу сви они, који строго чувају, да се незамијени с са ш. Кад пишу од данас данашњи, јутрос јутрошњи, Босна Бошњак восак воштина, и т. д.; онда треба, да пишу и: ш њим, шљедовати, шљеме, хришћанин и т. д. По мислима (јер се неможе казати по етимолоџији) онијех, који чувају, да се нипошто некаже ш мјесто с, требало би изговарати шљедујуће ријечи овако: данас данасни, Босна Боснак, восак востина и т. д.; као што то Грци чине, кад се српски уче, који немају слова ш.

Слово х наће се у овој књизи, осим при-
ложенијех ријечих другога падежа мложине, и у
свијем самосталнијема ријечима тога истога броја
и падежа; а то прво зато, што се у Црној-гори
све самосталне ријечи на крају изговарају са х;
друго зато, што се и сам у томе слажем, ради
разлике једнакијех падежах, па да небих чисти
народни произношај одбацио и мјесто њега ме-
тао знак овај ('), оставио сам х; а ће нетреба
да се изговара, нити га ја изговарам, нити га
препоручујем коме другоме, да га изговара.

На Цетињу, Фебруарија 1864.

Архимандрит цетињски

Никифор Дуцић.

ПЈЕСНЕ,

КОЈЕ СУ У ОВОЈ КЊИЗИ.

1. Погибља Ђулек-бега у Дуги.	1
2. Почетак буне у Дробњацима.	9
3. Погибља Бећка Ацимановића.	14
4. Освета попа Радосава	18
5. Бој на Зубцима	22
6. Бој на Колашину.	28
7. Освета Јока Јовићевића	33
8. Четовање Јована Лучића	37
9. Бој у Коловозу	45
10. Бој у Врањини	52
11. Ударац на тајин у Дуги	58
12. Ударац на Турке на Кусињу	68
13. Бој на Пилатовцима.	72
14. Бој на Колашину касније	77
15. Бој на Забрђу у Пиви.	83
16. Бој у Пиви опет.	87
17. Бој у Крњицама.	96
18. Погибља три српска сокола	114
19. Бој у Васојевићима и погибља Селим-паше.	119
20. Бој на Ништицама	130
21. Бој на Медуну у Кучима.	137
22. Бој на Понарима.	145
23. Ударац на град никшицки.	151
24. Бој на Пресјеки у Дуги	158
25. Бој у Кити и погибља Салик паше	197
26. Боји на Новом селу.	172
27. Бој на Мартинићима.	178
28. Ратовање Омер-паше на Црну-гору.	184
29. Бој на Шаранцима	195

ПЯТНАДЕСЯТ

КОЛЕЦЬ У ОБОУ КНИЖИ

1	1. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
9	2. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
14	3. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
18	4. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
23	5. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
28	6. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
33	7. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
37	8. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
45	9. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
52	10. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
58	11. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
65	12. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
72	13. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
77	14. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
83	15. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
87	16. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
95	17. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
114	18. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
119	19. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
130	20. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
137	21. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
145	22. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
151	23. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
158	24. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
167	25. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
173	26. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
178	27. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
184	28. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ
192	29. Найданъ въ-дѣлѣхъ и дѣлѣхъ

**ПЈЕСНЕ О НАЈНОВИЈИМ
ТУРСКО-ЦРНОГОРСКИМ БОЈЕВИМА.**

ИЗДАНИЕ © НАЦИОНАЛЬНЫМ
ТИПО-ЛИТОГРАФИЧЕСКИМ ПОЛЪИМЪМЪ.

Погибља Ђулук-бега у Дуги.

(1852 год.)

Пошто Омер Босну умирио
 Равну Босну и Херцеговину
 До границах близу горе-Црне,
 Он ис'јече све турске главаре
 Од добријех кућах и оцаках, 5
 Још изгуби змаја најжешћега,
 Али-пашу Ризван-беговића;
 Зароби му два нејака сина,
 И оправи цару у Стамболу.
 А осташе јадни Херцеговци, 10
 Па изнова стављају главаре
 Од жалосних кућах и оцаках;
 Пак се стали у Мостару граду,
 Пију Турци кафе и духана
 И жестоке мостарске ракије, 15
 О свачему зборе и говоре,
 А највише око горе-Црне,
 За јунаке, мрке Црногорце.
 Уто дође једно момче младо
 По имену Ченгићу Дедага, 20
 На Турцима, турски селам зваше,
 А Турци му селам прифатише

- И дивно му мјесго начинише;
 Сједе Дедо међу поглавице,
 Бритку сабљу држи преко крила; 25
 Па му дају кафе и духана.
- Поче им се туговати Дедо
 На ваљану српску гору—Црну,
 Да он више живоват' неможе
 Од Србаљах од те горе—Црне 30
 Од сокола протопопа Луке
 И сокола сердара Шћепана :
- „Вазда иду по Херцеговини,
 „Робе пале, а сијеку главе;
 „Све су збили у касабе Турке, 35
 „Већ ми Турци, живљет' неможемо!“
 Аге муче ништа неговоре.
- Док подоцкан једно туре зорно,
 Арнаутин беже, Ђулек—беже :
 „Ај, да би ме неродила мајка, 40
 „Већ кобила, која ата рађа!
 „Ако сјутра уранити нећу
 „Баш су моје хиљаду момаках,
 „Па изаћи на Гацко широко
 „Под Ченгића пребијелу кулу; 45
 „Ту ћу једну ноћу преноћити,
 „Па отолен рано уранити,
 „Обрнути низ Дугу крваву,
 „Докле сидем граду никшићкоме,
 „Ниже града на сред поља равна, 50
 „Бијеле ћу попети шаторе,
 „А на граду ставити барјаке,

- „А упалит' зелене лубарде,
 „Нек' се меце страше Црногорци;
 „А отмен ћу ситне књиге писат' 55
 „По свој Босни и Херцеговини
 „На цареве аге и бегове,
 „Да покупе Бошњаке јунаке
 „И кржаве љуте Херцеговце :
 „Биће војске тридесет хиљадах ; 60
 „Да похарам ломну гору—Црну,
 „И запалим на Цетиње цркву ;
 „Остала је земља без главара :
 „Владика се Петар преставио ;
 „Кнез Данило поша' у Русију ; 65
 „Учинићу све, што ми је драго ;
 „А који ми на тефтер недође,
 „Мојом ћу му сабљом пос'јећ' главу !“
 Ал' му вели Ченгићу Дедага :
 „Арнауте, беже Ђулук—беже ! 70
 „Ја знам, да си царев капиџија,
 „Јесил' изам од цара узео ?
 „И јели ти више дао војске,
 „Нако Босну и Херцеговину ?
 „Хоће ли ти помоћ' Арбанија ? 75
 „Хоће ли доћ' из Стамбола војска
 „Из Стамбола и из Анадола
 „И Мисира мјеста питомога ?
 „Јер ако та војска доћи пеће,
 „Немаш рашта водит' Херцеговце 80
 „И Бошњаке мртве, потурице
 „На Ђаурску Ђецу Црногорце.“

Тадер Ђулек њему одговара :
 „Мучи Дедо! курвино копиле!
 „Како су те власи уплашили, 85
 „Од ка' су ти баба изгубили!
 „Што ће мени, Арнаути љути,
 „И што ће ми од Стамбола Турци,
 „И што ће ми Турци Анадолци?
 „Што ли ће ми војска из Мисира 90
 „Кад ћу повест' тридесет хиљадах
 „Од све Босне и Херцеговине?
 „А у јадну малу гору—Црну
 „Нема више нег' десет хиљадах:
 „Нас ће бити потри на једнога; 95
 „Још немају праха ни олова;
 „А ми силну имамо џебану
 „И цареву хазну и заиру.“
 У млађега поговора нема.
 Отолен се Турци подигоше, 100
 Ђулек узе два хата крилата,
 Дора јаше, а Ђогата води,
 И четири буле у кафезу;
 За њим иде хиљада коњиках;
 Изиђоше Гацку широкоме 105
 Испод куле Ченгића Дедаге;
 Ту је турска починула војска,
 А на кулу силан Ђулек—бего
 И његове буле све четири;
 Ту ноћили, и дивно им било. 110
 Па у јутру рано уранише,
 Обрнуше низ Дугу крваву;

Угледа их протопопе Лука,
 Ш њим је другах четири стотине ;
 Па Шћепана зове побратима : 115
 „А Шћепане, мој сиви соколе !
 „Јево среће, а ево Тураках !
 „Запанимо око друма пута,
 „Око друма пореди дружину,
 „Запријети другу свакојему, 120
 „Да се не би, који преварио,
 „Ни на Турке срце преграбио,
 „Да опали свога џефердара,
 „Да ни даље не поплаше Турке ;
 „Е су брзи на хатове Турци, 125
 „Утеће ни Гацку широкоме ;
 „Док нечују твога џефердара,
 „Али моју везену шешану.“
 Скочи Шћепан, као соко сиви
 Око друма бусије пореди, 130
 А он сједе на сред друма пута,
 Па Ђулека чека на дорина,
 Још дружини тако проговара :
 „Немој који пушку истурити,
 „Док чујете мога џефердара 135
 „И попову везену шешану ;
 „Ми смо оба један до другога.“
 Црногорци њега послушаше.
 Утолико Турпи нагазише :
 Гађе Шћепан бега Ђулек-бега, 140
 Но Ђулеку добра срећа бјеше,
 Те га танка пушка непогоди,

- Но код њега Омера сиповца ;
 Паде Турчин у зелену траву,
 А Шћепан му осижече главу. 145
 Пуче пушка протопопа Луке,
 И погоди опу из Мостара,
 Поп Лука му уграбио главу ;
 Заикташе бистри џефердари
 Око друма са обије стране, 150
 А подвикну сердаре Шћепане,
 Он подвикну, ка' да пије вино :
 „А на главе браћо Црногорци!“
 Ту поп Лука разাগони Турке,
 Као курјак у планину овце : 155
 Ту им триста главах пос'јекосе,
 А остали патраг утекосе ;
 А сам Ђулек оста на дората,
 Голу држи у рукама ћорду,
 Око себе сјече Црногорце ; 160
 Жа' му бјеше буле оставити,
 Да у србске неупану руке.
 Но га љута гуја упазила
 Баш од Цуцах Мика Буковићу,
 На Турчина јуриш учинио 165
 С голим ножем у бијеле руке ;
 На сабљу га турчин дочекива,
 Махнули су подва потри пута,
 Но га Турчин сабљом ошинуо
 По капици и по перјаници, 170
 На образ му даде рану грдну.
 Ондар Мика ријеч бесједио :

- „Давор капо, неостзла пуста!
 „Мислио сам, да си на јунака
 „И још моје златне перјанице, 175
 „Које по сам на крв задобио!“
 Махну боље, примаче се ближе:
 Пос'јече му иза сабље руку;
 Другом махну, пос'јече му главу;
 Уграби му коња и оружје 180
 И зароби буле све четири,
 На томе су боја раздвојили.
 Арамбаше војску окупише,
 Па погибшу браћу избројише:
 Четрдесет и четири више, 185
 Што на мртво у бој погибоше;
 А турскијех главах три стотине,
 Међу њима Ђулекова глава
 И четири буле заробљене;
 То је грђе свој турској крајини, 190
 Но њихове пос'јечене главе!
 Арамбаше буле прифатише,
 Па их пита протопопе Лука:
 „Сад шта ћете, буле Ђулекове!
 „Али ћете са мном гори—Црној? 195
 Ал' ћете се натраг повратити
 „До Ченгића пребијеле куле,
 „Е ћу ви дат добре пратиоце?
 „Нос' те ваше рухо свеколико
 „И на гръло ђердане од злата; 200
 „Јер адета у Србина нема,
 „Ко би турску булу заробио,

- „Србим јој зулум учинит' неће,
 „Нити ће јој образ оштетити.“
 Заплакаше буле све четири, 205
 Па овако ријеч бесјеђаху :
- „Бе аферим ! српска арамбашо !
 „Бан су таки поштени јунаци,
 „Што на мејдан добивају главе !
 „Бог ти дао срећу у јунаштву, 210
 „Кад си нама живот поклонио
 „И кад си ми образ сачувао !
 „Ходи ћемо Гацку широкоме.“
 Тад' им попе пратиоце даје,
 Оправи их Гацку широкоме 215
 До Ченгића пребијеле куле.
 Онђе стоје Турци кукајућу,
 Отиђоше Срби пјевајући.
 Носе турске ћурке и саруке,
 Носе турско свијетло оружје ; 220
 Турске главе на стржево коље,
 Међу њима Ђулекова глава
 По границах на стржево коље.
 Јето саде, Арнауте љути !
 Пиши књиге, и зови Бошњаке 225
 И ваљане твоје Херцеговце,
 Да похараш и њима гору—Црну.
 То је било, истина је било.
 Домаћине ! дај ми чашу вина,
 Ма доброга, а чашу од оке, 230
 Да наздравим старац јунацима.
-

2.

Почетак буне у Дробњаке.

(1855 год.)

На хиљаду и осме стотине
 И педесет и пете године:
 Тужни Дробњак Турци притиснули,
 По Дробњаку сваке јаде раде,
 Поградили карауле тврде, 5
 На Језера више Дормитора,
 И на Превиш село поносито;
 Ту им раја предаје араче;
 Измет чине све, што веле Турци,
 Јер у раје неима оружја; 10
 Више муке сносити неможе!
 Они мисле, нико невиђаше,
 Али види Бегане сердаре,
 Од Ускоках крваве крајине
 Жао њему жалосне Дробњаке, 15
 Које муке носе од Тураках,
 Па Ускоке браћу покупио,
 Ускоцима ријеч бесједио:
 „Браћо моја! узмите оружје,
 „Да идемо низ племе Дробњаке, 20
 „Баш Превишу селу поноситу,
 „Код бијеле Миланове куле,

„У кулу је стотина пандурах
 „Сваке јаде по Дробњаку граде ;
 „Већ су мени додијале даве, 25
 „Од дробњачке сиротиње љуте ;
 „Но с Турцима да се покољемо,
 „Запалимо турске карауле,
 „Из Дробњаках Турке ишћерамо
 „Да почину јадна браћа наша, 30
 „Од зулума и од зулумћарах.“
 Сви Ускоци њега послушаше.
 Оде Беган жалосну Дробњаку,
 Докле дође код села Превиша,
 Ту су једну ноћцу заноћили, 35
 Па у јутру рано уранише,
 Стаде сердар дијелити војску:
 Једну даде Бајагићу Шунду
 И соколу Алексићу Мирку ;
 Да преведу низ Превишу војску, 40
 Под Којића ојађелу кулу
 У кулу је ага Шабан-ага,
 И код њега су педесет других ;
 Па да скрију у сред поља војску,
 Докле сердар удари на кулу, 45
 На бијелу Миланову кулу,
 Јер су у њу педесет Тураках
 Међу њима Асан-буљук-баша,
 А тврда је ојађела кула ;
 Па кад сердар удри на Асана, 50
 Онда ће се Шабан отворити,
 Да Асану дође у помоћи.

„Ви уд’рите, два сива сокола!
 „Пожен’ те се пољем широкијем;
 „Па што коме Бог и срећа даде! 55
 „А ја кулу оставити нећу,
 „Ни у кулу Асан-буљук-башу,
 „Задајем ви божју вјеву тврду!“
 То рекоше, војску раздвојише:
 Оде Шундо у поље зелено, 60
 Под Којића ојађелу кулу.
 Тадер сердар уд’ри на Асана
 И на бијелу Миланову кулу,
 Но се из куле Арнаути бране,
 Јер се кули ништа немогаше; 65
 Око куле бију Црногорце.
 Оно виђе Бегане сердаре,
 Викну сердар као соко сиви:
 „Ће сте, момци? на вас прогръмјело!
 „Што бијелу неузмете кулу?“ 70
 Оно чуше два добра јунака:
 Од Ускоках Грдинић Стефане;
 А од жупе Бојовић Милошу;
 Па дрвене саони узеше
 Уз саони коше натурише, 75
 А у коше сламу и сијено,
 Поћераше пут бијеле куле;
 Пучу пушке са обије стране;
 Ма немисли Грдина Стефане
 Са соколом Бајовић Милошем; 80
 У саони ватру утурише,
 Те заждише сламу и сијено,

На још боље кули примакоше,
 Доклен кула ватру прихватила,
 Док стадоше падати угарци, 85
 А из огња искакати Турци;
 Ватају их млади Црногорци,
 Свакојему пос'јекоше главу.
 Дим је цио Превиш притиснуо,
 Од брзога праха и олова, 90
 И несрећне Миланове куле.
 А шета се Бегане сердаре,
 Јер он хода и дората вода,
 Зачуди се, што се уградило :
 Ђе су турске главе и оружје. 95
 Ал' ево ти три Јелаћа млада,
 Носе мртве од Тураках главе.
 На их пита Бегане сердаре :
 „Што би браћо, на високу кулу ?
 „И камо ви Асан-буљу-баша 100
 „И његова глава и оружје ?“
 А веле му три Јелаћа млада :
 „Ти сердаре, од крајине главо !
 „Педесет смо главах одкинули,
 „И узели рухо и оружје ; 105
 „А бијелу изгорјели кулу,
 „Нешће изаћ' из бијеле куле,
 „Но у ватру изгорно живу,
 „Под пусатом и свијем оружјем.“
 Шабан-ага курвино копило, 110
 Бојећи се Бегана сердара
 И његова великог' јунаштва,

- Несмје Турчин отворити кулу,
 Ни Асану у помоћи доћи.
 Па га зове бегане сердаре: 115
 „Шабан-аго турски капетане!
 „Видиш дивно, што се амо ради
 „Од Асана буљу-баше твога,
 „Што сам јутрос њему учинио,
 „И сјутра ћу теби, ако Бог да! 120
 „Ако Превиш оставити нећеш
 „И Којића пребијелу кулу.“
 А вели му ага Шабан-ага:
 „Хајде с Богом, Бегане сердаре!
 „Ја ћу б'јелу оставити кулу 125
 „Већ на Превиш Турци ходит' неће
 „Кад их тако знадеш поздравити
 „С јунацима од ваше крајине.“
 Беган пође двору бијеломе,
 И одведе Ускоке јунаке. 130
 То је било, истина је било.

Погибља Бекка Аџиманића.

(1857 год.)

Пили вино два сокола сива,
 Црногорске двије арамбаше,
 У малено село Марковину :
 Једно ти је протопопе Лука,
 Друго соко сердаре Шћепане ; 5
 Вино служи попадија млада,
 Вјерна љуба протопопа Луке,
 Братучеда сердара Шћепана ;
 Пак се фале двије арамбаше :
 Колико су пос'јекли Тураках, 10
 Колико су узели шићара,
 И турскијех запалили селах,
 И градове турске затворили,
 До границах на свакоју страну,
 И у Гацко четири касабе. 15
 Оно чула попадија млада,
 Живо јој се срце распучило,
 Од жалости за братом роднијем,
 Из руках јој паде чаша вина,
 Баш на сопру међу арамбаше 20
 Нит' се сломи' нит' се просу вино !
 Погледа је сердаре Шћепане,

Ал' је топле сузе пропадоше,
 Топле сузе низ бијело лице,
 Као бисер низ бијелу свилу ; 25
 Пак је Шћепан руком загрљио :
 „Што је сале ? да од Бога нађеш !
 „Што ми недаш с миром пити вино ?“
 А она му млада одговара :
 „Ја вас чујем, оба арамбаше, 30
 „Кад пијете како се фалите ;
 „Па се сјетих милог' брата мога,
 „Те га љетос пос' јекосе Турци,
 „На Луково крваву палангу,
 „Пред Љуцине бијеле дворове ; 35
 „Па се турске арамбаше фале,
 „По кафама и по механама ;
 „Но Шћепане мио братучеде !
 „Освети ми брата рођенога,
 „А на част ти кућа и баштина 40
 „И мог' брата зелена планина,
 „Ништа носит' у миразу нећу.“
 Када Шћепан сестру разумио,
 Али Шћепан њојзи бесједио :
 „Сестро моја, попадија млада ! 45
 „Ја сам њега осветио давно,
 „И јопет ћу њега осветити,
 „Али моју главу изгубити.“
 Па се шњоме у образ пољуби,
 С чивилука узе цефердара, 50
 Па отиде преко Марковине ;
 Собом узе седам, осам других,

Шњима иде преко горе-Црне,
 Па никшићко поље прегазио,
 Дође сердар у Дугу крваву, 55
 Посједаше накрај друма пута:
 Сердар Шћепан на високу јелу;
 Гледа Шћепан на свакоју страну,
 Не би ли ће угледао Турке.
 Ту трајали три, четири дана, 60
 Шћепану се погледати дало
 Пут Ноздарах врела студенoga,
 Ал' угледа дванајест Тураках,
 Међу њима турску арамбашу,
 Арамбашу Бећка из Никшићах, 65
 Жешће гује у Тураках нема;
 Чим га виђе, тим га и познаде;
 Па потрча и дружини каза,
 Око пута наредио друштво,
 Па овако њима бесједио: 70
 „О дружино моја, браћо драга!
 „Немој који палит' цефердара,
 „Док негађем Бећка аромбашу,
 „Е се Турчин по крајини фали,
 „Да је тридес'т пос'јекао главах, 75
 „И још више братучеда мога.“
 Сједе сердар на друму широку,
 А дружина на крај друма пута,
 На сердара нагазише Турци,
 Неће сердар далеко да гађе, 80
 Но га виђе Бећко буљук-баша,
 Па са руке пали цефердара,

Једанак им пукли цефердари ;
 Обојици добра срећа била :
 Један другом ране незададе ; 85
 Али танка гушка Шћепанова
 Омер-бега погодила млада ;
 Паде Омер у зелену траву,
 На њега се Бећко обрнуо ;
 Ал' се Шћепан обратити неће, 90
 Но за оштро гвожђе пригнуо,
 На пут Бећка јуриш учинио,
 А Бећко му плећи обрнуо ;
 Шћепан дође на Омера мртва,
 На му русу посијече главу. 95
 Кад то виђе друштво Шћепаново,
 Намах пуче осам цефердарах,
 Паде мртвих до осам Тураках ;
 А четири коња одјახаше,
 Побјегоше кроз гору зелену, 100
 Али ко ће утећ' Црногорцу ?
 Што нелети, утећи му неће ;
 Што нелети, достићи га неће ;
 А камоли мртва потурица
 С калчанима и с' опанцима! 105
 Црногорци њега пристигоше
 И његова три, четири друга
 При једноме букову омару,
 Свакојему пос'јекосе главу.
 Ту Шћепану не погibe друга, 110
 До рањена Павловића Крста.
 Ту дванајест коњих уграбише,

И с Тураках рухо и оружје,
 Турске главе на стржево коље.
 Отидоше селу Марковини, 115
 Пред биелом кулом сердаревом
 Једанајест главах оставише
 За лиепу Јованову главу ;
 А Бећкову носе на Цетиње
 Баш на табју више манастира, 120
 Ће су до сад многе окапале,
 И по сад ће која, ако Бог да!
 Од турскијех пашах и везирах,
 Од турскијех агах и беговах,
 Од турскијех добрих арамбашах, 125
 Ка' што бјеше Бећко буљук-баша ;
 Ту је сердар добро шићарио
 И лијепо добио поштење,
 Бог жмвио сердара Шћепана !

4.

Освета попа Радосава.

(1858 год.)

Пили вино ријечки главари
 У механу Јовићевић-Луке,

Уто дође Ђоко капетане,
 Лијепо му мјесто начинише ;
 Сједе Ђоко међу главарима, 5
 А Срби му дају пити вина,
 Вино пију разговарају се,
 А највише зборе за јунаштво ;
 Но говори Ђоко капетане :
 „Чујте мене, ријечки главари, 10
 „Ја сам сада са поља Цетиња,
 „А глас дође из Бјелопавлићах,
 „Да су Турци вјеру претурили,
 „И пос’јекли сивога сокола,
 „Радовића попа Радосава, 15
 „Који бјеше Брђанима глава,
 „Не бјешему пара до дивана ;
 „Но на ноге, моји соколови !
 „Да идемо, да га осветимо ;
 „Но је њега мука осветити 20
 „Без царева паше ал’ везира.“
 Кад то чуше ријечки главари,
 Сваки жали попа Радосава,
 Па шарене пушке доватише,
 И стотину других покупише, 25
 Пак се у три лађе увезоше,
 Обрнуше студеном ријеком,
 Док дођоше под тврду Лесендру
 Под топове цара честитога ;
 За гаром су заклонили лађе, 30
 Па да ноћно крај Лесендре мину
 И да иду под Скадар бијели,

Да сијеку Арнауте љуте,
 Ал' низаме цара честитога
 На Казину Скадра бијелога, 35
 Ка' што су се вазда научили.
 Сунце зађе, тамна ноћца дође,
 Крај Лесендре суминуше лађе;
 Ал' сво ти среће пригорске:
 Двије турске окренуле лађе 40
 Од Лесендре цареве паланке
 Пут зелена Вира црничега;
 У лађе је шездесет Тураках,
 А на лађе два топа огњена;
 Та не би ли камен шићарили 45
 Ал' српкога роба заробили;
 Среташе се ш њима Цеклињани,
 Међу Виром, и међу Лесендром
 Насред хладна блата зеленога,
 Побише се огњем из пушакх, 50
 Запуцаше два тона огњена,
 А да видиш младе Црногорце,
 Кад од прве ватре остадоше,
 Турцима се ближе примакоше,
 Доклен им се лађе састадоше; 55
 Крму држе два Јовићевића:
 Једно Перо, а друго Никола
 И бију се, као соколови;
 Док их турско свладало олово,
 Оба пала један врх другога 60
 И осталих десет Цеклињанах.
 Кад то виђе Ђоко капетане,

Он повикну младе Цеклињане :

„Јуриш замном у њихове лађе,

„Па што коме Бог и срећа даде !“ 63

Тек ускочи, увати Турчина,

На му русу посијече главу ;

За њим скочи Ћурашковић-Гајо,

А за Гајом до два перјаника :

Једно ти је Милошевић-Јоко, 70

А друго је Маркишић-Стефане,

И остали неки витезови,

Те у турску ускочише лађу,

С Турцима се по њојзи поклаше,

Тридес'т и три главе пос'јекосе, 75

Ћавољега жива непушташе,

И црну им лађу повезосе,

И на лађу тона огњенога,

И с Тураках рухо и оружје ;

Друга им се умакнула лађа 80

На брзине блата зеленога,

Те утече она у Лесендру ;

Ал' ни она утећи нећаше

Но је с града топи обранише.

Цеклињани, као соколови 85

Тридес'т и три главе доватише,

Однесоше у Бјелопавлиће

Више Спужа града крвавога,

Поперише на стржево коље;

Нек' гледају буле и кадуне, 90

Ће је мрамор попа Радосава,

На њега су тридес'т и три главе

Од Тураках царскијех синовах ;
 Нек' их кљују вране и гавраши,
 Нек' их скубу тице и лисице,
 Освета је ово Потурице!

95

5.

Бој на Зубцима.

(1858 год. 10. Фебр.)

Од како је настала крајина,
 Међу нашом српском гором-Црном,
 Црномгором и Херцеговином,
 Зулум виши није постануо,
 Што је данас у Херцеговину, 5
 Особено Шуми и Попову
 И жалосне на крајини Зубце
 И питому пољу Суторини;
 Они више живљети немогу
 Од зулума и од зулумћарах 10
 И Турчина Салик-наше млада,
 Неможе их подносити раја,
 Па се раја трже на оружје;
 Ал' се раја одбранит' неможе
 Од велике царске палбаане ; 15
 На главаре своје одабраше,

И послаше српкој гори—Црној
На Цетиње Петровићу кнезу.

Кад главари на Цетиње дошли,
Кнежеву су пољубили руку, 20

Па овако Срби бесједили :

„Помагај нам, драги Господаре!

„Од зулума и од зулумћарах

„И Турчина, паше, Салик паше,

„Истурчи нам Шуму и Попово 25

„И кржаве на крајину Зубце;

„Притиште нам поље Суторину,

„Надно поља начинио куле,

„Надно поља на крај сиња мора;

„Наше робље прибјежишта нема, 30

„Не у Турску, а не у Латинску;

„Нако теби, српска круно сјајна!“

Када кнеже Србе разумио,

Кад разумје њихове давије,

На живо га срце забољело! 35

„Па овако њима бесједио :

„Хајд’те с Богом, моја браћо драга!

„Тек дођете, бијте се с Турцима,

„И слушајте Вукаловић—Луку,

„Јер постављам њега капетаном 40

„Над Зупцима и над Суторином;

„Још браните Шуму и Попово,

„Па кад би вам до невоље било,

„Ја ћу вама бити у невољу,

„И у индат послат’ Црногорце, 45

„Што год буде с вама дијелити,

„Ка' с' Србљима, и ка' с браћом мојом,

„Дијелити срећу и несрећу;

„Ама ће бити срећа, ако Бог да!

„Ко се моли, одмолит се неће; 50

„Ко се брани, тај се и одбрани;

„Спомените се имена Српскога!“

Оно рече, оправди главаре.

Ал' непрође ни петнајест данах,

Оно зачу паша Салик-паша, 55

Поче себи призивати рају,

Призивати рају и главаре,

Ш њима зове Вукаловић-Луку,

Па да Срби иду у Мостару.

Ал' му Срби поћи нешћедоше, 60

Ни главара послат' ни једнога,

Нешће поћи Вукаловић-Лука.

То Турчину врло жао било,

Па је своју подигнуо војску,

Има војске пуно шест хиладах; 65

Да прегазм Шуму и Попово,

Пак да иде на кржаве Зупце,

Да похара, и да их попали,

И да пита Вукаловић-Луку:

Ко је њему дао капетанство, 70

И ко смие стављат' капетана

У цареву земљу и државу,

Без питања цара и везира.

Оно рече и одведе војску,

И са војском огњене топове: 75

Он прегазм Шуму и Попово;

На га ето на широке Зупце,
 Ниже куле Вукаловић Луке ;
 На на кулу обори топове,
 Док сву диже из темеља кулу ; 80
 Јер се нико код ње не нагнао,
 Ни с Турцим боја заметао,
 Но у гору побјегоше Зупци,
 Јер су Зупци турска раја били ;
 Ал'се нагна педесет момаках 85
 Од ваљане српске горе-Црне,
 Побишесе боја са Турцима,
 Ту им двадес'т пос'јекоше главах.
 Кад виђеше Зупци Црногорце,
 Ка' дијеле мејдан са Турцима, 90
 Мало им се срце ограшило.
 Сједе Турци на широке Зупце,
 Робље цмили по гори зеленој ;
 Слободе их браћа Црногорци :
 „Доће нама индат од Цетиња, 95
 „Виђе ћете јада од Тураках.“
 Глас допаде на поље Цетиње
 Пред соколом Петровићем кнезом
 Да су Турци Зупце похарали,
 И на Зупце табор учинили. 100
 Па пред-а-се млађе дозиваше
 Зета свога војводу вјернога,
 Од Његушах Радоњића Ива :
 „Да си брже на широке Зубце,
 „Узми војске, колико ти драго, 105
 „Па поздрави Салик-пашу млада,

„Ка' што ваља, и како требају,
 „Да се спази тужни Осмајлија,
 „Како рају на крајини дави,
 „И нека зна, што су Црногорци!“ 110

У млађега поговора нема,
 Но похита преко горе—Црне
 И поведе хиљаду момаках
 Од кржаве нахије катунске,
 Докле дође у Грахово равно 115

Под бијелу војводину кулу,
 Оде Иво на високу кулу,
 Па с војводом пије вино хладно,
 А војници на поље зелено ;
 Ту ноћили и дивно им било. 120

Па у јутро рано уранише,
 Два војводе, ка' два горска змаја,
 А за њима хиљада момаках ;
 Б'јелу—гору здраво пријеђоше,
 Код Зубацах поља уљегоше : 125

Вије раја, као мрки вуци,
 А попољу алакају Турци !
 Кад виђоше два српске војводе,
 Тад стадоше уређиват' војску,
 У то дође војвода Илија, 130

Црногорски, храбри менаџија,
 И војвода Матановић—Ђуро ;
 Па кад дивно разредише војску,
 Па на Турке сложено ударише :
 Мало Србах, а много Тураках ; 135

Јунаци су бољи Црногорци,

А боље су њихове војводе ;
 Бој се бије од јутра до мрака,
 По широку пољу зубачкоме
 У највишем боју жестокоме 140
 Викну соко Радонићу Иво :

„Јуриш саде, браћо Црногорци !
 „Јер се овде дијели поштење,
 „Јер ћу гледат' коће одвојити
 „У овоме боју крвавоме.“ 145

Оно чуо соко тица сива :
 По имену војвода Илија,
 Голу носи у рукама ћорду,
 Он најпрви поче с'јећи Турке ;
 Поред њега јунак издвојио, 150

Красан јунак, као горска вила
 По имену Манојловић-Ристо ;
 Кидисаше мрки Црногорци
 С ножевима у бијеле руке,
 На низ Драчу поћераше Турке 155

До Требиња града бијелога
 Соколи их Радонић-војвода.
 Црногорци, као мрки вуци :
 Пет стотинах главах пос'јекоше,
 Хиљаду им на мртво убише, 160

Три хиљаде ранам обранише ;
 Нека знаде тужни Осмајлија,
 Ће су Зубци, што су Црногорци !
 Ту остави азну и џебану
 Ту је Салик срећу изгубио ; 165
 Познаваће боље Црногорце.

Тад војвода војску окупио,
 Окупио, па је избројио,
 Колико је њему погинуло :
 Сто и тридес'т мртва и рањена ; 170
 На војнике грли и целива,
 Особено војводу Илију
 И делију Манојловић-Риста.
 То је било, истина је било.

6.

Бој на Колашину.

(1858 год.)

На хиљаду и осме стотине
 И педесет и осме године :
 Пили вино два српске војводе
 У манастир у Морачу доњу :
 Једно ти је Церовић-Новица, 5
 А друго је војвода Миљане,
 А код њих су седам капетанах ;
 Служи вино црни калуђере,
 Руком десном, а чашом од злата ;
 Освачем се Срби заћедоше, 10
 А највише зборе за јунаштво :

- Како је ко ос'јека' крајину,
 Како је ко добива' поштење.
 А вели им црни калуђере :
- „Хрђаве вам фале војевоне, 15
 „Кад Колашин на сред бр'ах спава,
 „За вас нико ни хабера нема ;
 „А знате ли што је љетос било
 „На Граховац на поље зелено ?
 „Што учини војевода Мирко 20
 „И његови мрки Црногорци
 „Од Кадрије ¹⁾ и његове војске,
 „Кад пос'јече дванајест хиљадах,
 „А узе му дванајест топовах,
 „И сву турску хазну и џебану, 25
 „И с Тураках свијетло оружје ;
 „Нек' се они и славе и хвале,
 „А ви сјед'те, пијте вино хладно !“
 Кад Новица њега разумио,
 Тадер јунак ријеч бесједно : 30
 „Хајд' Миљане, на ноге устани,
 „Пиши књигу у Братаножиће
 „Милошевић-Вуку капетану,
 „И ти дигни све Васојевиће,
 „Ја ћу скупит' Ровца и Морачу 35
 „С командиром Мишинић-Милисавом
 „И Дробњаке, задрте јунаке ;
 „У Неђељу, која прва дође,
 „На планину да се састанемо,

1) Кадри-паша, који је ту погинуо.

„Да уд’римо Колашину граду, 40
 „На Мекића и на Муловића :
 „Ако Бог да! те их похарамо,
 „Ту ће бити големо шићара,
 „И поштења за нашу крајину.“
 Тадер Миљан на ноге скочио, 45
 Па Новици тако бесједио :
 „Благо мене! мио побратиме!
 „Што сам хтио, то сам дочекао ;
 „А ја сам се Богу зафалио,
 „И мојему срцу јуначкоме, 50
 „Да ћу на град барјак изнијети,
 „И да ћу га огњем изгорјети,
 „Јер су моје очи извадили ;
 „Љетосу ми брата изгубили,
 „Брата мога, Вуковића Ђока, 55
 „Па се Турци у Колашин фале
 „Са његовом главом и оружјем;
 „Бог ће дати, брзо да ми плате!“
 Тад војвода поклопи Ђогата,
 Кули пође, и покупи војску, 60
 И отиде горје у планину :
 Ту зачама два бијела дана,
 Кад ево ти Церовића бана,
 И за њиме хиљаду момаках ;
 Ту су једну ноћу запоћили, 65
 Ту су своју војску одморили ;
 Понеђељник јутро освануло,
 А Турцима на зло ако Бог да!
 Два војводе раздвојише војску :

- С двије стране на град ударише : 70
 На горњи крај војвода Миљане
 На бијеле Мушовића куле,
 Што је река', није преварио ;
 Кроз сокаке проћера Ђогата,
 А сијече и разгони Турке; 75
 Наврх града барјак поперо,
 За њим хита хиљада момаках,
 Васовићах и Братоножићах,
 Многе турске главе пос'јекоше
 И по града ватри предадоше. 80
 Но да видиш Церовића бана
 С командиром Мишнић-Милисавом
 И његово хиљаду момаках,
 Он јуачки бјеше ударио,
 На Мекиће и Мартиновиће, 85
 Ћера бане претила Крњаша,
 Многе турске попалио куле,
 Многе турске пос'јекоше главе,
 Доклен вас град огњу предадоше ;
 Шест стотинах робах заробице, 90
 А хиљаду главах пос'јекоше.
 Бе аферим ! два српске војводе !
 Већ ко клања, ту се селит' неће,
 Тек их знате, тако поздравити,
 Но се нека селе Црногорци. 95
 Онда робље пред војводе дође :
 Стоји цика булах и кадунах,
 Стоји писка ђеце код војводах ;
 Неке буле стале међу њима,

- Сузе роне, а војводе моле : 100
 „Пуштите нас, српски витезови!
 „Да бјежимо с' овом сиротињом
 „У цареву земљу и државу,
 „Јер се овђе нико селит' неће ;
 „Ви сте доста добили поштења, 105
 „И сатрли љуту качаницу
 „Колашина града бијелога.“
 Поробљено робље опростише,
 У царску их земљу предадоше.
 На погибшу браћу избројише 110
 Од јуначке војске Миљанове,
 Седамдесет и четири више,
 Што на мртво Турци ту убише ;
 Новичиних шестдесет јунаках.
 Јунаци се рађу, да умиру 115
 За крст часни и вјеру хришћанску,
 И за славу имена српскога.
 Бе аџерим ! моји соколови !
 Кад' дајете живот за поштење,
 Кад турскога града сатријесте, 120
 И кад вуч'је јато ископасте !
 Лево славе, а ево поштења
 За крајину брцку свуколику!
 То је било, истина је било,
 Ја сам био на Ком на планину, 125
 Ту сам био и очим' видио.

7.

Освета Јока Јовићевића.

(1858 год.)

Пошетало једно момче младо
 Од ваљане српске горе-Црне
 По имену Јовићевић-Јоко,
 Шета момче преко Подгорице,
 Онден аге подгоричке пађе, 5
 Пију Турци кафе и духана;
 Па им момче божју помоћ зваше,
 А Турци му Бога приватише,
 И дивно му мјесто начинише,
 Дадеше му кафе и духана, 10
 О свачему збора зађедоше,
 А највише зборе за јунаштво;
 Питају га подгорички Турци:
 „О дијете Јовићевић-Јоко!
 „Ал' су бољи Турци за јунаштво, 15
 „Али ваши мрки Црногорци?“
 А момче им тако одговара:
 „Велим, да су бољи Црногорци;
 „А који ми вјеровати неће,
 „Пека пита пашу Ферик-пашу, 20
 „Што је с војском био на Граховцу
 „И с Кадриом пашом царвијем,

„Какво му је војевање било,
 „И ђе оста Кадри-паша млади
 „Са низамах дванајест хиљадах 25
 „И турскијех дванајест топовах
 „И остала војничка оправа,
 „Све је ово дошло на Цетиње
 „У арсенал Петровића кнеза;
 „А који ми неће вјеровати, 30
 „Нека пође, па ће све видјети;
 „Па ће ондар боље вјеровати.“
 То Турцима врло жао било.
 Ту се пагна турско момче младо,
 Бицко Крњић, да га Бог убије! 35
 Он извади двије кумбурлије,
 Сасу му их у прзи јуначке.
 Ондар момче ријеч проговара:
 „Да си здраво, драги господаре!
 „Који ћеш мене осветити брзо, 40
 „Ка’ све друге Србе од Косова.“
 Оно рече, испале му душа.
 Тај глас брзо на Цетиње дође,
 Код Данила Петровића кнеза,
 То му момче врло жао било, 45
 Па овако ријеч бесједио:
 „Бог убио сваког’ хришћанина,
 „Који држи вјеру у Турчина!
 „Пријешло је толико в’јековах,
 „Ка’ се шњима класмо и ћерасмо, 50
 „И љетос се добро поздрависмо
 „На Граховцу и на друга мјеста;

„Хришћанске се силе све сложише,

„Међу нама консуле послаше,

„Али вјере, није у невјере!“

55

Па погледа Бошка капетана

Од питома Загарача равна

И тако му ријеч проговара :

„Хајде Бошко, Загарачу равну,

„И покупи једну чету малу,

60

„Шњом ћеш сићи у Коловоз тврди,

„Ће су турске карауле честе,

„Чекај онђе подгоричке Турке,

„Ал' низаме цара од Стамбола ;

„Ко гођ дође покољи се шњиме,

65

„И освети Јовићевић-Јока,

„Ја ћу тебе даровати дивно.“

У млађега поговора нема,

Него лати танка цефердара,

Па похита преко горе-Црне,

70

Докле дође Загарачу равну,

Ту находи Сима барјактара

И сокола попа Матијаша

И делију Благодића Луку,

Јунаштва му у хиљаду нема ;

75

И са њима двјеста соколовах

Од Команах и од Загарача ;

Шњима пође у Коловоз тврди,

Покри друштво у гору зелену,

Па он чека подгоричке Турке.

80

Мало било, дуго нетрајало,

Низ Кадрму навалише Турци,

Јест Тураках четири стотине,
 Уљегоше међу Црногорце ;
 А погледа Бошко капетане 85
 На његове љуте Загарчане,
 Ко ће први да заметне кавгу ?
 Понајпрви Симо барјактаре,
 Пушком гађе, а из грла виче :
 „А на главе, браћо Црногорци!“ 90
 Одевуд танке пушке запуцаше,
 Многи Турци земљи попадаше,
 Црногорци јуриш учинише
 С ножевима у бијеле руке,
 Понајпрви Благодића Лука, 95
 Ту двије, три посијече главе ;
 Запуцаше пушке од низамах,
 Уби једна Благодића Луку,
 Ни жива га земља несчекала.
 Бој се бије низ Коловоз тврди, 100
 Гину Турци, гину Црногорци,
 Спјеку се млади убојници ;
 Соколи их Бошко капетане,
 Голу носи у рукама ћорду
 И нагони своје на јунаштво, 105
 Док у куле Турке затворише.
 Па се Срби натраг повратише,
 Те погубшу браћу избројише,
 Ту дванајест на мртво нађоше,
 Међу њима Благодића Луку ; 110
 А нека га весела му душа,
 Јер је живот за поштење дао !

На стадоше бројит' турске главе :
 Седандесет и четири више,
 Што турскијех главах избројише ; 115
 А неброје мртве ни рањене,
 Којијема главе не с'јекоше.
 Богу фала! Срби задобише.
 Нека леже у Коловоз Турци,
 Нек' их скубу тице и лилице, 120
 Освета је ово, потурице !

8.

Четовање Јована Лукића.

(1859 год.)

Збор збориле аге од Никшићах
 На бијелу ару Мушовића
 Међу собом зборе и говоре :
 „Што хоћемо од живота свога ?
 „Јер смо грдне муке допанули, 5
 „Грдне муке, а од српске руке .
 „Од Србина Петровића кнеза ;
 „Он разјари младе Црногорце,
 „Узе нама Жупу и Грахово
 „И Луково крваву паланку, 10
 „Сву планину равну до Дробњаках ;

„Освоји ни све Рудине равне,
 „Тудијен се селе Црногорци,
 „Који нама сваке јаде граде :
 „Робље робе, сијеку ни главе ; 15
 „Много су се власи посилили,
 „Од ка' царску ис'јекоше војску
 „На Граховцу пољу кравоме ;
 „Па су пукли уз Херцеговину,
 „Почеше нам одметати рају, 20
 „Противу нас дизат' на оружје ;
 „Узеше нам земље и тимаре
 „И из раје многе кесимаче ;
 „Већ чујемо влашке араибаше,
 „Као што је сердаре Шћепане, 25
 „Вазда стоји Гацку широкоме,
 „Све је збио у касабѣ Турке ;
 „С друге стране војвода Илија,
 „Који сједи на Луково равно
 „На жалосне Ибричића куле, 30
 „Вазда шњиме тридесет момаках,
 „Шњима иде уз Херцеговину,
 „Док се с'тане с' сердаром Шћепаном,
 „Кад се с'тану, ту шићар дијелс.
 „Да је мајка родила јунака, 35
 „Да пос'јече сердара Шћепана,
 „Али змију војводу Илију ;
 „Бисмо с миром уз Дугу ходили
 „Пут Мостара и пут Сарајева.“
 У ријечи, у које бијаху, 40
 Ал' ево ти једно момче младо

По имену Лучићу Јоване
 Од кржаве куће Николића,
 Добро му се Турци оградише,
 И дивно му мјесто начинише ; 45
 Сједе Србни међу Никшићима,
 Бојали му чибук напалише,
 А мрку му кафу пренијеше,
 Ондар Бего Мушовићу виче :
 „О Јоване, царски рајетниче ! 50
 „Били мене нешто послушао ?
 „Да ми издаш војводу Илију,
 „Ал' сокола сердара Шћепана,
 „Да их издаш, али посијечеш,
 „А давам ти турску вјеру тврду, 55
 „Ја ћу тебе добро даровати :
 „На сред Сливја седам агалуках
 „И бијелу у Никшиће кулу,
 „Поред моје, а љепшу од моје ;
 „Још ћу ти дат' ситну бурунтију, 60
 „Да педајеш гроше ни араче
 „За вијека и живота твога.“
 Каде Јован оно разумио,
 Филџан сломи, а чибук потури,
 Па овако ријеч бесједио : 65
 „Не бих изда' сердара Шћепана
 „Ни сокола војводу Илију
 „За све благо, што имају Турци.“
 Расрди се Мушовићу Бего,
 За сабљу се руком приватио, 70
 Одиста га и пос'јећи шћаше,

- По му була из кафеза викну :
 „Арслан—беже, црна кукавице !
 „Што ћеш на ар' заметати кавгу ?
 „Па да је с ким, небих ни жалила, 75
 „Него с нашом највјерниом рајом ;
 „Можеш њега данас изгубити,
 „Ма ти па ар други доћи неће,
 „Ни донијет' данка ни арача.“
 Тад се Турчин на траг повратио, 80
 И бритку је сабљу оставио.
 Но давидиш Лучића Јована,
 Лако иде низ бијелу кулу,
 Ма се јоште боји од Тураках,
 Држи обје на кумбуре руке, 85
 Док изиђе пред бијелу кулу.
 До његова вранца претилога,
 Па он сједе вранцу на рамена,
 Па овако ријеч проговара :
 „Арслан—беже од Никшићах главо ! 90
 „До сад сам ти био раја права,
 „На вјеру те варао нијесам,
 „Ни по сад те преварити нећу ;
 „Задајем ти божју вјеру тврду,
 „Већ ме виђет' у Никшиће нећеш, 95
 „Као рају с куком и мотиком,
 „Него сабљом у бијеле руке,
 „Да сијечем кроз Никшиће Турке !“
 То слушаше Бего Мушовићу
 И његово тридесет грађанах, 100
 Заиста им мило небијаше,

Али Јован за то немишљаше ;
 Него пољем папуштио вранца,
 Док у село Оздриниће дође,
 Оздриниће на искупу нађе, 105
 Па им поче Јован казивати,
 Како су му говорили Турци,
 Још овако њима проговара :
 „Нешћех издат' два српска сокола
 „Ни се српском назвати издајом ; 110
 „Но ћу б'јелу оставити кулу,
 „А отиђох данас у хајдуке,
 „Да сијечем од Никшићах Турке,
 „Ка' што чине мрки Црногорци ;
 „Док погинем, бићу се с Турцима. 115
 „Но јели се придесио друга,
 „Ко ће са мном у чету ходити ?“
 Ту јунака не би ни једнога,
 До момчета Милетића Јевта,
 Од јуначке куће Николића ; 120
 Отиђоше оба у хајдуке.
 А кад Јован у планину дође,
 И ту нађе три, четири друга,
 То су Срби из Херцеговине,
 Које бјеху ишћерали Турци ; 125
 Са собом их Јован приватио ;
 Па кад даље уз планину пође,
 Али нађе голема јунака,
 Арамбашу Пивљанина Вула
 И код њега три, четири друга ; 130
 Па се Срби тај час познадоше,

Међу еобом вјеру уватише,
 Да четују до Митрова дана,
 Докле снијег пане на планине,
 Да четују, да се не раздвају. 135
 То Трајало три, четири дана,
 Док ево ти карван од Никшићах,
 Иде путем шеснајест Тураках;
 Дочека их Лучићу Јоване
 Су његово седам, осам другах, 140
 Свакојему посијече главу
 И узе им рухо и оружје.
 А шта ћу ти дуљит' и казиват' ?
 Од Никшићах до Гацка широка
 Ту прељети Лучићу Јоване, 145
 Често с'јече на друмове Турке;
 Док најпошље када наљегоше
 У бусију дванајест Тураках
 На дванајест дебелијех коњах,
 Који бјеху били у Мостару, 150
 На Никшиће ајлук извадили,
 А пред њима Адем Веризовић,
 Згодан Турчин, ка' на гору вила,
 Вас у срму и у чисто злато;
 За појас му двије кумбурлије, 155
 А о бедри позвекује ћорда,
 А шешану носи преко крила
 Па Турцима тако проговара:
 „О грађани, моја браћо драга!
 „Ја се бојим од Црногорацах, 160
 „Е ће нама ће гођ ударити;

- „У Дугу су вазда Црногорци,
 „Ја се бојим Лућића Јована,
 „Скоро нам се влашче одметнуло,
 „И отишло влашче у хајдуке.“ 165
 Адем мњаше, нико не чујаше;
 Оно слуша Лучићу Јоване
 С побратимом Пивљанином Вулом,
 Јовану се живо срце смије,
 Покрај друма нареди дружину, 170
 А он сиђе друму широкоме,
 Па Адему иде у сретање;
 На њега су све турске аљине.
 Адем гледа, ма га непознаје;
 Мисли иде Никшић у сретање, 175
 Докле Јован до Адема дође,
 Па му пружи везену шешану
 Изпод гриве претилу дорату,
 Кад му Турчин очи сагледао,
 А под грло везену шешану, 180
 Тад познаде Лучића Јована;
 Препале се, и утећи шћаше;
 Него Јован опали шешану,
 Паде Турчин у зелену траву,
 А Јован му посијече главу; 185
 Скиде ш њега рухо и оружје.
 Оно виђе Пивљанине Вуле
 На дружину ршум учинио,
 Док хајдучке пушке запуцаше,
 Јед'нак паде дванајест Тураках, 190
 Свакојему пос'јекоше главу;

- Узеше им рухо и оружје
 И њихове коње седленике
 И вас ајлук, што је за Никшиће.
 Па сједоше оба арабаше, 195
 Рече Јован Пивљанину Вулу:
 „Побратиме, Пивљанине Вуле!
 „Ево има шест мјесецах данах
 „Од како смо пошли у хајдуке
 „Су десетак ваљанијех другах, 200
 „Колико смо одкинули главах?“
 Рече њему Пивланине Вуле:
 „До данас смо одкинули главах:
 „Сто и двадес'т и више четири.“
 Онда Јован ријеч проговара: 205
 „Више волим Адемову главу,
 „Но све турске пос'јечене главе,
 „И његово рухо и оружје.“
 Па стадоше шићар дијелити,
 Свакојему другу поједнако, 210
 Старјешинство Лучићу Јовану
 Све с' Адема рухо и оружје,
 Које ваља кутију дукатах;
 А дората коња Адемова
 Дароваше Пивланину Вулу. 215
 Отолен се дигоше хајдуци,
 Отиђоше, ће ће зимовати
 У Бијелу у племе дробњачко,
 Код Кекића Јова капетана.
 Тада било, сад се спомињало. 220
-

9.

Бој у Коловозу.

(1861 год.)

Процмиљела спушка сиротиња
 Уз кољено спушкога капетана,
 Овако му Турци бесјеђаху:
 „Селман-ага од крајине главо!
 „Ми дурасмо, више немогосмо, 5
 „Од србинске руке и оружја:
 „Узеше нам поља и ливаде,
 „Што држаше царева градове;
 „Сад су нама путе прекинули
 „Пут несрећне варош Подгорице, 10
 „А немамо праха ни олова,
 „А немамо азице ни џебане,
 „Ни тајипа за наше грађане;
 „Но ћемо се предат' Брђанима.“
 Селман-ага њима проговара : 15
 „Небојте се, њему браћо драга,
 „Ја ћу саде књигу направити
 „У гиздаву варош Подгорицу
 „Али-паци глави од низамах,
 „Догна ће нам хиљаду товарах, 20
 „Што тајина, а што џебеане,
 „Насрамоту свој српској крајини.“

Оно рече, ситну књигу пише,
 А посла је варош-Подгорици
 Али-паши на бијеле руке : 25
 „Али-пашо, главо од низамах!
 „Хитај море, до прве неђеље,
 „Дај ми индат Спужу бијеломе,
 „И дођерај азну и џебану,
 „Коју ти је султан повјерио 30
 „На градове око горе-Црне;
 „Јал' ћемо се предати Србима.“
 Али-паша када књигу прими,
 И кад виђе, што му књига каже,
 Скочи Турчин на ноге лагане, 35
 А по граду телал учинио,
 Да хиљаду буде коморцијох,
 Да му гоне хиљаду товарах
 Под затвором Спужу бијеломе;
 А он стаде поређиват' војску 40
 До четири хиљаде низамах.
 То виђело црногорско момче,
 Којено се намјерило онђе,
 Па похита ноћно без мјесеца,
 Брзо иде, ка' да грије сунце; 45
 Докле дође у Бјелопавлиће
 У главицу на Орју-Луку
 Баш на кулу Бошковића Баја,
 Командира од Бјелопавлићах;
 Све му право по истини каже, 50
 Кад ће проћи низ Коловоз тврди.
 Тадер Бајо на ноге скочио,

Руку у шпаг од Доламе тури,
Дарова му три дуката жута :

„Пај ти ово, те се најпиј вина, 55

„Ако Бог да, те дочекамо Турке,

„Онда ћу те боље даровати.“

Па направи лист књиге бијеле,

Па је посла у Пипере равне

На сердара Пилетића Јола, 60

Све му право по истини каже,

„Него да си у прву Неђељу

„С пет стотинах добријех јунаках

„Од Пиперах кржаве крајине,

„Да те нађем у Коловоз тврди.“ 65

Другу шиље Загарачу равном

Баш соколу Бошку капетану,

Све му што је, и како је каже,

„Него чујеш, Бошко капетане,

„Покупи ми других пет стотинах 70

„Од Команех и од Загарача

„У Неђељу, која прва дође,

„Да те нађем у Коловоз тврди ;

„Ја ћу довест' хиљаду Брђанех

„И пред њима до три Капетана. 80

Теке Бајо књиге растурио,

По Брдима војску покупио,

С Брђанима у Коловоз мину,

И ту нађе Бошка Капетана

И код њега пет стотинах момаках, 85

Црногорца, као ватре живе ;

па га дивно уредио Бајо :

- С десне стране зелене калдрме
 При Ђавскоме лугу зеленоме,
 Кад навале уз калдрму Турци, 90
 Да за њега Турци незнаду,
 Него ће им удрити озада,
 Да Турцима буде изненада.
 Тамап оно поредио друштво,
 У то дође Пилетић-срдаре 95
 Са соколом Рамом капетаном
 И за њима другак пет стотинах
 Од Пиперах кржаве крајине,
 Па их поче Бајо уређиват' ;
 С друге стране зелене калдрме 100
 При Вељему брду зеленоме,
 Те у гору сакрише дружицу ;
 А командир у Коловоз тврди
 Су његово хиљаду Брђанах
 На калдрму међу карауле, 105
 Код њега су до три капетана
 Од равнијех, широкијех Брдах.
 Теке што је уредио војску,
 А Неђела јутро осванула
 И свијетло огрануло сунце, 110
 А Турцима на зло, ако Бог да!
 Многе више никад гријат' неће.
 У то силап Али-паша дође
 Су његове четири хиљаде
 Све низамах царевих солдатах ; 115
 Он промину Бошка капетана,
 Не виђе га, жалосна му мајка,

- Води турску понапријед војску,
 А промину Пилетић-сердара
 И Пипере кржаве јунаке, 120
 Док на Баја Бошковића дође ;
 Гледа Бајо на своје војнике,
 А напријед Тока капетана,
 Што ће први да замеће кавгу
 За њим другах четири стотине 125
 Папковићах, као ватре живе ;
 Тек њихове пушке зауцаше,
 Многи Турци земљи попадаше ;
 Оно виђе капетан Радоје
 И за њим су другах три стотине, 130
 С друге стране удари на Турке :
 И капетан Радовић-Илија
 И за њиме триста Мартинићах,
 Убише се бојем из пушаках,
 Соколи их Бошковићу Бајо, 135
 И нагопи своје на јунаштво ;
 Ту се црна пролијева крвца :
 Гину Турци ; гину Црногорци ;
 Боже драги ! страшне мјешавине !
 Док удари Бошко капетане 140
 Са његово другах пет стотинах,
 С друге стране Пилетић-сердаре,
 А за њиме Пипери јунаци
 Из потаје из горе зелене ;
 Сметаше се низ Коловоз Турци, 145
 Плећи даше, бјежати стадоше :
 Остављају мртве и рањене ;

Остављају коње и коморе;
 Ко ће први почет' с'јећи главе,
 Понајпрви Нишићу Мијајло, 150
 Који с' небој сабље ни гадаре;
 Но сијече и разгони Турке,
 И остали мрки Црногорци.

Пала тама низ Коловоз тврди
 Од брзога праха и олова 155

Од пушаках и од лубарадах
 С караулах цара честитога;
 Ту бој био за четир' сахата,
 А четврти кад се навршио,
 На томе су боја раздвојили. 160

Ал' да видиш Бошковића Баја,
 Зове себи Бошка капетана:

„А ће си ми? Бошко капетано!

„Које су те савладале виле

„У сред поља у зелену лугу, 165

„Те те к мени није на биљегу?“

Ал' ево ти Бошка капетана

И за њиме другох пет стотинах.

Пита њега Бошковићу Бајо:

„Колика ти погибоше друга 170

„У овоме боју крвавоме?“

Капетан му право казиваше:

„Петнајест су јутрос погинули,

„А тридесет има рањенијех.

Па му стаде бројит' турске главе: 175

Сто и двадес'т и више четири;

Доста ноџах, руха и оружја

- И узели турске цебеане.
 Зове Бајо Пилатића Јола
 И Пипере на гласу јунаке : 180
 „Ће си Јоле? мој соколе сиви!
 „Које су те савладале виле
 „У Вељему брду зеленоме,
 „Те те к мени на биљегу нема?“
 Уто сердар Пилетићу Јоле 185
 Са соколом Рамом капетаном
 И за њима Пипери јунаци.
 А пита га Бошковићу Бајо:
 „Колика ти погибоше друга?“
 А сердар му право казиваше : 190
 „Погибе ми дванајест Пиперах,
 „А четрдест има рањениках,
 „Од ранах им ништа бити неће.“
 Па му стаде бројт' турске главе :
 Сто и тридес'т и више четири ; 195
 И сувише рухо и оружје.
 Зове Бајо до три кепетана
 И за њима хиљаду Брђанах,
 Најуријед су избројили мртве,
 Што у томе боју погибоше 200
 Четрдесет и четири више,
 Што у томе боју погибоше ;
 А турскијех главах пет стотинах.
 Главари се онђе састадоше,
 Пак стадоше шићар дијелиги : 205
 Свакојему другу поједнако,
 Најгорему, као најбољему ;

А сердару Бошковићу Мату
 Бритку сабљу муле Серајлије,
 Што је у том' боју погинуо. 210
 Али-пашо, срамота те била!
 Што утече главом безобзира,
 И остави онолику војску
 Под мач српски у Коловоз тврди!
 То је било, истина је било, 215
 Ја сам био на Сађавац тврди,
 И гледао ову касапницу.

10.

Бој у Врањини.

(1861 год.)

Пили вино цеклинске газије
 На Ријеку у пјану механу,
 У механу Јовићевић-Луке,
 Међу њима Саво капетане,
 То је сердар од равна Цеклиња ; 5
 А кад били у највише пиће,
 Ал' ево ти два добра јунака
 Од Врањине, жалосне крајине :
 Једно ти је Ђуракићу-Саво ;
 Друго јунак Марковићу-Коле ; 10

Пак сердару бож'ју помоћ зваху :

„Бож'ја помоћ, цеклински сердаре !“

А сердар им Бога приватио,

Код себе им мјесто начинио,

Па им сердар даје пити вица.

15

Но говори Ђуракићу-Саво :

„О сердаре, од крајине главо !

„Ви сједите, и вино пијете ;

„А ми смо ти муке дочекали,

„Од зулума и од зулумћарах,

20

„Од Тураках царскијех војниках ;

„Турци нама сваке јаде раде,

„Фортице су начинили тврде,

„Па фортице војском попунили,

„Има више од триста Тураках,

25

„У Лесендру и село Врађину ;

„Све би смо им јаде опростили,

„Докле нашу разурише цркву

„И манастир код бијеле цркве ;

„Направили цркву за казерму

30

„У њу сједе цареви пизами ;

„То нам вјера поднијет' неможе,

„Ни можемо ово претрпљети,

„Сви да ћемо главом погинути !

„Но нам индат, ако знаш за Бога,

35

„И за нашу цркву православну !“

Кад то чуо сердар од Цеклиња,

Овако је ријеч бесједио :

„Хајд'те с Богом, браћо Врађинаши !

„А ја пођох на поље Цетиње,

40

„Господару кнезу Николају :
 „У њега ћу изан ¹⁾ извадити,
 „Пак ћу доћи у Додоше равне,
 „И довести Ријечку нахију ;
 „Отлеи ми је понајближе доћи, 45
 „И превести преко воде војску,
 „Да ударим на царске паланге ;
 „Ви ћете ми у сретање доћи,
 „И довед'те Ђуровић-Груицу,
 „Јер без њега непреводим војску, 50
 „Преко воде студене Мораче.“
 Онда сердар на ноге скочио,
 Па појаха претилога вранца,
 Пред њим иду цеклински главари,
 Па кад сердар на Цетиње дође, 55
 С главарима пред кнеза изађе,
 Сви кнежеву пољубише руку,
 Па сам сердар говорити пође :
 „Николаје, црногорски кнеже !
 „Многе су ми додијале даве 60
 „Од Врањине и од Врањинашах,
 „Сада су им потурчили цркву,
 „И у цркву турили низаме ;
 „Друге двије у Врањину куле,
 „А куле су пуане Тураках ; 65
 „Колико је зулум одолио,
 „Они ће се поклати с Турцима ;
 „Ма залуду, кад их помоћ' неће :

1) Изан турска ријеч; српски допуштење.

„Њих је мало, а Тураках много,

„Подавиће сиротињу рају.

70

„Ако ћеш ми изам допуштити ?

„Ја им могу бити у индату

„Са хиљаду Ријечке нахије,

„Сваког часа, а сваког сахата.“

Жао кнезу сиротињу љуту ;

75

А кад зачу за бијелу цркву,

Изан даје, а справи сердара

И главаре Ријечке нахије,

Па овако њима проговара :

„Хајд’те с Богом, моји соколови !

80

„Па браните рају од Тураках,

„Карауле турске попалите,

„Цареве низаме пос’јеците

„И бијелу оперите цркву,

„Оперите водом, али крвљу ;

85

„То је свети тјамјан јунацима !“

Оде сердар, и за њим главари,

Пак су узпут покупили војску,

Док дођоше у село Додоше,

Ту је сердар с војском починуо.

90

Ал’ ево ти Ђуракића Сава

Су два мила своја побратима,

Ка’ што му је сдрдар наредио ;

Па по ноћи навезоше војску,

На Морачу студену ријеку,

95

Навезоше, па је превезоше,

У Врањину село уљегоше ;

Тек дођоше, цењак заметнуше,

По селу се с Турцима побише,
 Док им тридес'т главах пос'јекоше; 100
 Утекоше, па се затворише,
 Па се бране огњем из пушаках:
 Гину Турци, гину Црногорци;
 Ма залуду, кад им непомага:
 Црногорци, соколови храбри 105
 Кулама се примицају близу,
 Натурују студено камење
 На пенцере и на пушкарнице,
 На шљемена пребијеле куле;
 Поломише ћеремиде жуте. 110
 Ал' су Турци одвише јунаци:
 Осман-Кука међу њима глава
 Слободи их, те се непредају,
 Но се бране огњем из пушаках.
 Кад то виђе Јовићевић-Саво, 115
 Он покличе богом-побратима,
 Капетана Голубовић-Станка:
 „А напријед, Станко капетане!
 „Ће су твоји храбри Љуботинци?
 „Ти отуда, ја ћу одовуда, 120
 „Навалимо сламу и сијено,
 „Да у куле запалимо Турке,
 „Е се љуто из затвора бране;
 „Убише ми сада капетана,
 „Из Доброга Радонића Ника, 125
 „И још неке момке и јунаке.“
 Тадар Станко јуриш учини,
 А за њиме храбри Љуботинци;

С друге стране сердар од Цеклиња,
И за њим су цеклинске газије ; 130

Навалише сламу и сијено
На жалосне турске карауле,
Навалише, па их запалише ;
Док стадоше падати угарци,
А из куле изкакати Турци ; 135

Ватају их мрки Црногорци,
Свакојему пос'јекоше главу.
Осман-Кука скадарски газија,
Нешће изаћ' из бијеле куле,
Да се шњиме Србин не наслади, 140

Са његовом главом и оружјем ;
Но изгорје у бијелу кулу.
Кад свршише турске карауле,
Ондар сердар повратио војску,
Па погибшу браћу избројио, 145

Ал' су њему двадес'т погинули,
А тридес'т је ранах допануло.
Поче бројит' мртве турске главе,
Сто и тридес'т и више четири,
Што бацише онде пред сердаром. 150

Нека знаду Турци Анадолци,
Што су наши љути Црногорци,
Јере су се они потежили
Из равнине из Анадолије
До нашијех крвавијех кршах, 155

Да чувају цареву границу
И цареве тврде карауле ;
Ками ће их они сачувати,

Код нашијех крвавијех кршах,
 Од нашијех добријех јунаках ; 160
 А други се потежити неће,
 Који би зна' како им је било.

11.

Ударац на тојин у Дуги.

(1861 год.)

Полећело тридес'т кукавицах,
 Тамо горје из Херцеговине
 Из бијела града никшићкога ;
 Лете тице земљом и свијетом,
 Док дођоше у Стамболу граду 5
 Пред диваном цара честитога,
 Како пале, тако закукале.
 То зачуо Абдуле-султана,
 Зачуди се ; па на ноге скочи,
 Пак погледа кули на пенџеру, 10
 Да он види, ђе су кукавице :
 То не било тридес'т кукавицах,
 Но тридесет од Никшићах агах,
 Тридес'т агах бијелијех брадах ;
 Они вичу сви једнијем гласом : 15
 „Аман, јеман, земљи господаре !

- „Ал' помагај, ал' све посиједи !
 „Од каурах љутијех змајевах,
 „Веће од њих живљет' неможемо !
 „Ево има шест годинах данах, 20
 „Од кад твоју пос'јекоше војиску
 „На Граховцу пољу маленоме
 „И од тадер Никишић затворише :
 „Узеше нам зелене планине,
 „Ће ширасмо пребијеле овце ; 25
 „Узеше нам поља и ливаде,
 „Што држаше цареве градове ;
 „Обсјели су града никшићкога,
 „Несмијемо из града изаћи,
 „Преко Дуге пољу гатачкоме, 30
 „Да ћерамо рану на самару ;
 „Но изљ'ећу из крвавих горах,
 „Те нам русе осијечу главе !“
 Ондар Абдул њима одговара :
 „Небојте се, моја ћецо драга ! 35
 „Ја ћу вашу жељу испунити,
 „И путове ваше прочистити,
 „И у град ваш тајина догнати
 „С мојом главом и с мојом мудрошћу ;
 „Замолићу хришћанске краљеве, 40
 „Да оправе њихове консуле,
 „Да јаоше кроз гору ћерају ;
 „Ондао ће се Дуга отворити,
 „У Никшиће тајин навријети,
 „Да ви ништа никад мајкат' неће.“ 45
 Отолен се аге подигоше,

Па одоше земљом и свијетом,
 Док дођоше Гацку широкоме,
 Па из Гацка низ Дугу крваву
 Пут бијела града никшићкога : 50
 Ће је среће, има и несреће ;
 Дочека их војвода Илија,
 Црногорски страшни меданција,
 Свакојему посијече главу,
 И узе им од цара дарове. 55
 То вријеме за дуго не било,
 Ал' ево ти хришћански консули,
 Из Мостара и из Сарајева
 По наредби од својијех царех,
 Док дођоше Гацку широкаме, 60
 Уљегоше низ Дугу крваву,
 Но на српски логор навријеше,
 Ће сјеђаху око друма пута :
 По двојица и по четворица,
 По петина и по деветина, 65
 Има Србах четири стотине ;
 Међу њима српске арамбаше :
 Соко сиви сердаре Шћепане
 Са сердаром Бањанином Ђоком
 И соколом војводом Илиом 70
 И с делиом Павловићем Пеком ;
 Под јелама пију вино хладно,
 И чекају Турке Херцеговце,
 Ал' низаме цареве солдате ;
 Ко гођ дође, да се бију ш њиме, 75
 Да без крви Дугу непасају ;

Нек липсају у Никшићу Турци,
Јер бо Никшић у затвору тужи.

Но да видиш сердара Шћепана,

Око му је хитро и жестоко ; 80

Вазда гледа Крстцу и Голији,

Док угледа хришћанске консуле,

Препаде се зачудо му није,

Јер консули њега познаваху ;

Па он тај час свој дружини каза : 85

„Немој који пушку истурити

„Без својега чуда и грдила!

„А ти, Пеко, млади арамбашо!

„Сјед' на друму међу консулима,

„Па се шњима разговарај дивно, 90

„Ка' што ваља, и како требајује;

„Ако би те они упитали:

„Ђе је Шћепан и ђе је Илија,

„Ђе је сердар Бањанине Ђоко ;

„Реци њима, да их овђе нема, 95

„Но су пошли у Његош планину.“

У то Пеко на друм излазио,

А консули кође наћераше,

Пак су Пеку Божју помоћ звали.

А он њима дивно одговара : 100

„Добро дошли ! хришћански консули !“

Питају га, ко је и одклен је,

И како се зове по имену.

А он њима право каживаше.

Питају га хришћански консули : 105

„Ђеје сердар Шћепан и Илија ?

Ће ли сердар Ђоко Бањанине ?

Пеко њима тако одговара ;

„Отишли су у Његош планину :

„Ја сам оста' у Дугу крваву

110

„С' ово мало ваљанијех другах,

„Чекам Турке, невјерне хајдуке,

„Који газе српску сиротињу,

„Да их светим у ову планину ;

„Ми смо добро и гладни и жедни,

115

„А сувише трудни и уморни ;

„Ал' одовлен ја се мицат' нећу

„С' ово мало ваљанијех другах,

„Без нечије велике покибље!“

Консули се ондар погледаше,

120

А највише рускога консула,

Па он руке у џепове тура,

Па извади шестдесет дукатах,

И даде их арамбаши Пеку :

„Нај ти ово, српска арамбашо !

125

„Па ти хајде у твоју дружину,

„То потроши, па их напиј вина ;

„И да дадеш вјеру : консулима

„Од Неђеље до друге Неђеље,

„Да с' ућера тајин у Никшиће,

130

„И да нећеш заметати кавгу.“

Пеко им се смјерно поклонио,

Паре прими, и вјеру им даде ;

Па им Пеко тако проговара :

„Ви господо, хришћански консули !

135

„Од мене је вјера за Неђељу ;

„Ал' ви богме вјеру дат' немогу
 „Од Илије су његовим друштвом ;
 „Но ја мислим, ни десит' се неће.“

Пак консули тадер отргоше 140

Пут бијела града никшићкога,

А сахију Гацку одправише,

Да најави тајин у Никшиће.

Но ни Пеко несједи залуду,

Но онај час у дружиниу мину, 145

Хитро дође међу арамбаше,

Све им што је и како је каже.

Тадер рече сердаре Шћепане :

„Драги брате, арамбаша Пеко !

„Ти си дао вјеру консулима, 150

„Они теби дукате од злата ;

„Вјеру држи а дукате носи,

„Недај дио другу ниједноме,

„Грехота је вјеру преварити ;

„Узми чибук и узми духана, 155

„Па изиђи на Клисуру тврду,

„Сједи вјерно, и сједи поштено,

„Немој пушку окретат на Турке ;

„Ја ћу остат' са мојом дружином,

„И од Гацка карван дочекати, 160

„Ти ћеш виђет', што ћу учинити !

„Па смо оба доста шићарили :

„Ти дукатах, ја турскијех главах ;

„И турскога руха и оружја

„И њихових јанћијех коњах, 165

„Јанћијех и товаријех.“

У то Турци низ Дугу крваву,
 А удари Шћепан арамбаша
 Су његово оба побратима
 И су друштва четири стотине; 170
 Три стотине главах пос'јекоше,
 И узеше руха и оружја,
 И стотину јанћијех коњих,
 И другијех коњих пет стотинах,
 Што ћераху тајин у Никлиће; 175
 Оћераше уз Дугу зелену,
 Изиђоше у Његош планину,
 Ондар Срби шићар дијељаху.
 На расбоју у Дугу крваву,
 Ту остаде једно турско момче, 180
 Мало бјеше раном обраћено,
 Од ране се мало разабрало,
 Виће турку грдну касапницу;
 Па побјеже низ Дугу крваву,
 Докле граду никшићкоме дође: 185
 Сретају га од Никшићах Турци
 И никшићке буле и кадуне,
 Хоће ли им гласа донијети,
 Идели им тајин у Никшиће.
 А он њима тако одговара: 190
 „Кам' да ви је, турске кукавице!
 „Ками ће ви у Никшиће доћи!
 „Удари ни сердаре Шћепане
 „Су његова оба побратима:
 „Пос'јекоше нам триста Тураках; 195
 „Поћераше коње и коморе
 „У граду ви ништа доћи неће

- „До студена, бијела камена,
 „Док у Дугу сједе Црногорци!“
 То се брзо по граду разгласи :
 Стаде цика жене и ђетета ; 200
 Завијаху око града Турци,
 Као гладни у планину вуци !
 Оно чуше хришћански консули
 Под чадором ниже б'јела града,
 Пак се бјеху грдно препанули, 205
 Да ће своје изгубити главе,
 Ту разговор међу собом граде,
 Што ће чипит' од живота свога ;
 Док сви очи бјеху обрнули,
 На сокола Вацлика Јована, 210
 Секретара црногорског кнеза :
 „О Јоване, кнежев секретаре ;
 „Ка' си јуче доша' са Цетиња,
 „Ти знаш оне кланце и богазе,
 „Можемоли утећ' гори-Црпој, 215
 „Да ми наше главе сачувамо?“
 Али Јован њима проговара :
 „Браћо моја, хришћански консули !
 „Погледајте поље под Никшиће,
 „Јесте много дуго и широко ; 220
 „Њега неби орај прелетио,
 „Док би добро крила уморио,
 „Акамо ли јунак прекасао
 „С калчинама и опанчинама,
 „А бржи су на хатове Турци ; 225
 „Да бјежимо : утећ' неможемо ;

- „Да чекамо : чекат' несмијемо ;
 „Погани су од Никшићах Турци,
 „Свакџему пос'јећи ће главу !
 „Овђе има царева низама, 230
 „Јакуп-ага Турцима је глава ;
 „Да бјежимо к њему на врх града,
 „Одржаће нас неколико данах ;
 „Па ако нас нешћеде да пусти,
 Да идемо Црној-гори славној : 235
 „Ја ви дајем божју вјеру тврду !
 „Извадиће мене Црногорци
 „Са свом мојом узданом дружином.“
 Сви консули њега послушаше,
 И Јакупу на град отиђоше, 240
 У кулу их стави на врх града,
 И даде им четири низама,
 Да им чине стражу од грађанах ;
 Ту их држа један мјесец данах ;
 Кад то чуше српки капетани, 245
 Који бјеху до б'јела Никшића,
 Да консули сједе под затвором
 У бијелу граду никшићкоме :
 Пише књигу Јован-капетане,
 Вукотићу с Чева крвавога, 250
 На Јакупа турскога диздара :
 „Ја сам чуо, турски капетане !
 „Ево има један мјесец данах,
 „Да ти држиш консуле хришћанске,
 „Под затвором у твојему граду ; 255
 „Но их пушти, турски капетане !

- „До крвава моета никшићкога,
 Јер ја идем да сретем консуле,
 „По наредби мога господара
 „Са Цетиња Петровића кнеза ; 260
 „Ако ли их, море! пуштат' пећеш ?
 „Држи ми се граду на капију!
 „Задајем ти божју вјеру тврду,
 „Али ћу их јунак извадити,
 „Али моју главу изгубити 265
 „Са свакијем братом Црногорцем!
 „Али знади, грдни Осмајлија!
 „Би ће крке по б'јелу Никшићу,
 „Ако тамо дођу Црногорци!“
 Кад бим-баши така књига дође, 270
 Да је мила : мила му не била ;
 Ал' му мила на срамоту била.
 Кад сјутрадан огрануло сунце,
 Консулима коње изведоше,
 А соколу Вацлику Јовану, 275
 Њему даје изпод себе ђога
 И четири стотине низама
 И грађанах четири стотине,
 Да поправе каурске консуле ;
 Попратише до моста никшићког, 280
 Па се ш њима онђе раздвојише ;
 Врнуше се Турци кукајући,
 А консули иду пјевајући.
 Док их срете Јован-капетане,
 И одоше на Цетиње равно, 285
 Представи их своме господару,

Господару кнезу Николају,
 Одведе их у његову двору ;
 Ту их кнеже лијепо частио,
 Па их здраво кући оправно.

290

12.

Ударац на Турке на Кусињу.

(1861 год.)

Бијела је кликовала вила
 Сврх Његоша високе планине,
 Клице вила у равне Рудине
 По имену сердара Шћепана :
 „О Шћепане, рудински сердаре
 „И главару, српских соколовах !
 „Ал' нечујеш ? али баш нехајеш ?
 „Ућера се тајин у Никшиће.“
 Али Шћепан вили одговара :
 „Мучи вило ! бољела те глава !
 „Тајин неће у Никшиће доћи :
 „Јер сам јуче дочекао Турке
 „У крваву Дугу од Никшићах,
 „Пос'јека' сам три стотине главах,
 „Данас шићар с дружином дијелим
 „Под Његошом зеленом планином,

5

10

15

- „А оста' је војвода Илија,
 „Моја десна из рамена рука,
 „У крваву Дугу од Никшићах ;
 „Ш њим је војске четири стотине, 20
 „Пуштит' неће прије своје главе.“
 Онда вила Шћепу говорила :
- „Богме су те Турци преварили,
 „Другијем су путем обрнули,
 „У кнеза су изам извадили, 25
 „Да слободно могу трговати,
 „Прек' његове земље и државе ;
 „Јер су њега приморали били,
 „Свиколици хришански краљеви ;
 „Он је њима тврду вјеру дао 30
 „За његову земљу и државу
 „Да им лоше ништа бити неће.
 „Пак су пошли Рисну бијеломе,
 „И велики тајин окренули,
 „Сада су ти Дврсну и Грахову, 35
 „Уљегли су уз Рудине равне ;
 „Сад ће Турци на Кусиње сићи
 „Код тврдога моста кусињскога ;
 „Но се пази, рудински сердаре,
 „Немој с војском њима ударити 40
 „У границу Петровића кнеза ;
 „Немој њему образ оштетити,
 „Е ћеш твоју главу изгубити ;
 „Но запани у поље никшићко
 „У зелену дугу никшићкоме, 45
 „Па ћеш тадөр уд'рити на Турке,

„Па што Бог да и срећа јуначка!“

Када сердар разумио вилу,

Он дофати лака цефердара,

И припаса свијетло оружје,

50

Па посједе вранца од мејдана,

Обрну га зеленом планином,

И отиде пољу никшићкоме;

За њим иде уздана дружина,

Дв'је стотине и педесет других;

55

Док сидоше пољу никшићкоме,

У зелену уљегоше дугу,

Ту су једну ноћу преноћили,

Док у јутру огрануло сунце,

Ал' ево ти пет стотин' Тураках,

60

Ђе су Турци на Кусиње сишли,

Па отолен пољем никшићкијем,

Лако иду, а танко пјевају,

Припјевају сердара Шћепана:

„Ђе си курво? сердаре Шћепане!“

65

„Чувај саде Дугу и Голију!

„Барем данас ударити нећеш

„На 'волико силнијех Тураках

„У сред равна поља никшићкога.“

Они мисле, да нико нечује,

70

Оно сердар и слуша и гледа;

Па намигну оком на дружину:

Док пјешаци пушке истурише,

А коњици на коње сједоше,

Своје бритке сабље повадише,

75

А у Турке јуриш учинише,

- Ала банда затури се кавга,
 По равноте пољу зеленоме,
 Сердар Шћепан поче с'јечи Турке
 Са сердаром Бањанином Ђоком: 80
 Два јунака, оба поједнака;
 Па по двије пос'јекосе главе;
 Но да видиш арамбашу Пека
 Са соколом Машовић-Богданом,
 И соколом Лучићем Јованом 85
 Они с'јеку без прилике Турке,
 А остали како који може:
 Моле Бога, да им припоможе,
 Брзо мејдан ш њима под'јелише,
 Сто и тридес'т главах пос'јекосе, 90
 Пет стотинах коњах узеше;
 Побјегоше у Његош планицу
 Код студене воде Ченелице
 Под бијелом сердаревом кулом,
 Ту јуначки шићар под'јелише, 95
 Свакојему другу поједнако,
 Најбољему, као најгорему.
 Ту осташе Срби пјевајући,
 А никшићки Турци кукајући.
 Сада да си здраво, домаћине! 100
 Донеси ми чашу вина добра,
 Вина добра и чашу од оке,
 Да наздравим старац јунацима.
-

Бој на Пилатовцима.

(1861 год.)

Пије вино војвода Јоване
 У Бањане на високу кулу,
 Код војводе триста соколовах
 Од Бањанах и двије Рудине
 И ваљане српске Горе-црне ; 5
 До њега су два сокола сива,
 Два јунака, оба поједнака :
 Једно сердар Радојев Шћепане,
 Друго сердар Бањанине Ђоко
 И остало триста витезовах ; 10
 Сваком доста пива изобила,
 Кад су били у највише пиво,
 Ал' ево ти голема јунака
 Од Рудине Алексића Вука,
 Ни божју им помоћ не назива, 15
 Сједе Вуче, поче пити вино.
 А пита га сердаре Шћепане :
 „Што је тебе, Алексићу Вуче !
 „Те си нешто сјетан невесео,
 „А срдито пијеш вино хладно, 20
 „Још нам божју помоћ не називаш,
 „Ка' да нама о невјери радиш ? “

Тадар Вуче њему одговара :

„Зло вам пиво, и горе вам било!

„Из Билеће изљегоше Турци,

25

„Ватише се нашијех планинах,

„Гоне јадну сиротињу рају,

„Робе, пале, а сијеку главе;

„Још су Турци табор учинили

„На крваво село Пилатовце,

30

„Тураках је четири хиљаде;

„Но на ноге, ако Бога знате!

„И купите из дубине војску,

„Да идемо, да их дочекамо.“

Онда рече војвода Јоване :

35

„Чујете ли ово, Црногорци!“

Одговара сердаре Шћепане :

„Сви чујемо, војвода Јоване,

„Али слушај, што ти сердар каже :

„Нама више нетребује војске,

40

„Нако ово триста соколовах,

„Ја знам добро Турке Херцеговце

„И низаме цара од Стамбола,

„Од мене су страха заузели

„И од мога богом-побратима

45

„Баш сердара Бањанина Ђока;

„Ево има четири године,

„Како ходам, и чете проводам,

„Затворио цареве градове :

„Колашина, Фочу и Таслицу

50

„И бијела града никшићкога

„И у Гацко четири касабе

„И Требиња града царевога

„И Клобук им у невољу цмили ;

„А не, онај мртви Осмајлија ,

55

„Да гради град, ће га није било

„У крваво мјесто Пилатовце. “

Онда Шћепан на дружину викну,

А дружина на ноге скочила;

Стаде Шћепан дијелити војску:

60

Један дио војводи Јовану

И сердару Бањанину Ђоку ;

Други дио Алексићу Вуку ;

Трећи дио себи оставио.

Сердар учи Ђока и Јована,

65

Да се скрију у гору зелену

Да с' Турцима незамећу кавгу,

Док несине сабља сердарева ;

А научи Алексића Вука,

Да он први удари на Турке ,

70

Па да бјежи уз гору зелену ,

Да замами уз планину Турке ;

Уд'ри ће им Шћепан испријека ,

Да ће њима ране без лијека.

Ка' рекоше, тако учинише,

75

Војсковође војску поведоше ,

Логору се турском примакоше ,

Први уд'ри Алексићу Вуче

На шанчеве и на чадорове ,

Кадер њега опазише Турци ,

80

Тргоше се из окола Турци ,

Поћераше Алексића Вука

И његово стотину момаках,
 Зајмише их горје уз планину,
 Бијући се бојем из пушаках;
 То гледају два српска сердара
 Са соколом војводом Јованом,
 Шћепан викну, ка' да љелен рикну:

85

„А сад Ђоко, богом-побратиме!

„Ти отуда, ја ћу одовуда,

90

„Кроз ордију да се састанемо!“

Сину Ђоко, како соко сиви

Поред њега војвода Јоване,

А за њима стотина јунаках,

Па у Турке јуриш учинише,

95

С' оне стране сердаре Шћепане,

А за њиме седам арамбашах

И другијех стотина јунаках,

У ордију турску ударише,

Ко ће први почет' с'јећи Турке

100

Понајпрви Бањанине Ђоко,

Па остали момци и јунаци:

Стоји цика танкијех пушаках

И ломјава мачах и анџарах;

Поврну се Алексићу Вуче

105

И његово стотину јунаках,

Сви су снажно уд'рили на Турке;

Боже драги! чуда великога!

Ђе удари триста соколовах

Црногорца, као мрка вука

110

На четири хиљаде Тураках;

Пут Билеће Турке прићераше,

Три стотине главах пос'јекоше,
 А рањене многе унијеше ;
 Али Срби добро шићарише 115
 Доста главах, а доста оружја,
 Воде турске коње седленике
 И с' Тураках чоху и кадифу.
 Од србске је војске погинуло
 Таман двадес'т и четири друга 120
 И рањено шестдесет момаках ,
 Од ранах им ништа бити неће.
 Весели се, ти крајино наша,
 Докле рађаш онаке јунаке ,
 Као што је Ђоко и Шћепане 125
 И делија војвода Јоване!
 А ви бјеж'те, тужне Осмајлије,
 Пут Мисира и пут Цариграда ,
 И водите буле и кадуне ,
 Јер ће ви их Срби пограбити, 130
 Па се шњима Срби оженити !

14.

Бој на Колашину.

(1861 год.)

Чудне треске у Пиву крваву !
 Има двадес'т хиљада низамах
 Код Омера царева везира ;
 Шњим се кољу браћа Херцеговци,
 И крвави мрки Црногорци, 5
 Два мјесеца од године данах ;
 Мало Србах, а много Тураках ;
 С војском влада Радоњић-војвода
 Од Његушах мјеста госпоцкога ;
 Све крајине зове у помоћи : 10
 Крајичници, као мрки вуци
 Сваки хита, за војводу пита ;
 Али неће дробњачки главари,
 Е је њима понајдаље доћи ! ¹⁾
 Но Новица и шест капетанах 15
 У Дробњаке окупише војску,
 Па Новица ријеч говорио :
 „О Дробњаци, и ви Морачани,
 „И Ускоци, на гласу јунаци,
 „И Ровчани, соколови сиви ! 20

1) Дробњацима је најближе било доћи ; по нијесу дошли ; за то велики војвода, корећи их на против, вели да им најдаље било.

„Хоћемо ли у Пиву ходити,
 „Да бранимо Пиву од Тураках?
 „Али ћемо обрнути војску
 „На широка Поља и Подбишће ¹⁾
 „И тврдоме Колашину граду? 25
 „Који су нам много јада дали,
 „И многе нам однијели главе
 „На тврдоме Колашину граду,
 „На јуначку кућу Мушовића;
 „Ако Бог да, да их похарамо, 30
 „Да све наше јаде покајемо,
 „Које су нам учинили Турци.“
 Па оправи Божа капетана
 И старога Милету сердара
 С командиром Мишњић-Милисавом 35
 И дијете Милетина Пура,
 И за њима китне Морачане,
 На Подбишће, на бијеле куле,
 На бијеле куле Љаљевића;
 А оправи Саву капетана, 40
 И Ускоке кржаве јунаке,
 Са соколом Петром капетаном,
 И Ровчане соколове сиве,
 На бијеле Кајовића куле;
 А оправи Јоксим-капетана 45
 Од јуначке куће Кнежевића,
 И за њиме све Шаранце листом,
 На Диздара на Мартиновића,

1) Ово су прва турска села до Колашина.

На њихове куле и чардаке.

Кад Новица оправно војску

50

Па овако њима проговара:

„Хајд’те с Богом, моји соколови!

„Ђе сам, коме наредио дивно,

„Сваки ћете уд’рити јуначки,

„Који неби приватио куле,

55

„И живијем огњем изгорио,

„Да дијела нема од поштења!

„Ја ћу гледат’ војску у пореду,

„Изићи ћу на Кравар планину

„Са војводом Мартиновић-Марком;

60

„Ту ћу гледат’ момке и јунаке,

„Ђе се д’јели слава и поштење;

„Немојте се у што поумити,

„Ал’ друг, друга издат’ на невољу,

„Да га мојом не пос’јечем ћордом!“

65

Капетани војску поведоше,

Барјактари барјаке развише,

Кулама се ноћио примакоше,

Па у јутро рано уранише;

Ко ће први, да заметне кавгу?

70

Понајпрви Божо капетане,

На бијеле Љаљевића куле;

Побише се огњем из пушаках,

А из куле изкочише Турци;

Ко најпрви поче с’јећи Турке?

75

Понајпрви Мелета сердаре

И дијете Милетићу Пуро;

Па остали китни Морачани;

Главе с'јеку, и живе ватају :
 Многo робље турско поробише, 80
 Б'јеле куле ватром опалише.
 Викну Новко с високе планине :
 „Бе аферим ! китни Морачани !
 „Ваш почетак и ваше поштење !“
 Па Новица са планине вика, 85
 Капетана Бошковић-Сава
 И сокола Бегана сердара :
 „Које су вас савладале виле ?
 „Што чините, те се небијете ?“
 Два сердара, и два бапетана, 90
 Они добре коње појахаше,
 Па на равна поља ишћераше,
 А за њима сва њихова војска ;
 На бијеле куле ударише,
 Б'јеле куле ватром опалише, 95
 Многе турске главе ос'јекоше ;
 Батрићевић разагони Турке
 На његова вранца махнитога :
 Три пута га на Тару нагони
 Кроз бусије мртвијех Тураках 100
 Голом сабљом у бијеле руке,
 У Тару је потопио Турке.
 А уд'рио Књежевић-Јоксиме
 На бијеле Диздареве куле :
 Неке куле ватром попалио ; 105
 Неколико главах одкинуо ;
 Ал' се Диздар из затвора брани ,
 А кликује љуте Коланинце ,

- Који ће му у помоћи доћи.
 То виђеше дробњачки главари, 110
 Капетане Каљевић Јокица
 Од Бијеле с Јовом капетаном,
 Издадоше Кнежевић-Јоксима,
 Побјегоше главом безобзира!
 По се брани Јоксим-капетане 115
 Су његово двјеста соколовах
 Много му је војске погинуло;
 На томе су боја раздвојили.
 Кад се скупи код Новице војска:
 Ево иде Божо капетане, 120
 Носи турско рухо и оружје;
 Води турске коње седленике,
 И стотину главах од Тураках;
 Ал' ево ти Петра капетана
 И за њиме Ровчани јунаци, 125
 Носе турско рухо и оружје,
 Воде турске коње седленике,
 И стотину главах од Тураках;
 Ал' ево ти Саве капетана
 И за њиме сви Ускоци листом, 130
 Носе турско рухо и оружје,
 Воде турске коње седленике
 И стотину главах од Тураках;
 Ал' ево ти Кнежевић-Јоксима,
 Он је мало узео шићара, 135
 Ама носи седамдесет главах;
 Још су њега ране допануле.
 Од јуначке црногорске војске,

Ту погибе шестдесет момаках,
 Међу њима Орман-барјактаре; 140
 Жешће гује у крајину нема.
 Па Новица сазива главаре,
 Свакојега грли и целива,
 Побратиме, као свога сина;
 А срамоти Каљевић-Јокицу 145
 И Кекића Јова капетана
 И његову свуколику војску:
 „Ће сте били? црн вам образ био!
 „Ће је ваша неваљала војска?
 „Ће су турске главе и оружје? 150
 „Ће ли су ви коњи седленици?
 „Него сте им ваше оставили!
 „Кунем ви се вјером православном!
 „Ако икад на Цетиње дођем,
 „И у здравље нађем господара, 155
 „Ви нећете бити капетани!
 Што је река', није преварио.
 Да си здраво, брате домаћине!
 Тебе пјесна, мене чаша вина,
 Ма доброга, а чашу од оке; 160
 Да наздравим старац јунацима.

15.

Бој на Забрђу у Пиви.

(1861 год.)

Кад се Омер из Пиве поврати,
 Он остави Ченгића Дед-агу
 Су његово хиљаду Тураках
 На Забрђе на поље широко,
 Међу Гацком и Пивом пространом, 5
 Ту му б'јелу начинио кулу
 Око куле шанце и чардаке:
 Ту нареди цареве пандуре,
 Да чувају гору и планину,
 Да у Пиву с миром иду Турци. 10
 Оно чуше наши крајичници,
 Младо момче, Церовићу Ђуро ;
 За њим иду до два капетана
 И четири стотине Дробњаках;
 Још то чуо Јован-капетане, 15
 Вукотићу с Чева крвавога
 Са соколом сердаром Шћепаном
 И соколом војводом Јованом
 И сердаром Бањанином Ђоком ;
 Па одоше на Забрђе равно, 20
 За њима су четири стотине
 Црногорца, као мрка вука ;

Пут бијеле Дед-агине куле ;
 С друге стране Церовићу Ђуро
 Су четири стотине Дробњаках ;

Када су се кули примакнули,

25

Ту су тамну ноћцу преноћили,

Док су своју војску одморили,

Док је сјутра јутро освануло,

А Турцима на зло ако Бог да!

Уранио Јован-капетане,

30

Па дозива Церовића Ђура :

„Устај Ђуро ! и подигни војску,

„Да уд’римо аги на шанчеве,

„Ти отуда, ја ћу одовуда,

„Док се наше смијешају војске.“

35

Тадер Ђуро на ноге скочио,

И повикну дробњачке главаре :

„А сад браћо, ако Бога знате !

„Да јуначки данас кидишемо,

„Е нас коре вазда Катунџани,

40

„Да нијесмо добри за јунаштво.“

Алакнуше, Бога споменуше,

Па шанчеве мушки ударише :

С једне стране Јован-капетане ;

С друге стране Церовићу Ђуро,

45

Ал’ су Турци одвише јунаци ;

Бране шанце и бијеле куле ;

Јуришују млади Црногорци,

Пучу пушке, падају јунаци ;

Ма немогу освојити шанце.

50

Онда рече Јован-капетане :

„Оздринићи! на вас прогмјело!
 „Ђе су турске главе и оружје?
 „Још вам нико није почињао!“ 55
 Кад то чуше Оздринићи љути,
 На шанцеве јуриш учинише,
 А најпрви Ђуровићу Лука
 Од нашега свакога војника,
 С голим пожем у бијеле руке, 60
 У шанцеве скочи међу Турске;
 Па остали момци кидасаше,
 Три стотине главах уграбише,
 У куле се Турци затворише;
 Бране себе и бијелу кулу; 65
 Бој се бије, никад не престаје;
 А изаша' сердаре Шћепене
 На сред поља под бијелом кулом,
 На вранчића коња дебелого,
 Па он хода, и вранчића вода, 70
 А зазива Ченгића Дед-агу:
 „Ход' Дед-ага! на поље широко,
 „И ишћерај крилата Ђогата,
 „Јер те сердар чека на вранчића
 „Да јуначки мејдан под'јелимо; 75
 „Јер сам чуо, турски капетане!
 „Да се Гацку валиш пространоме,
 „Да се Србин није породило,
 „Ни на себе турио оружја,
 „Ко би тебе на мејдан изиша! 80
 Ево Србин са сред горе-Црне
 Из малога села Марковине

Који тебе на мејдан позива ;
 „Но ако си јунак од јунака,
 „И ако те була породила 85
 „Поносита млада Херцеговка?
 „Ти ћеш мене изић' на мејдану.
 „Спомени се старца баба твога,
 „Какав јунак бјеше на мејдану,
 „Он нешћаше узмаћи Србину.“ 90
 А Дед-ага из затвора виче :
 „Хајде с Богом, сердаре Шћепане !
 „Ви сте доста јада учинили,
 „Триста сте ни главах одкинули ;
 „Ваш је мејдан ваше је поштење!“ 95
 Од јуначке црногорске војске,
 Ту погибе тридесет јунаках,
 Међу њима Јакшићу Шауле,
 И рани се Машо капетане,
 Још рањених педесет момаках. 100
 На похвалу Јован-капетану
 И младоме Церовићу Ђуру!

16.

Бој у Пиви.

(1861 год.)

На хиљаду и осме стотине
 И шездесет и прве године,
 Деветога Априла мјесеца :
 Омер-паша из Стамбола крену,
 Па изађе на Херцеговину, 5
 Да у апси рају сиротињу ;
 Па да иде проћу горе-Црне.
 А кад Омер у Мостару дође,
 Онда диже двадесет хиљадах,
 Отиште се низ Херцеговину ; 10
 Право иде Пиви каловитој,
 Да похара Пиву и опали,
 И ис'јече све пивске главаре.
 Паша мњаше, нико невиђаше ;
 То видио соко тица сива, 15
 Од Грахова Обреновић Драго,
 Јер се бјеше јунак придесио
 Бац у чету у Херцеговину ;
 Пак се спушти на Крстац планину,
 Указа се брату хришћанину, 20
 По имену Тодоровић-Пеју ;
 Па га Драго за Омера пита

За Омера и његову војску
 Куд је Омер с војском накастио.
 А Пејо му право казиваше : 25
 Да похара Пиву и Дробњаке
 И Шаранце гнијездо јуначко.
 Већ га Драго ништа питат' нешће,
 Но потрча момак низ планине,
 Као јелен од двије године ; 30
 Докле дође у равне Рудине
 Код студене воде Чепелице
 Баш код куле сердара Шћепана ;
 Па изтрча на високу кулу,
 Ту находи сердара Шћепана, 35
 Па му божју помоћ називаше,
 А Шћепан му дивно одговара :
 „Добро доша', наша арамбашо !
 „И причај ми, што је тамо било,
 „Ка' си био у Херцеговину ? 40
 „Јеси ли, ће Турке уходио ?
 „Би смо ли, ће могли ударити ?“
 А Драго му тихо одговара :
 „Ти сердаре, од крајине главо !
 „Ја сам јутрос из Гацка широка, 45
 „Видио сам, што пријед нијесам :
 »Турске војске двадесет хиљадах ;
 „Међу њима царева мушира,
 „Омер-пангу велика везира
 „Те царевом војском командира ; 50
 „Он отиде Пиви и Дробњаку,
 „Да ис'јече све српске главаре,

- „Све војводе и све капетане.
 „Но сердаре, ако знаш за Бога!
 „Да хитамо, да им поможемо; 55
 „А знаш добро Пиву и Дробњаке,
 „Искла ће се у оне планине,
 „Да пас пасу до вијека прича.“
 А Шћепан му тако одговара:
 „Ками ће се исклати Дробњаци 60
 „И Пивљани сиромаси љути,
 „То је вазда турска раја била!
 „Ма хајдемо, да им поможемо,
 „Па што Бог да и срећа јуначка
 „И лијепа срећа црногорска.“ 65
 То изрече, ситну књигу пише,
 А шиље је у племе Пјешивце
 На Николу млада капетана:
 „Доведи ми триста Пјешивацах
 „У Неђељу, која прва дође, 70
 „Те на Брезна да се састанемо,
 „Е у Пиву уљегише Турци,
 „Подавиће сиротињу рају;
 „Од књаза сам изам извадио,
 „Да идемо, да им поможемо; 75
 „Да бранимо рају од Тураках,
 „Е су оно јадна браћа наша.“
 Другу посла у питому Жупу
 На сердара Николића Шога:
 „Да си брже у прву Неђелу, 80
 „Баш са твоје три стотине другак,
 „Те на Брезна да се састанемо;

„Е у Пиву уљегоше Турци,
 „Да хитамо, да им поможемо.“
 Трећу посла на Луково равно 85
 Побратиму војводи Илији,
 Све му, што је и како је каже:
 „Хитај брате, да им поможемо,
 „И поведи све Луковце листом.“
 Кад главаре књиге допадоше, 90
 Те на лаке ноге устадоше,
 Из племена војску поведоше,
 На равна се Брезна састадоше,
 Три главара, ка' три горска вука;
 А за њима хиљада момаках. 95
 Кад ево ти сердара Шћепана
 За њиме су триста соколовах,
 Од Рудине мјеста јуначкога.
 Главари се онђе изљубише,
 И рекоше, да су здраво били. 100
 Па су своју смијешали војску,
 Пак пођоше Пиви каловитој:
 Ђе је среће, има и несреће;
 Јер је Омер прије уграбио,
 На Горанско куле начинио, 105
 И велики табор поставио,
 Па низ Пиву упуштује Турке,
 Те ћерају сиротињу рају.
 Кад то виђе сердаре Шћепане,
 Покри друштво у гору зелену, 110
 Главарима ријеч проговара:
 „Сад што ћемо од живота свога?

- „Нас је мало, а Тураках много ;
 „Све су нама поватали кланце,
 „На Горанско начинили куле 115
 „На бијелу војводину кулу ;
 „Ће је војска пивска и дробњачка ?
 А вели му војвода Илија :
 „Ја знам, брате, ые је њина војска,
 „Синоћ су ми калаузи дошли 120
 „Скрај Новице и његове војске,
 „И тако ми калаузи кажу :
 „„Код њега су седам капетанах
 „„Од жалосне Пиве и Дробњаках ;
 „„Има војске дванајест стотинах ; 125
 „„Могли би смо Турцима уд’рити.“
 Тадер рече сердаре Шћепане :
 „А ти, брате, војвода Илија !
 „Хајде, поћи к њима на логору,
 „Поздрави ми Церовића бана, 130
 „И поздрави седам капетанах
 „И њихову свуколику војску,
 „Да хитају на Закамен тврди,
 „Ер су к нама обрнули Турци ;
 „Неће трајат’ пуно два сахата, 135
 „Док ми шњима заметнемо кавгу.
 „А опрости, мој соколе сиви !
 „Е те к њима шаљем на састанку,
 „Знам, млађега не би послушали,
 „Какви су ти они поглавице.“ 140
 Па Илија низ планину мину,
 Кад Новици у табору дође,

Цијела се ограшила војска,
 Кад виђеше орла крилатога,
 Баш Илију турску крвоцију ; 145
 А Илија кроз ордију мину,
 Кад Илија код Новице дође
 И његово седам капетанах,
 Илија им божју помоћ зваше,
 Али њему нико неодзива ; 150
 По се чуде од војске главари :
 Ко је доша', ко Бога спомиње !
 Избечили очи, као тенци,
 А зинули ка' курјаци гладни !
 Међу њима један мијех вина 155
 И мјешина фочанске ракије ;
 Ту друг друга, брате, непознаје,
 А камо ли да о боју раде.
 Опет рече војвода Илија :
 „Ти, Новица, и сви капетани ! 160
 „Што чините ? јесте ли при себи,
 „И држите оволику војску ?
 „А сву Пиву погазише Турци !
 „Ја сам доша' и довео војску,
 „Са соколом сердаром Шћепаном 165
 „И сердаром Николићем Шогом
 „Остали су на Закамен тврди ;
 „Они ће сад приметнути кавгу ;
 „Но се диж'те, да им поможемо !
 „Нас је мало, а Тураках много, 170
 „Страх је мене, и бојим се љуто,
 „Изгину ће нама Црногорци.“

- Ни на то му нико неодговара,
 Но подоцкан Мимов Миловане,
 Грдно рече сивоме соколу, 175
 А нека га цри му образ био!
 „Ја ћу ходит, кад је мени драго,
 „Непитамо тебе, Црногорче!
 „Ка' ћеш с нашом војском управљати,
 „Ми се знамо побити с Турцима.“ 180
 И још нешто говорити шћаше,
 Него танке пушке запуцаше,
 На Шћепана Турци ударише.
 Оно чуо војвода Илија,
 Па повика грлом бијелијем : 185
 „А Новица! и браћо Дробњаци
 „И Пивљани, сиви соколови!
 „Да хитамо, да им поможемо.“
 Али војска гледа на главаре,
 А главари један на другога, 190
 Ни бој чују, пити за бој знаду,
 А кољу се мрки Црногорци;
 Сердар Шћепан разাগони Турке
 Са сердаром Николићем Шогом
 И Николом младим капетаном. 195
 Већ Илија ништа неговори,
 Но похита јунак низ планину,
 Као јелен од двије године;
 А Дробњаци онћен остадоше;
 У пјанице нсма узданице! 200
 Како дође, урину у Турке
 Голом сабљом у бијеле руке,

Двије турске посијече главе ;
 У бој виђе сердара Шћепана,
 Голу носи у рукама хорду, 205
 А соколи браћу Црногорце :
 „Јуриш, браћо, ако Бога знате !
 „Турци су ни плећи обрнули,
 „С’јечи сваки, који боље може,
 „Да идемо паши на таборе, 210
 „Јер га онђе заноћити неће ;
 „А ево ни војвода Илија,
 „Сад ће нама добар индат доћи :
 „Церовићу, седам капетанах
 „И њихово дванајест стотинах.“ 215
 „Ондар рече војвода Илија :
 „О Шћепане, наша арамбашо !
 „Удри, с’јечи ! док умориш руке !
 „И соколи браћу Црногорце,
 „Е на другог узданице нема, 220
 „Што нероди мрка Црногорка ;
 „Новице ти нема ни главарах,
 „Ни њихова никаква војника.“
 За то сердар ни хабера нема,
 Но сијече и разгони Турке, 225
 И соколи браћу Црногорце ;
 До шанчевах Турке доћераше,
 А изиде низам у параде,
 Упалише зелене лубарде,
 Те Шћепана на траг повратише 230
 И сердара Николића Шога,
 И Илију турску крвопију ;

Главари се на траг повратише
 И за собом војску повукоше,
 А на табор Турци остадоше ; 235
 Кад главари на Закемен били,
 Око њих се купе Црногорци :
 Носе турске главе и оружје ;
 Носе турске ћурке и саруке ;
 Воде турске коње седленике ; 240
 Многи момци у крв огрезнули ;
 Ту небјеше никаква јунака,
 Кома није крваво оружје.
 Па војвода међу војском стаде,
 И код њега обадва сердара 245
 Сва три, брате, у крв огрезнули,
 Па стадоше бројит' турске главе :
 На број ишли дванајест стотинах,
 И толико јаниџех коњих,
 Јаниџех и товарџихех. 250
 Па погубшу браћу избојише :
 Седамдесет и четири више,
 Што на мртво онђе погубоше ;
 Рањенијех има и стотина,
 Од ранах им ништа бити неће ; 255
 Јер мезизи њима нетребују ;
 Лијече се сами Црногорци,
 Као мрки кроз планину вуци.
 Богу хвала ! Срби задобише !
 А срам био све оне јунаке, 260
 Што могаху у тај бој приспјети,
 Што могоше, али нешћедоше !

То је било, истина је било,
 Ту сам био, очима гледао;
 Бог живљео оваке јунаке: 265
 Као што је Шћепан и Илија
 Са сердаром Николићем Шогом!

17.

Бој у Крњицама.

(1862 год.)

Пили вино црнички главари
 На пазару Виру црничкоме
 Сердар Туро и војвода Машо
 И код њих су седам капетанах; 5
 У то дође Кусовац-сердаре
 Од ваљатна села Љуботиња
 С побратимом попом Пејовићем
 И соколом Колом капетаном
 Из Крњицах мјеста јуначкога,
 Па он дође међу главарима, 10
 Па им сердар божју помоћ зваше;
 Главари му Бога приватише
 И сердару мјесто начинише,
 Код сердара и војводе Маша;
 Па почеше пити вино хладно, 15

- О свачему еглен затурили,
 А највише зборе за јунаштво;
 Проговара војвода Машо :
 „О главари, моја браћо драга!
 „Чујете ли треску и грмљаву, 20
 „Око наше српске горе-Црне,
 „Особено у Херцеговину?
 „Та шта раде мрки Катуњани
 „И Брђани соколови храбри:
 „Вазда бију боја са Турцима, 25
 „Бране рају од силних Тураках;
 „Бране Шуму, а бране Попово,
 „Затворили Клобук и Требиње;
 „Бране Гацко, Пиву и Голију,
 „И још бране широке Дробњаке; 30
 „Ту се црна пролијева крвца :
 „Гину Турци; гину Црногорци!
 „Ја се десих међу Катуњане
 „Су десетак црничких момчади
 „Под команду Радоњић-војводе 35
 „У питому Пиву поточљиву;
 „У то Омер су двадес'т хиљадах,
 „Нас небјеше по двије хиљаде;
 „Уд'рисмо му насред поља равна
 „На њихове кржаве шанчеве : 40
 „Како наше пушке запуцаше,
 „Уврсти се низам у параде,
 „Опалише зелене лубарде,
 „Коњеници коње појахаше,
 „Катуњани сиви соколови, 45

- „Од Тураках препанут' се неће
 „Ни њихове силне грмљавине,
 „Но тргоше сабље и ханцаре,
 „Па у Турке јуриш учинише ;
 „И ту видјех сивога сокола 50
 „На вранчића сердара Шћенана,
 „Голу носи у рукама Ђорду,
 „Све сијече низам у параду ;
 „Поред њега до два побратима :
 „С десне стране војвода Илија, 55
 „А с лијеве Бањанине Ђоко ;
 „Шњима видјех нагнуту делију
 „На алата коња претилога
 „Војеводу из Грахова Анта ;
 „Поред њега војвода Јоване, 60
 „На два коња, ка' на двије виле,
 „Све сијеку и разгоне Турке ,
 „Шњима сердар Пилетићу Јоле
 „И остали мрки Црногорци ;
 „Особено Машовић-Богдане, 65
 „А перјаник књаза свијетлога,
 „Јатагана носи у рукама,
 „Па уљеже међу низамима,
 „Поче с'јећи низам у параду ;
 „Доклен њега одне се лубарда. 70
 „А нека га ! весела му душа !
 „Ја се близу њега бјех десио,
 „Држах самур калпах над очима
 „И на калпах грба позлаћена,
 „Јатагана носих у рукама, 75

„Сиједијох око себе Турке ;

„Пуче једна пушка од Тураках,

„Мене гађа, и погоди дивно

„Уврх чела у грб позлаћени,

„Црна крвца проли низ очију,

80

„Већ невиђох, ће сам и како сам !

„Ту ме моја браћа уграбише,

„Из жива ме огња изнијеше,

„Од очију крвцу очистише.

„А што ћу ви дуљит' и казиват' ?

85

„Од ране сам љуте преболио ;

„А сви знате, што се тамо ради.

„Ми сједимо, ништа нечинимо ;

„Али нема Срба ни једнога

„У крајину Скадра бијелога,

90

„Ко би смио започети кавгу,

„А ми би смо били у индату,

„Ка' што чине браћа Херцеговци.“

У то рече Кусовац—сердаре :

„Стани мало, војевода Машо !

95

„Ја сам јучер био на Цетиње,

„И водио Колу Петровога

„Код нашега Николаја књаза,

„Те се Кола књазу пожалио,

„Да неможе живљет' од Тураках,

100

„И даде му божју вјеру тврду ;

„Пак се Кола у Крњице врати,

„Да ишћера из Крњицах Турке

„Из Крњицах и из Драчевицах ;

„А књаз га је приватио дивно,

105

„Под деснога загрлио крило,
 „И дао му двије пушке мале
 „Све од срме и чистога злата ;
 „И постави Колу капетаном
 „Над Крњице и над свом Крајином. 110

„Још сам изам узео од књаза,
 „Кад би Коли до невоље било,
 „Да вам кажем, црнички главари,
 „Да будемо њему у невољу.“

Пак дадоше Коли чашу вина, 115
 И да'ше му божју вјеру тврду,
 Да га Срби изневјерит' неће.

Пође Кола у Крњице тврде,
 А главари исто пију вино.

То се чудо и на даље чуло 120

У тврдоме Скадру бијеломе,

То су чуле буле и кадуне,

Па срамоте Скадрани јунаке

И њихова пашу Абди-пашу

И Турчина Хота Асан-агу : 125

„Што чините ? што се небијете ?

„Јер се ваша сад одмеће раја !

„Чујете ли у Крњице тврде

„Петровога Колу капетана,

„Ђе се Кола на Крајини фали : 130

„Јутрос сам им узео Крњице,

„А сјутра ћу Скадар ако Бог да ?“

Кад то чуо паша Абди-паша,

Ал' је Черкез рода јуначкога ;

Па он зове у Скадар главаре 135

Буљук-башу од Крајине Мурта,
 И Турчина Хота Асан-агу,
 Што је глава над свом Малесином;
 И војводе хотске и кастратске,
 Па им даде поголемо војске, 140
 Што Скадрана, а што Арнаута
 Пет хиљадах на тевтеру кажу;
 И даде им зиле и борије,
 Од страшивца те граде јунака,
 И четири хиљаде низама, 145
 Да су тврђа плећа Арбанасу;
 Па им тако Абди-паша виче:
 „Хајд’те с Богом, турске буљук-баше!
 „Предајем ви силну војску моју
 „И за њоме хазну и џебану, 150
 „Обрните скадарском Крајином,
 „Те Крајину клету похарајте,
 „Похарајте, огњем опалите;
 „До границе црногорског књаза
 „Немојте се нигђе уставити, 155
 „Јер су власи уши подигнули,
 „А пазите Колу капетана,
 „Радите га уватити жива
 „И справ’те га Скадру бијеломе,
 „Да га видим, и да га распитам, 160
 „Ко је њему дао капетанство.“
 Ово рече, и одправи војску:
 Једна пође скадарском Крајином
 За Турчином буљук-башом Муртом;
 Друга иде блатом зеленијем 165

У велике турске параброде,
 Пред њима је Хоте Асан-ага,
 Извезе се на крњичку Луку,
 Турчин сирави татарина свога
 У Крњице протопопу Јову : 170

„Поше Јово, каурска газио,
 „А од вазда турски пријатељу!
 „Издај мени Колу капетана
 „И бијеле у Крњице куле,
 „А ево ти стотина дукатах ; 175
 „Тебе ћемо ставит' капетаном
 „Над Крњице и над свом Крајином.“
 Лаком Србин, да га Бог убије!

Те издаде Колу капетана,
 Те он оде на крњичку Луку 180
 Код Турчина Хота Асан-аге,
 Паре прими, и поведе Турке,
 И пред њима Хота Асан-агу,
 У своју их уводио кулу,

Турске војске три стотине другах ; 185
 А у другу бољук-башу Мурта
 И са њиме три стотине другах ;
 А осталу око села војску.

Док је сјутра јутро освануло
 Хасан-аги на зло, ако Бог да ! 190
 Зове Хасан Колу капетана :

„Видиш, влаше, силну војску нашу :
 „Све сам твоје поватао куле,
 „Изда'ше те браћа Крњичани,
 „Све је село опасала војска ; 195

»Но се предај, мрки каурине!

„А немој се у ништа уздати,

„Ти у књаза, али Црногорце,

„Јер ти доћи у помоћи неће,

„У царску си земљу запањуо;

200

„Па да имаш соколова крила

„И бијело од лабуда месо

„Не би крила тебе унијела,

„Која те је сила опасала!“

Сам се Кола у кулу нагнао,

205

И код Коле седам, осам другак,

Сва од куле зазидао врата,

И разбио пушкарице често,

Па на пенџер наслонио главу,

А у руке држи џефердара,

210

Па овако Кола проговара:

„Хасан-Хоте, Малесији главо!

„Ја све чујем, што мени говориш,

„Ал' те оком виђети немогу,

„Покажи се, дати виђу лице.“

215

Мудар бјеше, ал' се преварио.

А Кола му ријеч проговара:

„Што будалиш, мртва потурице,

„И Србина зовеш на предају!“

Па опали Кола џефердаром,

220

Те он Хота Асан-агу гађа,

Непогоди Хота Асан-агу,

Но Омера његова синовца;

Мртав паде у мермер авлију,

А Хасан се затвори у кулу,

225

Па оваку заповијед даде:

Да сва војска уд'ри капетану,

И на јуриш да му узму кулу.

Ма се неда Кола капетане

Су његово седам, осам другах,

230

Ваља Србин око куле Турке;

Већ мишљаше да је погинуо,

Али њему мали индат дође

Од Сеоцах педесет момаках

И пред њима Митровићу-Стефо,

235

Теке дође, удари на Турке,

Ма залуду, кад га непомаже;

Зајмише их уз планину Турци.

Ал' се бије Кола капетане,

Брани себе и бијелу кулу,

240

Докле њему други индат дође

Од Црнице капетан Илија

И за њиме двјеста соколовах,

Тек дођоше, на Турке уд'рише,

И стетину главац пос'јekoше;

245

Док дођоше до Колине куле,

Тадер Кола отворио кулу,

С Турцима се бију и ћерају:

У то дође Пламенац-сердаре

Са војводом Дупљанином Машом

250

И осталих седам капетанах

И цијела црничка нахија;

Тек дођоше, на Турке уд'рише,

Од Крњицах Турке проћераше

Од Крњицах преко Драчевицах,

255

- Ту се много прелијева крвца
 Од Тураках и Црногорацах;
 У томе их поџа раздвојила.
 Али оста' буљук-баша Мурто
 Су његово три стотине другак 260
 Под затвором у Крњице горње,
 А остао Хоте Асан-ага,
 И главари од све Малесије
 У издајну кулу попа Јова
 И шњиме је триста соколовах; 265
 Ма их чува Кола капетане
 Са сердаром Средановић-Ђуком
 И Врбицом Машом капетаном,
 Који воде топа књажевога,
 Често агу на пенџеру гађу 270
 И страха му велика задају,
 Недаду му отворити врата,
 Док се врну црногорска војска.
 У то приспје Кусовац-сердаре
 И његови храбри Љуботињци; 275
 Стадоше се црнички главари
 Са соколом Кусовац-сердаром,
 Казаше му, шта је код њих било,
 Да су доста главах одкинули
 Много кућах огњем изгорјели 280
 И натраг су Турке подузбили;
 Али турска неодлази војска,
 Но прилази у индат долази,
 Да избави Мурта буљук-башу
 И сокола Хота Асан-агу 285

И њихово другах шест стотинах :

„Но што ћемо ? Кусовац—сердаре !

„Куле тврде, а зорни јунаци ;

„Не ћемо их најуриш узети,

„Много ћемо узгубити војске.“

290

Тадер сердар њима проговара :

„Небојте се, црнички главари !

„Него вашу проведите војску,

„Међу блатом и међу Крњице,

„Ја ћу чуват' у затвору Турке,

295

„Док нам индат од Цетиња дође,

„Да чувамо, да их непуштимо.“

Тај час сердар ситну књигу пише,

А шаље је на Цетиње равно

На Цетиње своме господару,

300

Све му право по истини каже,

Још му индат од Цетиња тражи.

Тадер књаже слуге сазиваше,

Који брзо пред њим изидоше,

Ондар зове милог кума свога,

305

Кума свога војводу вјернога,

Вујовића Петра с Љуботиња ;

Па га спреми у Крњице тврде,

И даде му ријечку нахију

И катунских хиљаду момаках,

310

Па му тако књаже проговара :

„Хајде с Богом, вјерна слуго моја !

„Пази индат од Скадра бијела,

„Што ће Хоту у обрану доћи ;

„Ако Бог да, те разбијеш Турке,

315

- „Преда ће се Хоте Асан-ага.“
 У млађега поговора нема,
 Пође хитро у Крњице тврде,
 За њим двије хиљаде момаках,
 Ту находи црничке главаре, 320
 Војвода им божју помоћ зваше,
 А они му Бога приватише,
 И дивно му мјесто начинише ;
 Сједе јунак међу главарима,
 Па им поче казиват' војвода, 325
 Заповијед свога господара :
- „Власт ми даје, и даје команду
 „Над свом нашом у Крњице војском,
 „И који ме неби послушао,
 „Да му сабљом посијечем главу.“ 330
 Сви главари војводи рекоше :
- „Ми слушамо свога господара,
 „И онога, кога нам он спреми ;
 „Но на ноге, наша војеводо !
 „Јер ће ни сад ударити Турци, 335
 „А силна је војска у Тураках,
 „Би ће муке низ крњичке луке !“
 Тад војвода разредио, војску :
- Капетане меће у пореду,
 А за њима сва племена редом, 340
 Међу њима Пламенца сердара
 И сокола војеводу Маша ;
 С друге стране ријечку нахију,
 А пред њима Јовићевић-Сава,
 То је сердар равнога Цеклиња, 345

И капетан Станка с Љуботиња.
 Тек војвода разредио војску,
 А удари Арбанија љута
 На крваву цриичку нахију,
 Ту се црна цролијева крвца; 350
 Бој се бије, нигда непрестаје;
 Гину Турци, гину Црногорци!
 На муци се познају јунаци!
 Мушки су им навалили Турци.
 Онда рече Пламенац-сердаре: 355
 „А сад, браћо, ако Бога знате!
 „Да л' нијесмо вјеру уватили,
 „А с Турцима, ће се састанемо,
 „Да пећемо дуго размицати,
 „Но поједном пушке истурити, 360
 „Па у Турке јуриш учинити?
 „Ће су турске главе и оружје,
 „Но свакога унијеше мртва?“
 Тадер викну војвода Петро
 На јунаке ријечке нахије, 365
 Капетана Голубовић-Станка:
 „Јуриш, брате, Станко капетане!
 „Јер се данас дијели поштење!“
 Тадер момци јуриш учинише
 С ножевима у бијеле руке, 370
 Зајмише их низ широке луке,
 Поћераше преко Драчевицах,
 Зајмише их скадарском крајином,
 Доклен их је ноћца раздвојила.
 Ту хиљаду главах пос'јекоше, 375

- И Срби се натраг повратише:
 Посе турско рухо и оружје,
 Турске главе на стржево коље,
 Док су дошли у Крњице тврде;
 Ондар зове Петар војвода, 380
 Зове Србин Хота Асан-агу
 И Турчина буљук-башу Мурта:
 „Предајте се, турска два главара,
 „А дајем ви божју вјеру тврду!
 „Животу ви ништа бити неће, 385
 „Само ваше предајте оружје;
 „Вас ћу водит' своме господару,
 „Ка' робове свезанијех руках.“
 Онда рече Хоте Асан-ага:
 „Слушај добро, српска војводо! 390
 „Ја ти доћи на предају нећу,
 „Доклен ми је Скадар на Бојану
 „И у Скадар бирани јунаци
 „И цареви ваљатни низами,
 „Они ће ми у походе доћи, 395
 „И одовлен мене извадити.“
 А вели му српска војвода:
 „Не уздајсе, мртва потурице!
 „На Скадрани, цареви низаме,
 „Јутрос су се теби оправили, 400
 „А ми смо им насусрету били,
 „Хиљаду им главах одкинули,
 „Још хиљаду на мртво убили,
 „Дв'је хиљаде било рањениках;
 „Ако мени, Аго, невјерујеш, 405

„Ти помоли на пенџеру главу,
 „Па погледај мрке Црногорце
 „На њих турско рухо и оружје,
 „Сви у црну обојени крвцу;
 „Изнад куле Коле капетана 410
 „Турске главе на стржево коље;
 „А немој се уздат' на Скадрани,
 „Што невидиш, ни виђети нећеш;
 „Но ћеш у ту изгорјети кулу,
 „Задајем ти божју вјеру тврду!“ 415
 Кад то виђе Мурто буљук-баша,
 Тадер јунак ријеч проговара:
 „Асан-ага, да се предајемо,
 „Већ на Турке узданице нема,
 „Кад је 'вака касапница била 420
 „Од Скадраних и од Арбанасах!“
 Ма му Хоте Асан-ага вика:
 „Нема, море! вјере у Србина,
 „Особено ка' у Црногорца!“
 Али Мурто њему одговара: 425
 „Имам вјеру у њихова књаза
 „И његове велике војводе,
 „А другога ни питати нећу.“
 Па својему друштву говорио:
 „Хај'те, Турци, да се предајемо, 430
 „Сви оружје нос'те наопако,
 „Док дођемо до Петра војводе.“
 Па за Муртом изађоше Турци,
 Предадоше свијетло оружје
 Пред војводом и пред главарима. 435

Кад то виђе Хоте Асан-ага,
 Дивно виђе, да је погинуо ;
 Предаде се Петру војеводи
 С његовијем друштвом ваљанијем,
 Све оружје пред њима предаше, 440
 А у ропство Турци остадоше.
 А нека их, црн им образ био !
 Нагрдише Арбанију љуту !
 Нека знаду, пасје вјере Турци,
 Нека знаду, што су Црногорци ! 445
 Пита Турчин Хоте Асан-ага :
 „О војвода, Петре с Љуботиња !
 „Буд ли тако пос'јeko сте Турке
 „И ћерасте свом турском крајином,
 „Јели твоје војске погинуло 450
 „У крваву турску касапницу ?
 Тадер Петар њему одговара :
 „Ни је наше много погинуло
 „Сто и тридес'т намртво јунаках,
 „Међу њима три сокола сива, 455
 „Три сокола, до три капетана :
 „С Љуботиња Голубовић-Станко ;
 „Од Црнице Мићановић-Томо,
 „И делија Војводићу-Мило ;
 „У рају им починуле душе, 460
 „Јер су живот за поштење дали !
 „Још нам има триста рањениках,
 „Од ранах им ништа бити неће,
 „Јер медизи њима нетребују,
 „Лијече се сами Црногорци, 465

„Као мрки у планину вуци.“
 И још ага нешто зборит' шћаше,
 Но му неда Петар војевода :
 „Диж' се, ага, дома да идемо,
 „Ја се бојим мога господара, 470
 „Јер сам му се нешто закаснио,
 „Да ме књаже, што гођ непокара.“
 Онда стави гарду у параду,
 Међу њима робље повезано,
 А пред робље Мурту и Асана 475
 Свезанијех руках наопако,
 А пред њима српске војеведе ;
 А предаше хаџи-попа Јова,
 Шњим његову невјерну дружину,
 Што у село доведоше Турке, 480
 Капетану преда'ше у руке,
 Свакојему посијече главу,
 Да се не би други преварио,
 Ни издао Србе у Тураках !
 Здравом дошли на поље Цетиње, 485
 И све турско робље доведоше
 Под палатом црногорског књаза
 Колико је поља цетинскога
 По њега је притиснула војска,
 Што робовах, што Црногорацах. 490
 Ондар Књаже међу војском стаде,
 Барјактари дигоше барјаке,
 А у шемлук пуцају лубарде,
 У манастир звона зазвонише,
 А у земљу Турци погледаше ; 495

- Ал' је књаже срца милостива,
 Робовима попушташе руке,
 Па им даје кафе и духана,
 А Србима вина изобила.
 Ту трајаше два мјесеца данах, 500
 Док се Турци дома ужељеше,
 Па пред књазом на земљу падоше :
 „Аман, књаже, имена ти твога !
 „Ил' нас пушти, ил' нас посијечи !
 „Јер бо смо се ужељели Турци, 505
 „Свога робља и својега дома,
 „А највише свога завичаја.“
 Ал' је књаже срца милостива ;
 Те отвори из тамнице Турке.
 • Сваки Турчин оде пјевајући, 510
 Асан-ага црни кукајући :
 Жали Асан образ и поштење,
 Пошље боја већ кајања нема.
 То је било, истина је било,
 Ту сам био, очима гледао. 515

Погивља три српска сокола.

(1862 год. у Дуги.)

Турска се је војска сакупила
 Баш на Гацко под Ченгића кулом
 Код Дервиша паше царевога,
 Има војске двадесет хиљадах ;
 Гони Турчин тајин и коморе, 5
 Да доћера граду никшићкоме :
 Па он узе шест хиљадах војске,
 Ш њима иде низ Дугу крваву ;
 Собом вози убојне топове,
 Гони силни тајин у Никшиће ; 10
 Здраво бјеше Дугу прегазно,
 И доћера тајин у Никшиће ;
 Пак се опет уз Дугу поврати,
 Ш њим је војске пуно шест хиљадах :
 Вози Турчин убојне топове, 15
 Јер се боји од Црногорацах.
 То виђели до три побратима :
 Једно бјеше сердаре Шћепане,
 Друго сердар Бањанине Ђоко,
 Треће бјеше војвода Илија 20
 Црногорски страшни меданција
 Са сердаром Николићем Шогом ;

Ш њима има три стотине других ;

Рече соко војвода Илија :

„Слушајте ме, оба побратима 25

„И сва моја дружино уздана!

„Ја бих данас, да им ударимо

„На Дервиша и његову војску,

„Нек' је у њег' војске шест хиљадах,

„А у нас је триста соколовах, 30

„Кад зацикте наши цефердани,

„Кад се стану преметати Турци,

„Смути ће се по гори зеленој.

„Оставиће зиле и борије

„И њихове убојне топове.“ 35

Он дар рече сердаре Шћепане :

„Не војвода, ако знаш за Бога!

„Нас је мало, а Тураках много,

„Лудо ћемо изгубити главе.“

Он дар рече војвода Илија : 40

„Чуј сердаре, и дружино редом!

„Ја ћу данас уд'рити на Турке

„На Дервиша и његову војску

„И његове зелене топове

„Да бих знао, е ћу погинути!“ 45

Што је река', није преварио.

Око пута поредио друштво :

По двојицу и по четворицу,

По петину и по деветину;

А он сједе су три побратима 50

Накрај друма под зелену јелу,

И дружини ријеч бесједио :

„Немој који пушку истурити,
 „Док непукне мога цефердана
 „На Дервиша пашу царевога, 55
 „Нека друмом пропасају Турци,
 „Ја ћу знати, кад ћу започети;
 „А Дервиш ће бити с топовима,
 „Ће ј' највиша снага од Тураках.“
 Превари се, жалосна му мајка! 60
 Па уз Дугу најавише Турци:
 Дервиш мину у прву дружину,
 А топови у средњу дружину;
 Све их пази војвода Илија,
 Многе Турке броји цефердаром, 65
 Намјера му нанијела била
 Из Мостара Диздаревић-Салка
 Вас у срму и у чисто злато
 На ђогата, ка' на горску вилу;
 Голу носи у рукама ћорду, 70
 А све иде на према тоновах:
 Он помисли, да је Дервиш-паша,
 Војвода га гађа цефердаром,
 Он га гађа и погоди дивно
 Ниже феса у чело бијело, 75
 Сломио му чело под саруком;
 Паде Турчин низ коња ђогата,
 Из рука му испанула ћорда,
 А притрча војвода Илија,
 Па му бритку уграбио ћорду, 80
 И русу му посијече главу.
 Кад то виђе сердаре Шћепане

- Са сердаром Бањанином Ђоком
 И сердаром Николићем Шогом,
 Једанак им пукли џефердани. 85
 То виђела дружина уздана :
 Заикташе танки џефердани
 Око друма са обије стране,
 Сметоше се по планини Турци,
 А гоне их мрки Црногорци ; 90
 Три сердара с војводом Илиом
 Јесу бритке сабље повадили,
 Па сијеку и разгоне Турке ;
 Док топове Турци оставише,
 А Илија на топове дође 95
 И на турску силну џебеану
 Сердар Шћепан разагони Турке
 Са сердаром Бањанином Ђоком
 И остали мрки Црногорци ;
 Ђе је среће, има и несреће : 100
 Пуче танка пушка од Тураках,
 И погоди сердара Шћепана
 Под калпаком у чело бијело,
 Ни жива га земља недочека !
 А нека га већ му непуцала ! 105
 Која уби онакога змаја !
 Сердар Ђоко уставит' се неће,
 Но сијече и разгони Турке :
 Пуче друга пушка од Тураках,
 И погоди Бањанина Ђока 110
 Посред пуца, ђе му душа куца,
 Ни жива га земља несчекала !

А нека га већ му непуцала !
 Но Илија узмакнути неће
 И уз њега љути Црногорци, 115
 С Турцима се бију и ћерају :
 Гину Турци, гину Црногорци,
 Пролама се зелена планина ;
 Опет пуче пушка од Тураках,
 И погоди војводу Илију, 120
 Живо му је срце понијела !
 Ал' се опет бију Црногорци.
 Соколи их Николићу Шого,
 Док и њега ране допадоше,
 На томе су боја раздвојили. 125
 Ту погибе војвода Илија
 Су његова оба побратима
 И сувише шестдесет момаках
 Од ваљане наше горе—Црне.
 Црногорци, као соколови, 130
 Ту погибшу браћу укопаше ;
 Ондар турске главе избројише :
 Три стотине и шестдесет више,
 И двадесет живих ухватише,
 Којијема живот опростише, 135
 И царева два топа огњена
 И велику цареву цебану ;
 И ту Срби шићар задобише :
 Доста коњих, руха и оружја
 И жутијех инглескијех лирах ; 140
 Бе аферим ! наши витезови !
 И ако сте тако изгинули,

Ви сте роду славу направили!
 А Дервишу, срамота те била!
 Што остави царева лубарде 145
 И толике пос'јечене главе!
 Су чим ћеш се цару пофалити?
 Која те је сила наћерала?
 Јели било према тебе војске?
 Ал' нека знаш, царев капиција! 150
 Јунаци су бољи Црногорци,
 Него твоји Осмајлије Турци.
 Ти Илија, су два побратима
 И су твојом погибшом дружином!
 У рају ви починуле душе, 155
 Јер сте живот за поштење дали
 И лијепо име црногорско;
 Ваше ће се име спомињати
 Докле тече сунца и мјесеца!

 19.

*Бој у Васојевићима и погибља
 Селим-паше.*

(1862 год.)

Султан Азис оправно војску
 На Николу Петровића књаза

И његову ломну гору-Црну ;
 Па на троје разд'јелио војску :
 Једну спреми низ Херцеговину, 5
 А пред војском Дервиш-пашу свога ;
 Другу спреми Арбаниом равном,
 Да удари на Брда широка,
 А пред војском пашу Абди-пашу ;
 Трећу војску на Васојевиће, 10
 А пред војском двије паше силне :
 Селим-паша и Хусеин-паша,
 А за њима двадесет хиљадах,
 Што низамах, а што Арбанасих ;
 А у Скадар својега мушира, 15
 Омер-пашу вељег везира,
 Да с цијелом војском командира ;
 У Призрен су разд'јелили војску :
 Селим-паша на Будимље пође,
 А Хусеин у Гусиње прође. 20
 Глас допаде у Васојевиће
 Баш соколу војводи Миљану,
 Да ће њему ударити Турци,
 Онда јунак на ноге скочио,
 Поче купит' по нахији војску, 25
 Брже трче седам капетанах
 И двадесет младих перјаниках
 Од зенђиле Васове нахије ;
 Док ево ти млади барјактари
 Под барјак уређена војска 30
 У широке Ђурђево Ступове
 Код бијеле цркве светог' Ђорђа ;

Па војвода међу војском стаде
 И поче им јунак бесједити :
 „Васовићи, моја браћо драга ! 35
 „Чујете ли треску и грмљаву
 „Око наше српске горе—Црне,
 „Црне—горе и равнијех Брдах ?
 „И како се кољу Црногорци
 „И Брђани на гласу јунаци 40
 „Са Турцима на свакоју страну ;
 „Турска их је сила оклопила ;
 „Ми сједимо, ништа нечинимо !
 „И нама се султан потежио,
 „Посла' нам је двије паше своје 45
 „И за њима двадесет хиљадах ;
 „Но јуначки да их дочекамо
 „На свијетле сабље и гадаре,
 „Па што коме Бог и срећа даде !
 „Ја се уздам у Бога вишњег 50
 „И у стару срећу црногорску,
 „Да хоћемо предобити Турке.“
 Стаде Миљан уређиват' војску :
 Капетане један до другог,
 А за њима уређена војска, 55
 Није шала, драги побратиме,
 Ко погледа војводу Миљана
 На ђогата коња од мејдана :
 Јунаштва му у хиљаду нема
 И љуцкога ума и разума; 60
 Још овако ријеч бесједио :
 „Васовићи, маја браћо драга !

„Ја се у вас могу поуздати,
 „Ка' у моје срце у њедрима,
 „Ка' у моје свијетло оружје ; 65
 „Ја знам, да сте добри за јунаштво ;
 „У кога се понајбоље надам ?
 „У два брата, до два Дедовића :
 „Једно Мира, друго Радисава ;
 „Од Тураках препанут' се неће ; 70
 „Најпрви ће почет' с'јећи Турке,
 „Ка' што су се вазда научили ;
 „И сокола капетан Радула,
 „Печа ситна, ма је огњевита ;
 „Њега фале наши крајичници, 75
 „Да сијече добро турске главе ;
 „И сокола Поповић-Ивана
 „И делију Милетића Ђола,
 „Вазда сам га у боју гледао
 „С голим ножем у бијеле руке, 80
 „Ће сијече око себе Турке ;
 „И сјутра ће тако, ако Бог да !“
 Васовићи сиви соколови
 Почеше се међ' собом да фале,
 Колико ће, који пос'јећ' главе ; 85
 У толико навалише Турци
 На Крушево до Полимја равна
 Пред њима је паша Хусеине ;
 Дочека га војвода Миљане :
 Ту се вас дан бише и ћераше ; 90
 Ту се црна пролијева крвца,
 Један другом одољет' неможе,

- Докле их је поџца раздвојила ;
 Мало Србах, а много Тураках ;
 Јунаци су бољи Црногорци, 95
 Него грдни Осмајлије Турци.
 Код војводе окупља се војска,
 Према турске табор начинио,
 Па дозива пашу Хусеина :
 „Хусеине, турска кукавице! 100
 „Јесам ли те како дочекао ?
 „Јесам ли ти направио меса
 „Од твојијех башах и бинбашах ?
 „Млоге сам ти окинуо главе,
 „И много ти узео оружја 105
 „И добријех коњих седлениках.
 „Како ће ти на конаку бити ?
 „У јад ће ти ова поџца доћи,
 „А на горе јутро осванути,
 „Ако Бог да, те те нађем туна!“ 110
 Паша шути, ништа неговори ;
 Види турску грдну касапницу,
 Види многе мртве и рањене ;
 Види многе пос'јечене главе
 Од Тураках царскијех синовах ; 115
 Препале се, срамота га била,
 Па утече главом без обзира,
 А за њиме сва остала војска,
 Утекоше Плаву и Гусињу.
 А глас дође војводи Миљану, 120
 Ал' се Миљан грдно расрдио
 На главаре и на капетане

И на младу момчад барјактаре :

„Што чини сте, што их негледасте ?

„Но пуштисте, да побјегну Турци!“ 125

Ту искори све главаре редом

И његове цијеле војнике ;

Па им строго говори војвода :

„Слушајте ме, моја браћо драга !

„Утече ни паша Хусеине ; 130

„А нека га, срамота га била !

„Но пазите пашу Селим-пашу

„У Будимљу на пољу Рудешу,

„Радите га ухватити жива,

„И његову затријети војску.“ 135

Оде Миљан код Будимља равна

И разгледа пашине чадоре,

Ђе је Турчин утврдио шанце,

А у шанце низам у параде,

А око њих брзе коњенике, 140

Међу њима зелене лубарде ;

Па кад Миљан уредио војску

Око поља на свакоју страну,

Тад дозива пашу Селим-пашу,

И овако њему проговара : 145

„Селим-пашо, изгубио душу :

„Као што ћеш изгубити главу

„И сву твоју несрећњу дружину

„И топове цара од Стамбола

„И његову азну и џебану, 150

„Да те није књига допанула

„Од твојега паше Хусеина,

- „С којијем си раздвојио војску
 „И на нашу земљу ударио ?
 „Јели ти се добро похвалио? 155
 „Јели доста робља заробио ?
 „Јуче сам се ш њиме поздравио
 „У Крушеву до Полимја равна ;
 „Ми смо њему много јада дали,
 „И много му војске изгубили; 160
 „Па ме јутрос несмје исчекати,
 „Да и јутрос мејдан дијелимо ;
 „Но утече Плаву и Гусињу
 „И уведе неколико војске ;
 „Па сам се ја к теби потежио, 165
 „И тебе ћу знати поздравити.“
 Селим-паша вјеровати неће,
 Што му каже војвода Миљане,
 Но све боље уређује војску,
 И овако говори војводи: 170
 „Држи ми се, војвода Миљане !
 „Ти неможеш мени ударити,
 „У мене је азна и џебана ;
 „У мене су коњи и топови
 „И цареви бирани војници; 175
 „Ћера ћу те уз Ком уз планину,
 „Гони ћу те низ Брда широка,
 „Зајми ћу те преко горе-Црне,
 „У сиње те море утопити.“
 У ријечи, у којој бијаху, 180
 Ал' ево ти једног' коњеника,
 Арнаута из града Гусиња,

Вас у црну огрезнуо крвцу,
 Кад пред пашом у табору дође,
 Селим-паши ријеч проговара : 185
 „Хусеин је мене оправно,
 „Да ти кажем, што је јуче било
 „На Крушево и Полимје равно ;
 „Ми смо јуче грдно изгинули,
 „Па утекли главом без обзира 190
 „Од Миљана и Васојевића;
 „Него бјежи, не унио гзаве !
 „Ка' је богме ни унијет' нећеш.“
 Кадар паша ријеч разумио,
 Пренаде се, срамота га била, 195
 Па утече главом без обзира,
 А остави попете чадоре.
 То видио војвода Миљане,
 Па је за њим уредио војску
 Васовићах двадесет стотинах ; 200
 Јаше Миљан претила ђогата,
 Голу носи у рукама ђорду ;
 Зове Миљан пашу Селим-пашу :
 „Обрни се, срамота те била !
 „И обрни претила алата, 205
 „Да јуначки мејдан дијелимо,
 „Ђе гледају обједвије војске.“
 Паша шути, ништа неговори ;
 Но погледа миралаја сина
 А миралај у зелену траву, 210
 Оба бјеже, неокрећу главу ;
 А гони их војвода Миљане

- С' дв'је хиљаде Србах витезовах :
 Побише се Срби са Турцима,
 Цикте танке брешке и латинке ¹⁾ 215
 А пуцају турске кумбурлије ;
 Стаде јека цареве лубарде,
 Стадоше се преметати момци,
 Убојници са обије стране :
 Гину Турци ; гину Црногорци ; 220
 Соколи их војвода Миљане,
 Пак повикну до два Дедовића :
 „Ће су турске главе и оружје,
 „Но свакога унијеше мртва?“
 Но да видиш два сокола сива, 225
 Ће у Турке јуриш учинише,
 А поред њих капетан Радуле
 С побратимом Милетићем Ђолом,
 Па у Турке јуриш учинише,
 И почеше први с'јећи Турке. 230
 Оно виђе Милун капетане,
 Па повикну барјактара свога,
 Барјактара Марнића Новака :
 „А Новаче, мој соколе сиви !
 „Сад у Турке да се огледамо.“ 235
 Скочи Новко, као соко сиви,
 Па у Турке јуриш учинио,
 Носи барјак у бијеле руке,
 Па он јунак поче с'јећи Турке ;

1) Ово су пушке гвоздењаче, дуге седам малијех педих ; у Васојевићах су све таке пушке, и ријетко који цефердар носи, као гођ и њихови сусједи Арнаути. У Херцеговини ове пушке зову : лазарине.

Кад виђеше млади барјактари, 240
 Ће загази Милун капетане
 С барјактаром Марнићем Новаком,
 Сад кидиса двадес'т барјактарах,
 А за њима двадесет стотинах,
 Сви у Турке јуриш учинише 245
 С ножевима у бијеле руке:
 Стаде клепет уз Будимље равно,
 Ту се ломе мачи и анџари
 И од живе ватре џефердани;
 Ту се ломе сабље и гадаре; 250
 Ту се кољу млади убојници;
 Гину Турци; гину Црногорци;
 Ту се многа пролијева крвца
 Од Тураках и Црногорацах;
 Соколи их Миљан са ђогата, 255
 Крвава му сабља до балчака,
 А десница до рамена рука;
 Док у Биор доћераше Турке,
 На томе су боја раздвојили.
 Тадер Миљан повратио војску, 260
 С војском сиђе у Будимље равно,
 Сједе Миљан на пољу Рудешу,
 Ће су турски попети чадори,
 За њим иде војска сваколика;
 Тадер своју избројио војску, 265
 Али му је војске изгинуло
 Сто и тридес'т и четири друга,
 Међу њима два сокола сива:
 Једно ти је капетан Радуле,

129

А друго је Милетићу Ђоле;

270

Још имаше триста рањениках,
Што су ране у боју добили.

Пак стадоше бројит' турске главе,
Ту нађоше шеснајест стотинах,

Међу њима Селим-паше глава

275

И његова миралаја сина;

Носи главу Дедовићу Миро

Од силнога паше Селим-паше,

Па је јунак пред војводу тура,

Још овако њему проговара:

280

„Ево глава Селим-паше силна

„За мојега брата Радисава,

„Којега сам јутрос изгубио

„У овоме боју крвавоме.“

Стаде Миљан шићар дијелити,

285

Он дијели ћурке и саруке,

Па дијели коње седленике

И с Тураках свијетло оружје,

А изабра дванајест сабаљах,

Те их посла своме господару

290

На Цетиње Петровићу књазу,

И посла му лист књиге бијеле,

Све му каже што је код њих било,

И како су Турке попутили.

Када књаза гласи допадоше,

295

То је књазу много мило било,

На табју му пукоше лубарде,

Шемлук чини војводи Миљану

И његову свакоме војнику;

Још овако књаже проговара: 300
 „Бе аферим! мој војводи прави!
 „Кад знаш тако дочекати Турке,
 „Ти си Србин, српскога имена
 „И од српске крви и племена,
 „Здраво био са свијем Србима!“ 305

20.

Бој на Ништицама.

(1862 год.)

Шетњу шета црногорски књаже
 По равноте пољу цетинскоме,
 Око њега дванајест војводах;
 О свачему зборе војводе,
 А највише зборе за јунаштво; 5
 Но говори Петровићу књаже:
 „Фала Богу, моји војводе!
 „Ево саде по године данах,
 „Од како се бију Црногорци
 „Са Турцима по Херцеговини 10
 „И питомој земљи Арбанији;
 „Ја свуд чујем муње и громове,
 „Ће но пуца, и ће одлијеже;

- „Од свуд срећни долазе гласови ;
 „Немогу ви свуда спомињати : 15
 „Као што би у Крњице тврде
 „Од Асана хотскога главара ;
 „Али што би на пољу Рудешу,
 „На Рудешу и Васојевиће
 „Од Миљана с пашом Селим-пашом 20
 „И остале различне бојеве ;
 „Ја се падам срећи и поштењу,
 „Ако Бог да и Богородица!
 „И лијепа срећа црногорска!“
 Војводе се сви пред књазом фале, 25
 Колике ће, који пос'јећ' главе ;
 Но се књазу очи отискоше
 Широкијем пољем цетинскијем,
 Док угледа црногорско момче,
 Које бјеху ране допануле : 30
 Носи десну у лијеву руку,
 А лијеву о грлу бијелу,
 Вас у црну огрезнуо крвцу ;
 Право иде своме господару,
 Господару, књазу Николају ; 35
 Па он књазу божју помоћ зваше,
 А књаз њему ријеч одговара :
 „Да си здраво, млади убојниче !
 „Видим да си с кржаве пољане,
 „Газио си, неће ватру живу, 40
 „И Бог да зна до тебе самога,
 „Јели ико ту жив остануо !
 „По ни причај, што гођ убојниче !“

- Али момче тако проговара :
- „Да си здраво, драги Господаре ! 45
- „Јуче смо се поклати с Турцима
- „У крваву Дугу од Никшићах
- „С Дервиш-пашом и силом његовом :
- „Три стотине и шестдесет више,
- „Што турскијех главах пос'јекосмо, 50
- „И двадес'т им живих ухватисмо,
- „Којијема живот опростисмо ;
- „Узе смо им два топа огњена
- „И велику турску цебеану ;
- „Нас шестдесет у боју погибе ; 55
- „Међу нама три сокола сива :
- „Сердар Шћепан с Бањанином Ђоком
- „И соколом војводом Илиом !“
- Када књаже њега разумио :
- Жали књаже Ђока и Шћепана 60
- И сокола војводу Илију,
- Као десну из рамена руку !
- Па погледа све војводе редом,
- И овако њима проговара :
- „Збиља смо се с царем завадили ? 65
- „Ваља се бит' ш њиме до једнога !“
- Кад то чуо Петар војвода,
- Добро жали три сокола сива ;
- Па се моли своме Господару :
- „Подај мени неколико војске, 70
- „Ја ћу поћи на Херцеговину,
- „И потражит' нашу Дервиш-нашу,
- „Покаја ћу Ђока и Шћепана

- „И сокола војводу Илију,
 „Који су се осветили сами 75
 „И још многе Србе од Косова.“
 Књаз му даде неколико војске,
 Оде Петар на Херцеговину;
 Док изиђе у Дугу крваву,
 Код њега се окупила војска 80
 До четири хиљаде момаках
 Катуњанах и Бјелопавлићах:
 Глас допаде Петру у ордију,
 Да се Дервиш с Гацка отиснуо
 Су двадесет хиљадах Тураках, 85
 Хоће ходит' низ Дугу крваву
 Бијеломе граду никшићкоме.
 Ондар Петар поредио војску:
 С једне стране Бошковића Баја
 И Никића Тока капетана 90
 И за њима хиљаду Брђанах;
 С друге стране братучеда свога
 Капетана Машановић-Станка
 Са соколом војводом Јованом
 И соколом војеводом Антом 95
 И за њима мрки Катуњани;
 Један дио себи оставио;
 На дружини ријеч говорио:
 „Слушајте ме, браћо Црногорци!
 „Немој који пушку истурити 100
 „На далеко Турке поплашити,
 „Да га мојом непос'јечем њордом!
 „Ја ћу знати, кад ћу започети.“

Па оправи арамбашу Пека
 Ш њим момаках четири стотине 105
 Код Ништице у гору зелену,
 Да за њега Турци и незнају;
 Утолико наљегоше Турци,
 Под јелама сједе Црногорци,
 Док се гора напуни Тураках, 110
 Ондар викну Петар војвода:
 „А па ноге, моји соколови!
 „Дошле су ни утве златокриле,
 „Саме су ни главе донијеле!“
 Па опали везену шешану, 115
 Заикташе српски џефердани
 Око друма са обије стране,
 Сметоше се у планину Турци,
 Кидисаше мрки Црногорци:
 Ко ће први почет' с'јећи главе? 120
 Понајпрви арамбаша Пеко
 Баш са другах четири стотине
 Оздринићах, као мрка вука:
 Он Турцима узмакнути неће,
 Но најпрви помијеша војску; 125
 С друге стране војвода Јоване
 Са војводом Даковићем Антом
 И соколом Станком капетаном;
 С треће стране Бошковићу Бајо
 Са Никићем Током капетаном 130
 И за њима хнљада Брђанах;
 А с четврте Петар Вукотићу
 Војвода од књажеве гарде,

135

Голу носи у рукама ђорду,

А нагони своје на јунаштво;

135

Бој се бије, нигда непрестаје;

Гину Турци, гину Црногорци;

Ту се ломе мачи и анџари

И од живе ватре џефердани;

Ту се кољу љетни дан до по дне,

140

Док Турцима мука одољела,

Утекоше уз Ништице равне,

На томе су боја раздвојили.

Па војвода сједе на разбоју,

Те главаре себи сазиваше

145

И њихову свуколику војску,

Ту погибшу браћу избројише

Пет стотинах мртва и рањена,

Што у боју томе остадоше;

Док стадоше бројит' турске главе:

150

Три хиљаде и седам стотинах,

А рањене ни бројити нећу;

Још су много узели шићара:

Ту хиљаду коњих уграбише

Под седлима и под ратовима

155

И велику турску џебеану;

Ту су Срби шићар дијелили,

Свакојему другу поједнако

Најбољему, као најгорему,

А погибшу браћу укопаше,

160

Рањенике дома оправаше.

Онџар Петар ситну књигу пише:

Једну шиље на поље Цетиње

- Господару Николају књазу,
 Све му што је и како је каже, 165
 Ка' је дивно попрадио Турке,
 Још му посла два хата крилата
 И тридесет и седам сабаљах,
 Што носаху баше и бинбаше;
 Па војвода другу књигу пише, 170
 Па је шиље Гацку широкоме
 На Дервиша пашу царевога:
 „Знаш Дервишу, незнали те људи!
 „Да ја жалим Ђока и Шћепана
 „И сокола војводу Илију, 175
 „Које си ми скоро изгубио,
 „Кад остави царева топове;
 „Они су се осветили сами,
 „И ја сам их јутрос покајао;
 „Дервишу се, немој преварити, 180
 „Кад избројиш на тефтеру војску,
 „Ни тражит' их по овој планини,
 „Ја сам ти их данас избројио:
 „Три хиљаде и седам стотинах,
 „Што осташе на равне Ништице, 185
 „Освета је ово, потурице!
 „Још ти дајем Божју вјеру тврду,
 „Чека ћу те у ове планине,
 „Да без крви Дугу непасајеш!“

21.

Бој на Медуна у Кучима.

(1862 год.)

Цмили нешто горје у планину:
 Ал' је змија, ал' бијела вила?
 Ал' је орај поломио крила?
 Али соко пилад погубио?
 Нит' је змија, нит' бијела вила, 5
 Нит' је орај поломио крила,
 Нити соко пилад погубио;
 Него Србин из кучке крајине
 Скрај Медуна града бијелога,
 Војевода Миљановић Марко; 10
 Ево има четири године,
 Од ка' Куче Турци похараше,
 Турцима се Кучи предадоше,
 И крваву сабљу пољубише;
 Ма нехоће војевода Марко, 15
 Сам се држи при Кому планини,
 Собом нема друга ни једнога,
 До сокола Станојевић-Јоша:
 Бије Турке никад непрестаје;
 Од Медуна до крај Подгорице, 20
 Четрдесет главах одкинули;
 И то им се мало учинило,

На се међу турачке хаљине,
 Шетају се по Зети пространој
 И лијепој шехер Подгорици: 25
 Турски иду, а турски говоре,
 А потурски повезали чалме,
 Потурски су сабље припасали,
 По граду их нико непознаје;
 Док удари акшам и јација, 30
 Тад по једну посијеку главу,
 Па је носе Кому на планину.
 То трајало четири године,
 Док погибе Станојевић Јошо,
 Сам остаде војвода Марко, 35
 Мисли јунак, што ће од живота;
 Све мислио, на једну смислио,
 Оде Србин преко горе-Црне,
 Доклен дође на поље Цетиње,
 Пред својијем Николајем књазом, 40
 Па се књазу смјерно поклонио,
 Љуби њега у скут и у руку.
 Пита њега црногорски књаже:
 „Оклен си сад, кучка војводо!
 „Зар нијеси поша' код Тураках, 45
 „Ка' остали сви кучки главари?“
 А војвода књазу одговара:
 „Слушај добро, драги Господаре!
 „Ја нијесам био у Тураках,
 „Нити ћу се предати Турцима, 50
 „Док је моја на рамена глава;
 „Ево има четири године,

- „Како се сам бијем са Турцима ;
 „Са мном нема друга ни једнога,
 „До сокола Станојевић-Јоша ; 55
 „Јучер ми је Јошо погинуо,
 „Под гиздавом варош Подгорицом !
 „Сад сам оста' без нигђе никога
 „Од кучкога рода жалоснога !
 „Ал' те молим, драги Господаре ! 60
 „Да ми подаш неколико војске,
 „То Пиперах и Братоножићах
 „И сердара Пилетића Јола,
 „Да ударим на Медуну граду,
 „И попалим турске карауле ; 65
 „Од Медуна до Зете пространо
 „И кржаве варош Подгорице
 „Би ће Кучи, ће и моја глава.“
 Али књаже њему одговара :
- „О војвода, Миљановић Марко ! 70
 „Сад немогу, да ти индат дајем,
 „Ево има по године данах,
 „Ка' се бију Катуњани млади
 „И Брђани соколови храбри
 „По границах од Херцеговине ; 75
 „Они рају бране од Тураках;
 „А знаш, што је на Крњице било,
 „На Крњице и тврде Понаре ?
 „Ту и данас нашу војску кажу;
 „Још чујеш ли, што се тамо ради 80
 „У зенђилу Васову нахију
 „На сокола војводу Миљана

- „На Миљана и Васојевиће
 „Двије паше су двадес'т хиљадах?“
 Ал' војвода од њег неодступа, 85
 Него боље при њему приступа,
 Па га љуби у скут и у руку :
- „Ја ти много и нетражим војске,
 „Но Пипере и Братоножиће,
 „И подај ми два топа огњена, 90
 „Па што Бог да и срећа јуначка!“
 Књаз му више низборити неће,
 Но му даде два топа огњена
 И Врбицу Маша капетана
 И његово двадесет тобџијих 95
 И сердара Пилетића Јола
 И за њиме хиљаду момаках ;
 Отидоше право на Медуну,
 Кад војвода на Медуну дође,
 Према града намјести лубарде 100
 И четири стотине момаках,
 Да чувају града и капију ;
 Па војвода своју браћу зваше :
- „Ће сте Кучи, моја браћо драга ?
 „Ви сте овђе начини ли града, 105
 „И фортице до крај Подгорице ;
 „Турци су их војском попунили,
 „А ја ћу их ватром опалити,
 „Али моју главу изгубити !
 „Коће самном нека иде замном 110
 „На кржаве турске карауле ?“
 Кад га јадни Кучи разумјеше,

Сви весело на ноге скочише,
 И на куле турске ударише,
 Девет кулах на јуриш узеше 115
 Од Медуна до крај Подгорице
 И свакоју огњем изгорјеше;
 Три стотине главах пос'јекоше,
 А стотину робах заробише,
 Послаше их на Цетиње равно 120
 У тамницу свијетлога књаза.
 Сједи сердар Пилетићу Јоле,
 Код њега је петнајест стотинах
 Листом Кучи и Братоножићи
 И Пипери на гласу јунаци; 125
 Бије града два мјесеца данах;
 Ма се бране цареви низами,
 Жестокијем огњем из пушаках,
 Из пушаках и из лубарадах.
 То зачуо Черкез Абди-паша, 130
 Ал' је Черкез рода јуначкога,
 Те он справи Скадране јунаке
 И низаме цара од Стамбола
 До дванајест хиљадах војниках,
 А пред њима старца Осман-пашу, 135
 Да на Куче он поведе војску,
 Да разћера Куче и Пипере,
 Да избави града медунскога,
 И низаме цара од Стамбола.
 Осман му се дивно поклонило, 140
 Па отиде и поведе војску:
 Један дио на Фуџдину тврду;

Други дио преко Орахова ;
 Трећи дио на Коће ¹⁾ проклете,
 Што немају вјере ни закона ; 145
 Ни кланају, ни Бога познају,
 Ни Познају Бога ни закона,
 Ни у Риму папу великога.
 Дочека их протопопе Ђоко
 На Затребач на село криво : 150
 Бој се бије, нигда непрестаје,
 Ту се црна пролијева крвца ;
 Друга војска на Коће криве
 Око куле Марашевић-Аса ;
 Ту се бије протопопе Зеко 155
 Око њега кучки соколови ;
 На Фундије, на бијеле куле,
 На бијеле куле Рашовића
 Велика је сила наврвјела,
 На Пипере криве јунаке ; 160
 Бој се бије, нигда непрестаје ;
 Ту се црна пролијева крвца,
 Од Тураках и Црногорацах !
 Ту се ломе мачи и анцари,
 И од живе ватре цефердари ! 165
 Мало Србах, а много Тураках ;
 Соколи их Пилетић сердаре ;
 Па дозива братучеда свога
 Капетана Пилетић-Максима :
 „А Максиме, мој соколе сиви ! 170
 „Сједи Турке, доклеп махат можеш.“

1) Племо Римске цркве.

Међу њима војевода Марко,
 Он сијече и разгони Турке,
 Не стиди се цара ни везира,
 Ни Османа паше царевога ; 175
 Гину Турци ; гину Црногорци !
 Већ је мука одољела жива !
 Нестаде им праха и олова :
 Узмакоше на траг Црногорци,
 А за њима кидисаше Турци, 180
 Су три стране нагло навалили,
 Стадоше се код тврда Медуна
 Код Врбице Маша капетана
 И сердара Радовића Блажа ;
 На њих Турци нагло навалише, 185
 Из града се они отворише,
 На топове јуриш учинише,
 Ма топције, храбри соколони,
 Бранише се, што су били кадри,
 Док им траја праха и олова, 190
 А већ су их околили Турци ;
 Оставише зелене топове,
 А за оштра гвошћа прихватише,
 И кроз Турке јуриш учинише,
 Док топови у крв остадоше, 195
 А Медуна Турци освојише !
 Осман-паша на Медун изађе,
 Па дозивље Пилетић-сердара :
 „О сердаре Пилетићу Јоле !
 „Кажи право, тако био здраво ! 200
 „Колико си војске изгубио

- „У овоме боју крвавоме?“
 А Јоле му право казиваше :
- „Осман-пашо, турски капетане!
 „Кад ме питаш, право да ти кажем : 205
 „Од моје је војске погинуло
 „Сто и тридес’т на мртво јунаках;
 „Међу њима два сокола сива :
 „Пилетићу Максим капетане,
 „И од Кучах протопопе Зеко ; 210
 „У рају им починуле душе,
 „Јер су живот за поштење дали !
 „Три стотине има рањениках;
 „Више жалим два топа огњена,
 „Него наше пос’јечене главе ! 215
 „Ал’ ме ш њима прекорити нећеш,
 „Ни је ми их мајка направила,
 „Ни љубовца у дар донијела,
 „Но сам ти их скоро задобио
 „На Граховцу пољу крвавоме, 220
 „Каде турску пос’јекомо војску.
 „Но Турчине, аманат ти тешки !
 „Кажи право, свечеве ти браде !
 „Јели тебе ико погинуо
 „Од нашега боја јуначкога ?“ 225
 Турчин бјеше за Бога хајаше,
 И за браду свеца његовога,
 Па му право по истини каже :
- „На мртво је шеснајест стотинах;
 „Рањенијех има три хиљаде ; 230
 „Ма нежалим нашу многу војску,

„Кад задобих два топа огњена,
 „Нашег цара мога господара,
 „Да се ш њима педиче каури,
 „Ја се могу ш њима похвалити 135
 „И Медуном градом бијелијем.“
 А вели му Пилетићу Јоле :
 „Каменом се пофалили Турци!
 „Кад толико остависте меса
 „На Фундину и на Орахово 140
 „И на Коће издајно кољено!“
 То је било, истина је било.

22.

Бој на Понарима.

(1862 год.)

Вино пили ријечки главари
 На Ријеку у бијелу кулу
 У бијелу кулу попа Јока,
 Да ти неке по имену кажем:
 Војевода Петар с Љуботиња 5
 Са сердаром Јовићевић-Савом
 И соколом сердаром Кусовцем,
 Код њих сердар Средановић Ђуко;

Пију Срби вина и духана,
 Сердар Ђуко кафу и ракију; 10
 Вели сердар Јовићевић Саво :
 „Ти војводо, од нахије главо!
 „Видиш, брате, свуда што се ради,
 „Нахије се наше општише,
 „С Турцима се кољу и ћерају, 15
 „Сваки себи добива поштење;
 „Ми сједимо, ништа нечинимо,
 „Да нахију нашу подигнемо
 „И крајину турску помутимо,
 „Одметнимо широке Понаре, 20
 „Па Вуковце и другу крајину;
 „Пандурице турске разуримо,
 „Које сједе на Адове-врбе,
 „Ка' и што смо проклету Врађину.“
 Тад војвода ријеч бесједио : 25
 „Бе аферим, цеклинеки сердаре!
 „Ја се јесам давно зафалио
 „На Цетиње моме господару,
 „Да похарам сву турску крајину
 „До Мораче ријеке студене, 30
 „Б'јеле куле на Адове-врбе,
 „И пос'јећи цареве пандуре
 „И њихова добра арамбашу,
 „Алиа-агу Копилићевића,
 „И разурит' турске карауле, 35
 „Али моју изгубити главу!“
 Тад војвода на ноге скочио
 И за њиме три сердара млада,

Три сердара војску покупише,
 Па Вуковце село уватише, 40
 Притискоше широке Понаре,
 Попалише турске карауле ;
 Ударише на Аџове-врбе
 На Алила Копилићевића
 На његове тврде карауле 45
 И његово стотину пандурах ;
 Од кулах је притворио врата,
 Па соколи турске витезове,
 Често гађе из бијеле куле,
 Око куле бије Црногорце. 50
 Ма да видиш ријечке јунаке,
 Кулама се прикопају близу,
 Често гађу на пенџер од кулах
 И на турске пушкарице честе ;
 Ал' се брани Копилићевићу, 55
 Неда себе и бијеле куле,
 Но соколи Арбанасе љуте.
 Кад то виђе војевода Петро
 Су његова добра три сердара,
 Па овако Петар бесједио : 60
 „Ти сердаре, Средановић Ђуко !
 „Узми хитрих дванајест момаках,
 „У црну се лађу увезите,
 „Хајде брже на Додоше равне,
 „Довези ми топа зеленога 65
 „Из фортице књаза свијетлога,
 „Докле сване и сунце огране,
 „Да си с топом на Аџове-врбе ;

„Ја ћу нашу одмакнути војску,

„Јер Турцима ништа неможемо : 70

„У куле су Арнаути љути,

„А на Жабљак царева лубарде,

„Недају ни ока отворити,

„А камо ли куле приватити ;

„А други топ на Панцуљу спреми, 75

„Нека бије града жабљачкога,

„Нека смете у Жабљаку Турке,

„Да Алилу индат не доходи.“

У млађега поговора нема,

Брзо пође, а још брже дође, 80

Све нареди, што војвода каже,

Док у јутру јутро освануло

А Алилу на зло, ако Бог да !

Њега зове Средановић Ђуко :

„Предај ми се, турски капетане, 85

„Јер сад видиш, да си погинуо !

„Ако ли ми вјеровати нећеш,

„Посла ћу ти јабуку од злата,

„У твојојзи затвореној кули,

„Још је скупља, но да је од злата.“ 90

То изрече, упали лубарду,

Прошика му пребијелу кулу,

Два пенцера сердар начинио

Без мајстора тамо и овамо ;

Опет зове Копилићевића : 95

„Држ'се добро, Копилићевићу !

„Знај, даћеш ме брзо замолити.“

Са Жабљака пукоше лубарде

- На војводу и његову војску
 И сердара Средановић-Ђука; 100
 Мало поби, а много нетраја,
 Док с Панџуље пукоше лубарде,
 На тврдоме граду жабљачкоме,
 Стаде ломит' по Жабљаку куле,
 Стаде песка булах и кадунах, 105
 Сметоше се турске топџибаше,
 Ма не смета Средановић Ђуко
 И јунаци ријечке нахије,
 Но Алилу кидисаше живо :
 С једне стране топовима туку; 110
 С друге стране лагум подкопају ;
 С треће стране јуриш безпрестанка ;
 Виђе Алил, да је погинуо,
 Па он зове три српска сердара
 И војводу, што је њима глава : 115
 „Аман те ви мало, Црногорци !
 „Ја ћу вама на амам изаћи,
 „Преда ћу ви куле и оружје ;
 „Ја знам добро ријечке главаре,
 „Колико сте добри за јунаштво, 120
 „Толико сте вјерни и поштени,
 „Мојој глави ништа бити неће,
 „Као што сте јучер учинили
 „У Крњице крваву крајину ;
 „Увати ли Хота Асан-агу 125
 „И са њиме војске шест стотинах
 „И главаре од Скадра бијела ;
 „Нијесте му муке задавали,

„Ннти сте му образ оштетили,
 „Но се данас по Цетињу шета ; 130
 „И ја ћу се предат', Црногорци!“
 Па од куле отворио врата,
 Те изиде међу главарима
 И изведе дружину уздану ;
 Главарима предаше оружје ; 135
 Што му друштво бјеше изгинуло
 У његову ојађелу кулу :
 Четрдесет и четири мртва,
 А шестдесет у ропство предаде.
 Црногорци узеше оружје, 140
 Царске куле редом запалише,
 Повезано робље одведоше
 На Цетиње своме господару.
 Па књаз таку заповијед даје,
 Те Турцима руке попустише ; 145
 Код Асана ставише Алила,
 Да духана пуше из комуна.
 То је било, истина је било,
 Ја сам био на Везац планину,
 Ту сам био и очим' видио. 150

23.

Ударац на град никшићки.

(1862 год.)

Пошље боја на Ништице равне
 И кржаве турске касапнице,
 Што им даше мрки Црногорци,
 На Гацко се окупљају Турци,
 Не би л' како Дугу проломиле; 5
 Ма у Дугу сједе Црногорци,
 Међу њима Петар војвода;
 Чека ли их за петнајест данах,
 Док ево ти мрка Црногорца,
 Арамбаше Павловића Пека 10
 И сокола Рамовић-Новака,
 Па бесједе Петру војводи:
 „Чуј војводо, од све наше војске!
 „Ми смо јуче до Никшића били,
 „И велики шићар уводили: 15
 Шест хиљадах б'јелијех овацах;
 „Дв'је хиљаде коњих и воловах,
 „А код њих стотина чобанах;
 „Но да ни даш хиљаду момаках,
 „Могли би смо њима ударити, 20
 „И пос'јећи стотину чобанах,
 „И велики шићар шићарити,

„Па га догнат' у ову планину,
 „Би ће мяса за сву нашу војску,
 „Нек се месом ране Црногорци.“

25

Тадер Петар дозива главаре :

Војеводу Радоњића Ива

И војводу Матановић-Ђура,

Од Грахова војеводу Анта

И младога Церовића Ђура ;

30

Па им прича, што му Пеко каже.

Сви рекоше, да би добро било,

Па им Петар одвојио војске

Баш на броју дванајест стотинах,

И оправи српске поглавице ;

35

Ноћно сишли низ Дугу широку,

Уљегоше пољу никшићкоме,

Па у пољу раздвојише војску :

Једну узе Радоњићу Иво

Са војводом Матановић-Ђуром ;

40

Другу узе војвода Анто

И дијете Церовићу Ђуро ;

С треће стране Павловићу Пеко,

Да најпрви удари на Турке ;

Скрише војску узелену лугу,

45

Док у јутру обасјало сунце,

На граду се отворише врата

А из града изврвјела марва,

А пред њоме стотина чобанах,

Који пјешке, кој на коња брза ;

50

Далеко се одмакнули града,

Претражују пољем никшићкијем,

Јер се боје од Црногорацах ;
 Рикну војска из зелена луга,
 А пред војском арамбаша Пеко, 55
 С поред Пека два сокола сива :
 Младо момче Рамовић Новаче
 На ђогина коња од мејдана ;
 С друге стране нагнута делија
 По имену Лучићу Јоване 60
 На његова вранца претилога ;
 Сви тројица иду упоредо,
 Голе носе у рукама ђорде,
 А за њима четири стотине
 Црногорца, као мрка вука ; 65
 С друге стране војвода Анто
 И дијете Церовићу Ђуро
 И за њима четири стотине ;
 С треће стране Радоњићу Иво
 На његова вранца од мејдана 70
 И два брата, два Матановића :
 Сердар Перо и војвода Ђуро
 На два коња, ка' на двије виле
 И за њима четири стотине ;
 Кад на турски плијен ударише, 75
 Ма Никшићи, као соколови,
 Побеше се бојем из пушаках,
 Ма залуду, кад их непомага ;
 Док војводе коње проћераше,
 У по поља претекоше Турке 80
 Са сабљама у бијеле руке ;
 Ко ће први почет' с'јећи Турке ?

Понајпрви Рамовић Новаче
 Са соколом Лучићем Јованом
 И соколом арамбашом Пеком; 85
 С друге стране Радоњић војвода
 И два брата, два Матановића,
 Ту поједну пос'јекоше главу;
 Оне друге млади убојници;
 Ту стотину главах пос'јекоше, 90
 И велики шићар задобише,
 Па на поље сташе Црногорци.
 Но завика Лучићу Јоване:
 „Чуј соколе, Рамовић Новаче!
 „Књаз је мени поклонио вранца, 95
 „Мени вранца, а теби ђогина,
 „Ја сам књазу дао вјеру тврду,
 „Кад на Сливје видим српску војску,
 „Ја ћу нагнат' у чашију вранца,
 „Да бих знао, е ћу погинути.“ 100
 Оно рече, а поћера вранца,
 Поред њега Новак на ђогину,
 Голе носе у рукама ћорде,
 А за њима војска и војводе;
 Пред градом их сусретоше Турци, 105
 Али Срби узмакнути неће,
 Но у Турке јуриш учинише:
 Ту се стаде пролијеват' крвца
 Од Тураках и Црногорацах,
 Бој се бије, нигда непрестаје; 110
 Сијевају сабље и гадаре,
 У момчади оштри јатагани;

А коњици коње проћераше,
 Док у варош куле задимише,
 А натраг се Турци повукоше : 115
 Бјеже Турци табиј и капији
 Под низамом и под топовима,
 Остављају куле и кадуне,
 У куле се многи затворише,
 Па се бране огњем из пушаках, 120
 Кроз чашију бију Црногорце.
 Но да видиш једно Туре зорно
 По имену Адика Љухару,
 Са пендера гађе џефердаром
 Каурина Лучића Јована, 125
 Међу токе у прси широке ;
 Но Јовану добра срећа била,
 Има Јован вранца од мејдана,
 Држи главу према господара,
 Па му главом прси заклоњаше, 130
 Те Јована пушка незгодила,
 Него вранца међу очи црне ;
 Паде вранац граду на чашију,
 Ал' је Јован добар бињација :
 Нити паде, нити се препаде, 135
 Ни из руках сабљу испуштио,
 На обје се ноге дочекао,
 На вранца се Јован обрнуо,
 Колико му вранца жао било,
 Готово му сузе полећеле; 140
 Па овако вранцу бесједио :
 „Тебе хоћу оставити овђе,

- „Ма Љухара оставити нећу,
 „Што му главу одвинути нећу,
 „Па ћу пребит' Аца за вранчића.“ 145
 Што је рена' није преварио;
 Но истрча на високу кулу,
 Те Адике посијече главу,
 Код гриве је пометнуо вранцу;
 Стоји крка по бијелу граду, 150
 За грла се ватају јунаци,
 А ломе се оштри јатагани
 И од живе ватре цефердани,
 А у дим се претварају куле;
 Робе Срби буле и кадуне, 155
 И ватају под оружјем Турке,
 Док по града огњу предадоше,
 Па се Срби натраг измакоше,
 Уваћено робље одведоше;
 Па на пољу Турке пребројише, 160
 Седамдесет и четири више,
 Што у боју живе заробише;
 Посла ше их на Цетиње равно,
 Ка' робове свезанијех руках
 У тамницу Николаја књаза; 165
 Женско робље онђен опростише,
 И натраг их у град повратише,
 Пос'јечене главе пребројише;
 Три стотине и шестдесет више;
 А погибе црногорске војске 170
 Од ударца до градске кације
 Баш шестдесет добријех момаках;

Међу њима Гиљан барјактаре.
 Тад војводе шићар најавише
 И с Тураках рухо и оружје, 175
 Док дођоше у Дугу крваву
 Код војводе Петра Вукотића,
 Види Петар велика шићара,
 Види здраво своје арамбаше,
 Па се њему живо срце смије; 180
 Још их пита, што је тамо било,
 А они му све кажују дивно,
 Што је било, и како је било,
 Колико су узели шићара,
 Колико су одкинули главах, 185
 Колико су робља заробили
 И послали на Цетиње равно,
 Свезанијех руках наопако
 У тамницу свога господара.
 То је било, истина је било, 160
 Ту сам био, очима гледао.

Бој на Пресјеки у Дуги.

(1862 год.)

Шетњу шета Дервиш паша силни
 По равноте пољу гатачкоме,
 Око њега млога турска војска,
 Ево има по године данах
 Више путах низ Дугу окрета 5
 Са његовом силом и ордиом
 Са тајином и са коморама,
 Сваки пут се поврнуо грдан ;
 Њему тајин отму Црногорци,
 Оћерају коње и коморе 10
 И цареве зелене топове ;
 Ал' Дервишу све је мало било,
 Но га јуче погибија нађе
 На Ништице од Петра војводе
 Од војводе и Црногорацах, 15
 Те му млогу ис'јекоше војску :
 Три хиљаде и седам стотинах,
 Још толико има рањенијех ;
 У Гацку се код Дервиша криве,
 И још плачу, као мала ћеца ; 20
 Дервишу се грдно ражало,
 За три дана ни с ким неговори,

Но се срди на Петра војвоу
 И његову ваљану дружину ;
 Ондар Турчин ситне књиге пише 25
 Пут Мостара и пут Сарајева
 И Травника града бијелога,
 Зове Турчин босанске балије,
 И још зове младе Сарајлије
 И Мостарце до мора јунаке, 30
 Да му дођу Гацку широкоме,
 Да намири пос'јечену војску,
 Да прокрчи граду никшићкоме ;
 Књиге спреми, и дође му војска
 Баш управо дванајест хиљадах, 35
 А код њега двадесет хиљадах,
 У све тридест и двије хиљаде ;
 Пак се много Турчин посилио,
 Када виђе босанске балије,
 И кад виђе младе Сарајлије 40
 И Мостарце до мора јунаке ;
 Па написа лист књиге бијеле,
 А шиље је Петру Вукотићу
 На сред друма у Дугу крваву,
 Још овако у књизи говори : 45
 „Чуј војводо, од књажеве гарде !
 „Мичи ми се с друма зеленога
 „И уклони твоје Црногорце,
 „Е сам силну покупио војску,
 „Која ћете знати попатити, 50
 „И из наше горе ишћерати,
 „Па те гонит' преко горе-Црне,

„У сиње те море утопити,

„А ето ме у прву Неђељу.“

А не рече Турчин ако Бог да,

55

Као што му ни помоћи неће.

Када Петру така књига дође,

Он окупља браћу Црногорце,

Па им Петар за Дервиша прича

За Дервиша и његову војску,

60

Још овако њима проговара :

„Црногорци, моја браћо драга !

„Скоро смо се поклали с Турцима

„На Ништице и на друга мјеста,

„Ми смо свуда Турке добивали ;

65

„Ја се уздам у Бога великога

„И лијепи талих црногорски,

„Сјутра ћемо побједити Турске,

„И Дервиша натраг поћерати ;

„Ако ћете мене послушати.“

70

Ондар Петар уреди војнике :

С једне стране војводу Анта

За њим спреми триста витезовах,

И војводу Баћевић-Јована

За Јованом Бањане јунаке

75

И сокола војводу Милоша

Са сердаром Кривокапом Крстом

Још за њима Цуце и Рудинце ;

А оправи братучеда свога,

Вукотића Станка капетана

80

А за њиме мрке Оздриниће ;

Па војводу Матановић-Ђура

А за њима све Ђеклиће листом,
 Са војводом једно момче младо,
 Момче младо, војводу Горчина 85
 И дијете Вукан-капетана
 Од Бјелицах мјеста јуначкога
 И за њима све Бјелице листом;
 Па оправи Бошка капетана
 И за Бошком Загарчане младе 90
 И Комане соколове храбре;
 Па оправи све Пјешивце листом
 Са Николом младим капетаном
 И соколом Борковићем Пеком;
 И уреди Бошковића Баја 95
 Командира од Бјелопавлићах
 За њим једну хиљаду момаках,
 Брђапина, као ватре живе:
 А до њега Петра капетана
 И сокола Павића сердара 100
 И Ровчане на гласу јунаке
 И војводу Бојовић-Јована
 С капетаном Ђукановић-Марком
 За њима су Жупљани јунаци
 И Луковци наши крајичници; 105
 А оправи братучеда свога
 Радоњића војеводу Ива,
 Да преведе за Пресјеку гарду,
 Да Турцима удари озада,
 То ће њима бити изненада; 110
 Ондар Петар ријеч проговара:
 „Црногорци, моја браћо драга!

„Данае ће бит' боја са Турцима,
 „Кријући им ударити нећу,
 „Него јавно да их дочекамо 115
 „Под Пресјеком у пољу зеленом
 „На свијетле сабље и гадаре,
 „Па што коме Бог и срећа даде!
 „Барјактари! дигните барјаке,
 „Нек' их Турци издалеко виде.“ 120
 Истом Петар уредио војску,
 Ал' загуће Крстац и Голија,
 Одјекује Дуга до Никшићах,
 Запуцаше цареве лубарде,
 Попуцују с коњих кубурлије, 125
 А са коњих подвикују Турци:
 „Чекајте нас, мрки Црногорци!“
 Страшно бјеше погледати Турке,
 Мало Србах, а много Тураках;
 Ал' се Срби препанути неће, 130
 Јунаци су бољи Црногорци;
 Међу собом зборе и говоре,
 Јунаци се један другом фале,
 Кодике ће посијећи главе;
 У то Дервиш на Пресјеку дође, 135
 И угледа српске барјактаре
 Под барјаке уређену војску;
 Тадер Дервиш ватру оборио
 Са његовом силом и ордиом
 На барјаке и на барјактаре 140
 Но Пресјеки на свакоју страну;
 Ал' да видиш младе Црногорце,

- Те их она ватра претурила,
 Хитро момци на ноге скочише,
 071 Барјактари, као соколови 145
 Сви у Турке јурни учинише :
 Стоји цика танкијех пушаках,
 Стоји фиска младијех мамаках,
 А грмљава царевих топовах ;
 081 Пушка преста, а топ одумили, 150
 Паде тама у Пресјеку равну,
 Убише се млади убојници
 На свијетле сабље и гадаре,
 Трзају се оштри јатагани,
 081 Сијеку се млади убојници ; 155
 Гину Турци, гину Црногорци ;
 Боже драги ! страшне ломјавине
 По Пресјеки и око Пресјеке !
 Турци вичу : „умети Мухамед !“
 081 Срби вичу : „за вјеру хришћанску !“ 160
 А војводе разагоне Турке
 Са сабљама у бијеле руке ;
 Ту се ваздан клаше и ћераше,
 Један другом одољет' неможе,
 081 Докле их је ноћца раздвојила. 165
 Оста Дервиш под Пресјеку равну
 Око њега мрки Црногорци,
 Доста има мртва и рањена :
 Шест стотинах црногорске војске,
 081 Што би мртва, и што би рањена, 170
 Међу њима два добра јунака :
 Војевода Милићу Горчине

Са сердаром Кривокапом Крстом,
 И остали многи барјактари
 И књажеви бирани јунаци. 175
 А стадоше бројит' турске главе :
 Дв'је хиљаде и двије стотине
 Од Бошњаках и Херцеговацах
 И низамах цара честитога,
 Од турскијех башах и бинбашах; 180
 Ту је глава Ченгић-Мухамеда
 И Турчина Тоске Арслан-бега,
 Што је глава над свом Тосканиом.
 Збили су се у околи Турци
 Код Дервиша и око топовах ; 185
 Ма га зове Петар војвода :
 „О Дервишу, царев капниција!
 „Како ти је на уранку било?
 „Јесам ли те мушки дочекао?
 „Како ће ти на конаку бити? 190
 „У јад ће ти ноћца омринути,
 „А на горе јутро осванути
 „Под Пресјеком у гору зелену!
 „Јер ми саде ситна књига дође
 „Од милога господара мога, 195
 „Да је к мени оправно гарду,
 „И пред гардом Новаковић-Мила,
 „Који носи књажев алајбарјак
 „Баш над гарде дванајест стотинах,
 „Докле сване код мене ће доћи, 200
 „Ма за тебе у јад, ако Бог да!“
 То Дервишу много јада даје,

- Док у јутру јутро освануло,
 А Турцима на зло ако Бог да!
- Док стадоше пуцат' цефердани 205
 Широкијем пољем никшићкијем;
 Помоли се војска и барјаци,
 У томе се ограшише Турци,
 Мисле ками, да им индат греди,
 Од празнога града никшићкога; 210
 Код Дервиша једно Туре зорно
 Из Никшићах Мушовићу Бего,
 Он окрену срчани дурбина,
 Па Дервишу тако проговара:
- „Дервиш-пашо, изгубио душу! 215
 „Као што ћеш изгубити главу
 „И сву твоју несрећну дружину
 „И топове цара честитога,
 „Оно није индат од Никшићах,
 „Но је оно црногорска војска; 220
 „То је гарда Петровића књаза;
 „Ја познајем Мила барјактара
 „С калуђером Дучић-Нићифором,
 „Који с' цару скоро одметнуо
 „И одврга' Шуму и Попово, 225
 „Од њега нам добра бити неће;
 „Јаше кале дебела Јогина,
 „Голу носи у рукама хорду
 „Те сијече и разгони Турке;
 „Ја познајем гарду свуколику: 230
 „У њих ти је од боја оружје,
 „Које но су своро задобили

„На Граховцу пољу крвавоше;

„На главе им црвени шишаци

„На њима су лафи и орлови, **235**

„У злато им крила омакнута;

„Него бјежи! не унио главе!

„Ка' је богме ни унијет' нећеш,

„Ако би те застанули овђе.“

018 Препале се срамота га била, **240**

Па утече Гацку широкоме,

А за њиме сваколика војска;

Ђерају их мрки Црногорци,

Док на Гацко ишћераше Турке,

618 Неке њима пос'јекосе главе, **245**

Пак се опет натраг повратише

На логору у Дугу крваву.

Моли Бога, царев капиција!

Е те овђе незастаде гарда

022 Са соколом Милом барјактаром. **250**

Сједе Петар ситну књигу пише,

Па је шиље своме господару

Све му, што је, и како је каже,

И како је попрадио Турке,

622 Шиље књазу два хата голема **255**

И тридесет бриткијех сабаљах

И ордене цара честигога,

Које Турци бјеху задобили

На Русију земљу православну;

022 Опет Петар другу књигу пише, **260**

Па је шиље на Гацко Дервишу,

У књизи му тако бесједио:

„Јесмо ли те како поспратили ?

„А ја мислим, потежит' се нећеш,

„Опет ходит' граду никшићкоме,

265

„Док у Дугу сједе Црногорци ;

„Ја те чекам преварит' те нећу!“

То је било, истина је било.

Ту сам био, очима гледао

Домаћине ! дај ми чашу вина,

270

Ма доброга, а чашу од оке,

Да наздравим старац јунацима.

25.

Бој у Кити и погибља Салик-паше

(1862 год.)

Зачуди се паша Дервиш-паша,

Више путах низ Дугу идући,

Ће га грдна погибија нађе

Од војводе Петра Вукотића

Од војводе и Црногорацах,

Особено на Ништице равне

На Ништице и Пресјеку равну,

Ће је царску изгубио војску

И цареву азну и џебану,
 Да продере граду никшићкоме, 10
 Но никако проћи немогаше;
 Па се мучи Дервиш-паша силни,
 Што ће Турчин од живота свога,
 Све је мисли у једну скупио:
 Па низ Гацко војску окренуо 15
 Пут Билеће града бијелога,
 А отолен низ Бањане равне;
 Хоће Турчин низ Рудине проћи,
 Да ували низ Киту планину;
 Собом води тридесет хиљадах 20
 И још води Салик-пашу млада,
 Који с војском за Дервишом влада,
 Мисле Турци, да кријући прођу,
 Да замину од Дуге кржаве,
 Да невиде Турке Црногорци; 25
 Ђе је среће, има и несреће,
 Ма за Турке биће, ако Бог да!
 Глас допаде Петру Вукотићу:
 „Уљегоше Турци низ Бањане,
 „А сјутра ће низ Рудине равне, 30
 „Без боја ће у Никшиће доћи.“
 Кад војвода разумио гласе,
 Он је своју подигнуо војску,
 Поведе је у Киту планину,
 Кудијен ће најавити Турци; 35
 Стаде Петар разређиват војску
 Око друма на свакоју страну:
 С једне стране војеводу Анга

- И војводу Баћевић-Јована,
 А за њима Баџце и Граховце ; 40
 С друге стране војводу Милоша
 С капетаном Вуковић-Голубом,
 А за њима Цуце и Рудинце ;
 С треће стране војводу Ива
 И војводу Мартиновић-Марка 45
 И сокола Новаковић-Мила
 И за њима хиљаду момаках ;
 А поред њих Матановић-Ђура
 И дијете Вукан-капетана,
 А за њима све ћеклиће листом 50
 И Бјелице на гласу јунаке ;
 А поред њих братучеда свога
 Капетана Вукотића Станка
 И сердара Николића Шога,
 А за њима Жупу и Луковце 55
 И Чевљане на гласу јунаке ;
 Иштом Петар уредио војску
 Ал' ево ти царев капиџа,
 За њим иде сила и ордија,
 Кад пред собом виђе Црногорце, 60
 Заиста му мило небијаше,
 Али му се ино немогаше,
 Он се натраг повратити шћаше,
 Ма му неда Салик-паша млади,
 Но на војску ршум учинио, 65
 Голу носи у рукама хорду,
 А проћера претимога путаља,
 За њим низам све у дуге врсте ;

Поред њега Дервиш на ђогина,
 Голу носи у рукама ђорду, 70
 Па нагони своје на јунаштво:
 На бусије српске навријеше,
 Загријеше цареве лубарде,
 Запуцаше с коњак кубурлије,
 Бој се бије, нигда непрестаје, 75
 Пала тама на Кити планину
 Од брзога праха и олова,
 Као даје облак уфатио;
 Ту брат брата познат' немогаше,
 А камо ли Турчин Црногорца; 80
 Ту се бјеше смијешала војска,
 Уд'рили се млади убојници
 На мушкете и на бајунете
 На свијетле сабље и гадаре
 И на српске оштре јатагане; 85
 Два дана се клаше и ћераше,
 Ма на силу Турци провријеше,
 Уљегоше низ Кити планину;
 Сијеку их с трога Црногорци,
 Соколи их Петар војевода, 90
 Док на слано саћераше Турке:
 Отеше им коње и коморе,
 Од Тураках шићар задобише;
 Ту погибшу браћу избројише:
 Пет стотинах мртва и рањена, 95
 Што у Кити паде Црногорца;
 А стадоше бројит' Турске главе:
 Дв'је хиљаде и седам стотинах,

- Што турише пред војводом главах ;
 Ту је глава Салик-паше млада 100
 И многијех башах и бинбашах.
 Ондар рече Петар војвода :
 „Богу фала, браћо Црногорци !
 „Ја нежалим, што прођоше Турци
 „Преко Ките у Никшиће равне, 105
 „Кад је 'вака касапница била,
 „И кад видим оволико главах
 „Од Тураках царскијех синовах,
 „Салик-пашо, црна кукавице !
 „Што несјеђе у Стамболу граду 110
 „У кафезу међу кадунама,
 „Да духана пушиш из комуна
 „И да грку присркујеш кафу ?
 „Него су те врази донијели
 „Од Стамбола у Херцеговину, 115
 „Па си хтио и пут горе-Црне,
 „Да похараш нашу гору-Црну,
 „Па изгуби твоју главу грдну ;
 „Нека знаду Осмајлије Турци,
 „Што су наши храбри Црногорци ?“ 120

Бој на Новом селу.

(1862 год.)

У Спуж дође дванајест хиљадах
 Све низама, царева солдата,
 Пред њима је паша Али-паша,
 Који бјеше глава од низама ; 5
 Испод града починула војска
 Испод града на сред поља равна :
 Ту бијеле попели чадоре,
 Али-паша Спужу на капију,
 Ш њим су многе баше и бинбаше, 10
 Међу њима спушки капетане,
 На им служи кафу и ракију ;
 О свем' Турци еглен затурили,
 А највише зборе за јунаштво,
 Ђе ће сјутра с' војском ударити ; 15
 Неки каже : „окренимо војску
 Пут Пиперах кржаве крајине,
 Који су нам много јада дали ;“
 Други вели : „да дигнемо војску
 На крваво село Мартиниће, 20
 Да ми вуч'је јато ископамо,
 Које нам је много јада дало ;“
 Доцкан рече спушки капетане :

- „Али-пашо, главо од низамах!
 „Да хоћете мене послушати,
 „Прођите се пиперске крајине, 25
 „Пипери су крвави јунаци,
 „Могли би смо на зло нагазити;
 „Прођите се и од Мартинићах,
 „Јер су оно од вазда јунаци,
 „Мартинићи и Вјелопавлићи 30
 „Млоге су нам поломили војске,
 „И нама су много јада дали;
 „Него видиш, главо од низамах!
 „Ново село под Сађевац тврди
 „И у село влашка пандурица, 35
 „Б’јела кула попа Вујовића,
 „Што је тежа свој турској крајини
 „Од Пиперах и од Мартинићах;
 „А ево ти згода превелка,
 „Доћи нико у идату неће: 40
 „Дома није Бошка капетана,
 „Но је поша’ у Херцеговину,
 „И повео Загарчане младе
 „И Комане соколове храбре;
 „Сушица је вода у брегове, 45
 „Неможе је орај прелећети,
 „А камо ли момак препливати
 „Под пусатом и свијем оружјем;
 „Ту ћеш српско село похарати,
 „И нас’јећ’ се добријех јунаках, 50
 „И упалит’ српску караулу.“
 Турчин мњаше, нико печујаше,

То зачула његова Орфана,
 Па изиде из бијела града,
 И обрну преко поља равна, 55
 Као срна од године данах;
 Хитро иде, а још брже дође
 Б'јелој кули попа Вујовића,
 Под кулом је уватила стража,
 Па је воде на попову кулу, 60
 Ту нађоше добра два јунака:
 Петковића Тома капетана
 И сокола попа Вујовића;
 Па им поче причати Орфана,
 Што је млада чула од Тураках. 65
 Онда попе на ноге скочио,
 Па направи лист књиге бијеле,
 А на руке Бошковићу Ристу,
 Војеводи од Бједопавлићах:
 „На знање ти, српска војеводо! 70
 „Сјутра ће ни ударити Турци,
 „Нас је мало, а Тураках много,
 „Могли би смо лудо изгинути;
 „Него хитај, док огрије сунце,
 „Да ми, брате, будеш у индату, 75
 „И доведи Брђане јунаке.“
 Војеводи, када књига дође,
 Тај час јунак покупио војску,
 Преведе је на мост од Сушице,
 Покри војску у гору зелену, 80
 А он пође на попову кулу
 Ту Томицу нађе капетана

II сокола попа Вујовића
 III њима бјеху шестдесет момаках;
 У б'јелу се затворили кулу, 85
 И разбили пушкарнице често,
 Мисле Срби, да чекају Турке;
 Војвода им придаде војске:
 Од Брђанах двадесет момаках,
 Међу њима Мирковића Риста, 90
 Нека старац Србадију храбри;
 А војвода међу војском пође,
 Па се скрили у гору зелену.
 Али-паша, кријући нехоће,
 Него јавно, кад огрије сунце, 95
 Крену војске дванајест хиљадах
 Пут Новогa села крвавога,
 Тек Праскицу поље уминуше,
 А на Ново село ударише,
 Запуцаше цареве лубарде 100
 На попову пребијелу кулу,
 Ма се Срби препанути неће
 Од кумпарах и од лубарадах,
 Док се Турци примакоше близу
 И у село Ново уљегоше, 105
 Мање куће ватром попалише;
 Ондар српске пушке запуцаше,
 Сташе тући око куле Турке;
 Ал' су Турци одвише јунаци,
 Те на кулу јуришују често, 110
 И приносе сламу и сијено,
 Не би ли је ватром изгорјели;

Ал' се Срби препанути неће,
Соколи их Ристо капетане :

„Пун'те пушке, а туците Турке! 115

„Сад ће уд'рит' војвода Ристо,

„А за њиме сва три капетана

„И Брђанах двадесет стотинах.“

У то скочи војвода Ристо

И за њиме брчки крајичници, 120

Они сложио на Турке уд'рише,

Убише се бојем из пушаках,

Док из села оћераше Турке,

Ма немогу од бијеле куле,

Прегоне ое око б'јеле куле; 125

Но Србима мали индат дође

Од Глизице и од Мартинићах,

Има бројем стотина јунаках,

Пред њима је Нешковићу Вуле

Јунаштва му у хиљаду нема 130

И љуцкога ума и разговора;

Види тешку муку на јунаке

Под затвором у бијелу кулу:

Црвен пламен кулу уватио,

А око ње мрки крајичници, 135

Ће се кољу, као мрки вуци;

Па тек дође, удари на Турке,

А Турци му сокак направеше;

Го јатаган носи у рукама,

Пресијеца црне солдатине, 140

Ка' мрки вук у планину овце,

И његово стотину момаках

- Мартинићах брцке кључанице,
 Како туку и разгоне Турке;
 А Брђани живље кидисали, 145
 И од куле Турке поћераше,
 Те пред Спужом боја раздвојише;
 Па погибшу браћу избројише:
 Седамдесет и четири више,
 Међу њима Нешковићу Вуле; 150
 Пека гину, веселе им душе,
 Јер су живот за поштење дали
 И лијепо име црногорско!
 Па стадоше бројит' турске главе:
 Три стотине и шестдесет више, 155
 Што у томе боју пос'јекоше,
 А хиљаду на мртво убише,
 Те их Турци мртве одвукоше
 Да им Срби несијеку главе.
 Весели се, ти крајино наша! 160
 Докле рађаш онаке јунаке,
 Ка' што бјеше Нешковићу Вуле
 И остали наши витезови.
 Црна-горо, мајко од јунаках,
 Која но се небојиш Тураках! 165
 Црна-горо, каменито стјење,
 Српске круне драго си камење!

Бој на Мартинићима.

(1862 год.)

Турска се је војска прикупила
 У крваву Спужу на крајину,
 А пред војском силан Омер-паша,
 Још су ш њиме седам, осам пашах

Има војске четрдес'т хиљадах ;

Међу собом зборе и говоре,

Ђе ће сјутра с војском ударити :

„Али ћемо лугом-Косовијем,

„Да ми српска села попалимо ?

„Али ћемо на Пипере тврде,

„Од вазда су крвави јунаци,

„Ал' су вазда наши преданици ?

„Али ћемо уз Бјелопавлиће

„На гиздаво село Мартиниће

„На бијеле куле Радовића ?“

Он дар рече Омер-паша стари :

„Слушајте ме, моји капетани !

„Ходит' нећу Косовијем-лугом,

„Нити ћемо на Пипере тврде,

„Него ћемо уз Бјелопавлиће

„На гиздаво село Мартиниће

„На бијеле куле Радовића,

- „Да ми вуч’је јато ископамо,
 „Ко је нам је доста јада дало;
 „А још Србах на искупу нема: 25
 „Војвода је на Цетињу Мирко,
 „А дома су љути Црногорци;
 „Па кад вуч’је јато ископамо,
 „Учинићу све, што ми је драго;
 „С миром ћемо уз Брда широка, 30
 „С нама боја нико чинит’ неће,
 „Преда ће се Брђани јунаци.“
 Превари се, кукала му мајка!
 То зачула у граду Орфана,
 Па излеће из бијела града, 35
 И похита преко поља равна,
 Као срна од године данах;
 Док у село Мартиниће дође
 На оцаку војевode Мата,
 Ондер Крца Петровића нађе 40
 И војводу Радовића Мата
 И сердара Пилетића Јола
 И војводу Бошковића Риста
 И сердара Радовића Блажа;
 Код њих има три хиљаде Србах, 45
 Што чекају Омерову војску;
 Па Орфана Крцу бесједила:
 „Петровићу, госпоцко кољено!
 „Добро сједиш, пијеш вино хладно
 „С војводама на високу кулу, 50
 „Но јели ти на искупу војска?
 „И ће су ти љути Црногорци,

„Сјутра ће ти ударити Турци?“
 Ту све каза, што је чула млада
 Од Омера вељег везира. 55
 Кад је Крцо разумио гласе,
 Тури руку у шпаг од доламе,
 Па извади дванајест дукатах,
 Дарива их Орфани ђевојци;
 И овако њојзи проговара: 60
 „Хајде с Богом, лијепа ђевојко!
 „Имам доста за Омера војске;
 „Сјутра ће ми доћи Црногорци,
 „Ми ћемо знат' дочекати Турке.“
 Ондар Крцо на ноге скочио, 65
 Стаде Србин раздвојати војску:
 Од Глизице изнад Мартинићах,
 Ту оправи Бошковића Баја
 Командира од Бјелопавлићах,
 И даде му хиљаду момаках; 70
 А војводу Бошковића Риста
 Изнад села у гору зелену
 И за њиме хиљаду Брђанах;
 А сердара Радовића Блажа
 У затвору у бијелу кулу 75
 И за њиме шездесет момаках;
 А војводу Радовића Мата
 Су његово четрнајест братах
 На сред села у бијелу цркву;
 Собом узе Пилетић-сердара 80
 И за њиме хиљаду Пиперах,
 Ш њима јунак у Жупину пође;

- Докле свану, разредио војску,
 Како сину на истоку сунце,
 Омер-паша на ноге се нађе, 85
 И појаха претила ђогата,
 Док изиде пред спушком капиом,
 Онден војску сигурану нађе,
 Шњоме пође уз Бјелопавлиће;
 Боже драги! чуда великога! 90
 Ко би стао, па војску гледао,
 Ће' Тураках четрдест хиљадах,
 А Србаљах пуно три хиљаде;
 Што ће рећи? шта ли промислити?
 Што ће јадни Срби учинити! 95
 Мало Србах, а много Тураках;
 Бог ће помоћ' и Богородица!
 Јунаци су бољи Црногорци.
 Омер пушти силу и ордију
 Баш на село и бијелу цркву, 100
 Докле танке пушке запуцаше
 Око цркве Турци попадаше,
 А на куле многи навријеше,
 А из кулах пушке запуцаше,
 Поваљаше Турке на гомиле; 105
 Ал' су Турци од боја јунаци,
 Прва војска село уминула,
 Ишћераше на село Глизицу,
 Ту се бјеше, затворило друже,
 Четердесет добријех јунаках 110
 У њихове двије бјеле куле
 У Жарића и у Радовића;

На њих грдно кидисали Турци,
 Мање куле ватром попалили,
 А за дувар руком приватили, 115
 Страшну уру виде пред очима:
 Пучу пушке, а падају Турци;
 Оно гледа Бошковићу Бајо,
 Викну јунак, што му грло даје
 Перјаника Рашка Радовића: 120
 „Држ’ се, Рашко, брцка перјанице!
 „Јал’ ћу моју главу изгубити,
 „Јал’ из куле тебе избавити!“
 Ондар Бајо загон учинио,
 А за њиме хиљада момаках, 125
 Како дође, удари на Турке;
 Од њега се Турци препадоше,
 Докле Турци на траг узмакоше;
 Онадер се Рашко отворио
 Су његово четрдесет другак, 130
 Пос’јекоше четрдесет главах;
 Пушка пуца, нигда не престаје
 И топови на бијелу цркву
 И на б’јеле Радовића куле;
 То видио Бошковићу Ристо, 135
 Па на Турке јуриш учинио,
 За њим иде хиљада момаках;
 С треће стране Пилетић сердаре,
 Грдноли се поломише Турци,
 Ћерају их наши крајичници, 140
 Сијеку их и ватају живе;
 Соколи их Петровићу Крцо,

Голу носи у рукама Њорду,
 И нагони своје на јунаштво ;
 Док до Спужа доћераше Турке : 145
 Шест стотинах главах пос'јекоше,
 Још хиљаду на мртво убише,
 Које Турци мртве унијеше,
 Да им Срби не сијеку главе ;
 А Срби се на траг повратише, 150
 Па погибшу браћу избројише :
 Сто и тридес'т на мртво јунаках,
 Међу њима војеводу Мата
 Су његово четрнајест братах.
 Нека гину, веселе им душе, 155
 Јер су живот за поштење дали
 И лијепо име црногорско.
 Петровићу, на твоје поштење !
 Кад знаш тако разредити војску,
 И јуначки попратити Турке, 160
 Ти нежалиш крвавити руке.

Ратовање Омер-паше на Црну-гору)*

(1862 год.)

На хиљаду и осме стотине
 И шездесет и друге године
 Азис султан диван учинио,
 И на диван господу скупио
 Све из реда паше и везире ; 5
 На им 'вако султан бесједио :
 „Турци браћо, паше и везири !
 „Има много доба и земана,
 „Од како смо из Азије дошли,
 „Два ђаурска цара погубили 10
 „И трећег краља бугарскога :

*) Велики војвода Мирко није нишео, да спјева пјесно за оне велике и жестоке бојеве, који се учинише у Бјелопавлићима од његова доласка у војску; тако и у Загарачу, и у Љешанској и ријечкој нахији зато, што је он, као главни управитељ све војске, лично војску предводио, и с голом сабљом у руци јуначки напријед јуриш чинио. Кад ми је ове пјесне за друге бојеве пјевао, ја га молих, да ми спјева, коју пјесну и за оне бојеве које је он лично чинио; али ми одговори ово: „ја сам за себе немогу пјевати пјесне.“ Видјећи ја, да у овој књизи ни једна пјесна неће бити за те велике бојеве, напишем ову пјесну за жестоки и криви бој на Расалиној-главици, и умолим великога војводу, те ми донушти, да је приложим у ову књигу.

- „Костаћина на сред Цариграда,
 „А Лазара на пољу Косову;
 „Притискосмо њима оба царства
 „И краљевство краља бугарскога; 15
 „С Русима смо много војевали,
 „И на Беч смо негда ударали,
 „И свуда смо славу добијали;
 „Али знате, моја браћо Турци!
 „Од пространа царства Душанова, 20
 „Остала је ђаурска крајина,
 „А на име ломна гора-Црна,
 „Која нам је много јада дала,
 „И многу нам војску погубила,
 „Турске мајке у црно завила; 25
 „Још је нико није похарао,
 „Ни под своју руку притиснуо;
 „Све бих јаде до сад опростио,
 „Но знате ли, није давно било?
 „На хиљаду и осме стотине 30
 „И педесет и друге године,
 „Наш падиша кад оправи војску
 „И Омера својега мушира,
 „Те удари на диц-душманина,
 „На Данила Петровића књаза, 35
 „Су стотину хиљадах Тураках;
 „Дочека га Петровићу књаже
 „И његови мрки Црногорци,
 „Те се ш њима клаше и ћераше
 „Три мјесеца од године данах, 40
 „И Омера гдна повратише,

- „И сву нашу војску рашћераше ;
 „То падиши много жао бјеше
 „И много му јада задаваше ;
 „Па је своју оправио војску : 45
 „На хиљаду и осме стотине
 „И педесет и осме годише,
 „Оправио дванајест хиљадах
 „Све низамах бираних војниках,
 „А пред њима Кадри-пашу свога, 50
 „И сву Босну и Херцеговину ;
 „Да удари ломној гори-Црној,
 „Не би ли је, како прегазео
 „И Ђаурску славу уништио,
 „Нашу браћу Турке покајао ; 55
 „Дочека их Петровићу књаже
 „С братом својим војеводом Мирком,
 „Љутом змијом и дин-душманином,
 „И остали мрки Црногорци ;
 „Три се дана клаше и ћераше 60
 „По Граховцу пољу маленоме,
 „Док Турцима мука додијала,
 „Оставише попете шаторе,
 „Међу њима убојне топове
 „И сву турску азну и џебану, 65
 „Утекоше главом безобзира,
 „Утекоше пут Клобука града :
 „Ками мајци, да могу утећи !
 „Што ћерају мрки Црногорци,
 „Што нелети, утећи им неће, 70
 „Што нелети, ни стићи их неће !

- „Од Граховца до града Клобука
 „Пос’јекоше Кадри-пашу млада
 „И ш њим војске дванајест хиљадах;
 „Одвезоше зелене топове 75
 „И с Тураках рухо и оружје
 „И сву турску азну и џебану,
 „То и данас на Цетињу кажу.
 „Наш се султан Абдул преставио,
 „И мени је царство оставио, 80
 „На аманат, да ово осветим
 „Од душманске ломне горе-Црне.
 „Ал’ ћу ове јаде осветити,
 „Али моје царство изгубити!“
 Па дозива Омер-пашу старца, 85
 Омер-пашу своју вјерну слугу
 Па му даде војске сто хиљадах,
 И ладе му десет, дван’ест пашах,
 Који ће му војску предводити
 И вазда му у помоћи бити, 90
 И справи га ломној гори-Црној;
 Па му ’вако био бесједио :
 „Чуј Омере, моје поуздање!
 „Данило се скоро преставио,
 „Ал’ је љута змаја оставио, 95
 „Љута змаја, књаза Николаја
 „Наком себе не грђег од себе;
 „Да управља ломном гором-Црном,
 „И војује с нашом царевином,
 „Да поврати своју ђедовину, 100
 „Ђедовину, Иван-беговину,

- „Равну Босну и Херцеговину,
 „И питому земљу Арбанију,
 „До Призрена града Душанова;
 „А то за нас добра бити неће! 105
 „Но Омере, све моје уздање!
 „Води војску ломној гори-Црној,
 „Прегази је, и огњем опали,
 „Женско, мушко под сабљу окрени,
 „Да од врага не остаје трага; 110
 „Да ја могу мирно царовати,
 „Моју рају у ропству држати
 „На срамоту Ђаурској Јевропи!“
 Кад је Омер ријеч разумио,
 Смјерно се је цару поклонио, 115
 Па се добро цару зафалио,
 Црну-гору, да ће прегазити,
 Николаја књаза уватити,
 И жива га у Стамбол послати;
 На Цетињу кршлу оградити, 120
 А поред ње намију дигнути;
 Но не рече Турчин, ако Бог да,
 Као што му ни помоћи неће.
 Омер-паша разд'јелио војску:
 Једну даде Дервишу муширу 125
 И Салику паши командиру,
 Да прокрче Дугу и Голију,
 Па да иду право низ Повију
 Баш у Брда у Бјелопавлиће;
 Другу даде паши Салик-паши, 130
 Да удари на Васојевиће;

Трећу даде Черкез Абди-паши,
 Да он иде на Брда широка,
 С Черкезом је педесет хиљадах
 И сувише убојни топови 135
 И велика азна и џебана.
 Омер сједи у Скадру бијелом,
 Абди-паша у Спужу крвавом
 То зачуо Петровићу књаже
 Самодржац и славни витеже, 140
 Који но се препанути неће
 Од толико силе и ордије
 И цијеле турске царевине;
 Већ оправља војску и војводе:
 Понајприје војводу Миљана 145
 У нахију у Васојевиће,
 Да он чека Селик-пашу млада,
 И да шњиме дијели мејдана;
 А оправи један дио војске
 И војводу Петра Вукотића, 150
 Милог таста с Чева поносита,
 Да он чека Дервиш-пашу силна
 На крајини од Херцеговине;
 Из друге ћеш пјесне разумјети,
 Како ће се тамо дочекати 155
 И крваве бојеве учинит'.
 Него да ти за Абдију причам:
 К њему справи свога милог стрица,
 Баш сокола Петровића Крца,
 И војводу Петра с Љуботића 160
 И сокола Пламенца сердара

И остале српске поглаваре,
 И за њима неколико војске;
 Шњима шаље милог баба свога,
 Баба свога војеводу Мирка, 165
 Да с цијелом војском командира;
 Вјешт је Мирко рату и бојевим,
 Вазда боја бије и ратује
 Са Турцима дивљијем вуцима;
 Од њих ради јаде и поборе, 170
 И сијече небројене главе,
 Турске главе, као ситне мраве:
 Од њега су Турци страх узели:
 Кад га чују, грозница их тресе,
 Кад га гледе, очи им блијеште! 175
 За Мирком је пет хиљадах војске,
 Турске војске педесет хиљадах;
 Били су се три мјесеца данах,
 Јунаци су бољи Црногорци,
 С мејдана се помакнути неће, 180
 Но се мушки кољу и ћерају,
 Ђе је св'јету било на видику,
 Бјелодано у сред поља равна,
 Немогу им наудити Турци.
 С' оне стране Зете воде хладне, 185
 Црногорци, као соколови,
 Ноћно хладну воду пријеђоше,
 Испод Спужа војску проведоше,
 Док дођоше у Коловоз тврди,
 Пред њима је Петровићу Крцо 190
 С командиром Бошковићем Бајом

И сердаром Пиљетићем Јолом
 И соколом Бошком капетаном;
 Турски индат ту су дочекали,
 Пет стотинах главах пос'јекосе, 195
 Пет стотинах коњах уграбише,
 И сву турску азну и џебану,
 Доћераше код војводе Мирка;
 Џебеану турску под'јелише,
 Кад се Срби праха добавише 200
 И турскога руха и оружја,
 Тадер Мирко на ноге скочио,
 Па појаха претила ђогата,
 А галеша у једеку вода,
 И за њиме храбри Црногорци; 205
 Они с леђах заиграше Турке,
 Отидоше на Коловоз тврди,
 Поградише метеризе тврде
 Од Сушице до крај Црковнице:
 На шанчеве побише барјаке, 210
 Под барјаке уређена војска.
 Оно виђе паша Абди-паша,
 Па изведе напрема њих војску,
 Међу војском тридесет топовах;
 Кад се војска примакнула близу, 215
 Запуцаше тридесет топовах
 На барјаке и на барјактаре
 И на храбре мрке Црногорце:
 Поиграше Арнаути љути,
 Што су жељни главах и оружја; 220
 Дочекаше мрки Црногорци:

- Зацикташе брешке и латинке,
 Запуцаше српски џефердани,
 Многи Турци мртви попадаше,
 Барјаци им пусти остадоше; 225
 Паша пушти низам у параду
 И Зебеке невјерне хајдуке;
 Пушке праште, а топови јече,
 А кољу се млади убојници,
 Недају се лако Црногорци. 230
 Боже драги! страшне грмљавине!
 Сто путах сам у боју ходио,
 Још оваког' боја крвавога,
 Ни сам чуо, нити кад видио!
 Од брзога праха и олова, 235
 Пала тама од неба до тала,
 Све је бојно поље притиснула:
 Од крвава Спужа до Сађавца,
 Од Сушице, те до Црковнице;
 Ни брат брата неможе познати, 240
 Камо ли ће Турчин Црногорца:
 Коњи вриште, а јунаци пиште;
 Грми, тутњи, земља се потреса!
 Пролијећу коњи без јунаках,
 А јунаци без својијех коњих 245
 Неки друже уз долину струже,
 Неки виче: „неостав'ме друже!“
 Бој се бије, нигда неپرестаје;
 Гину Турци, гину Црногорци;
 Сијеку се млади убојници; 250
 Соколи их војевода Мирко:

Вазда јаше на коња гаврана
 У највишем боју крвавоме,
 Ђе се кољу момци и јунаци,
 Њему блиста сабља преко вранца, **255**

Као муња из облака густа!
 Он напријед мушки јуриш чини,
 Те са сабљом у бијеле руке,
 Разагони и сијече Турке,
 И нагони своје на јунаштво; **260**

У томе их пођца застагула,
 Те крвава боја раздвојила,
 Од Сушице до крај Црковнице,
 Ту погибе црногорске војске:
 Шест стотинах љута Црногорца; **265**

А Тураках и седам хиљадах.
 Опет Србљи метеризе граде,
 Покрај Сука и кржаве Плане.
 Абди-паша заковијед даде,
 Те им Турци опет ударише. **270**

Дочекаше љути Црногорци
 И Брђани на гласу јунаци,
 Ту се ваздан бише и ћераше,
 Соколе се храбри Црногорци,
 И отимљу главе од Тураках: **275**

Ту погибе црногорске војске,
 Дв'је стотине ваљанијех другох,
 Три стотине има рањениках,
 Међу њима војевода Петро,
 Грдне су га ране допануле, **280**

Од којих се ни пребољет' пеће!

Па су турске главе пребројили,
Дв'је хиљаде и двије стотине,
Што у томе боју одкидоше.

Нека знате, Османлије Турци, **295**

И Зебеци невјерни хајдуци,
Што су наши храбри Црногорци!
Дуго ћете памтит' горе наше,
И у горе кржаве јунаке.

А шта ћу вам дуљит' и казиват' ? **300**

Ту погибе љута Црногорца:

Дв'је хиљаде и двије стотине,
Три хиљаде има рањениках;
А Тураках четрдес'т хиљадах

Што остаде мртва на гомиле **305**

По границаи око Горе-Црне

А рањене ни бројити нећу

А осталу војску рашћераше,

На поштење Срби остадоше.

Весели се, српска бановино ! **310**

Докле рађаш добре господаре,

Као што је књаже Николаје

И његови храбри Црногорци,

Теби нике наудити неће.

Бој на Шаранцима.

(1862 год.)

Бијела је кликовала вила
 Сврх Јаблана зелене планине,
 Зове вила у племе Шаранце
 Кнежевића Јоксим-капетана ;
 Ал' Јоксима дома небијаше, 5
 Већ се одзва Јоксимова љуба :
 „Шта је вило ? богом посестримо !
 „Дома није мога господара,
 „Но је поша' у Брда широка,
 „Ће се бију двије силне војске, 10
 „Ево има по године данах ;
 „Једно турска, друго црногорска.“
 Онда вила њојзи бесједила :
 „Зло да ти је, Јоксимова љубо!
 „Јутрос ће ти ударити Турци, 15
 „Турска ћеш се назвати робиња,
 „Кад Јоксима у Шаранце нема.“
 Али млада вили одговара :
 „Мучи вило ! бољела те глава !
 „Небојим се млада од Тураках, 20
 „Док су ова брда и планине,
 „Ми имамо добријех јунаках,

„Који знаду, дочекати Турке :
 „Од Шаранах Радуловић-Рада
 „Перјаника свијетлога књаза 25
 „И сокола Зејаковић-Сима
 „И витеза Шарчевића Риста
 „И Закића Беџка стотинаша
 „И старога од Алуге Зука
 „И за њима двјеста Шаранацах ; 30
 „А дође ни у помоћ Језерци,
 „Соко сиви, Глушчевићу Мићо
 „Са соколом Шибалиом Живком,
 „Који знаде ошибати Турке,
 „Као што се јунак научио.“ 35
 Онда млада у чардаку мицу,
 Ту наводи два своја ђевера
 И сокола Радуловић-Рада
 И старога Кнежевића Марка,
 Ђе но хладно испијаше вино, 40
 Па им поче каживати млада,
 Што јој рече са Јаблана вила.
 Ондар Раде на ноге скочио,
 За Језерце тај час оправно,
 А Шаранце браћу окупио, 45
 Па им каже, даће уд'рит' Турци.
 У брзо се Срби окупише :
 До четири стотине момаках,
 Које бјеше Јоксим оставио
 На бродове покрај Таре хладне, 50
 Да чувају ђевар и крајину ;
 А када се Срби искупише,

Међу собом зборе и говоре :
 Бога моле, да Турци ударе,
 „Да видимо, коће бољи бити, 55
 „Коли више главах одкинути.“
 У ријечи, у које бијаху,
 Преко Таре Турци прегазише,
 Турске војске има шест хиљадах;
 Пред њоме су добре поглавице: 60
 Од Мостара Алај-беговићу,
 Што је глава над цијелом војском
 С капетаном Амзом Мушовићем
 Од тврдога Колашина града;
 Асан-Дрида на коња гаврана 65
 И остале турске поглавице,
 Који знаду с војском управљати;
 На шаранска села ударише
 На бијеле куле Кнежевића,
 Њине куле ватри предадоше, 70
 Још не пуца пушке ни лубарде,
 Нит' се тржу оштри јатагани,
 Ондар Турци с коњих починуше
 Под жалосну Јоксимову кулу,
 За коју је црвен пламен свезан; 75
 Веселе се турске сератлије,
 Пуцају им сјајне кубурлије;
 А све зову Кнежевића бана :
 „Ће си влаше ? што небраниш кулу ?“
 Они мисле, да нико невиди, 80
 То виђеше наши соколови,
 Па на двоје раздеојише друштво,

И на Турке сложио ударише:
 С једне стране Радуловић Раде
 Са старијем од Алуге Зуком 85
 И за њима двјеста Шаранацах;
 С друге стране Глушчевићу Мићо
 С побратимом Шибалиом Живком
 И за њима двјеста Језерчанах;
 Па једанак на Турке уд'рише, 90
 Поћераше Турке низ Руданце,
 Ћерајући, Турке сијекући,
 Бој се бије, нигда непрестаје,
 Кликују се момци и јунаци;
 По дну поља укочише Турци, 95
 Боја бију, боја дочекују:
 Млош Тураках, а мало Србаљах,
 Ал' су бољи наши витезови;
 Све погледа јунак на јунака,
 Арамбаше сабље повадише, 100
 Сташе турске прескакати шанце
 По дно поља у равне Руданце,
 А поред њих наши витезови,
 И отолен поћераше Турке
 Баш до Таре ријеке студене, 105
 Сијеку их, и ватају живе
 На хатима и под миздрацима,
 Ту се црна пролијева крвца
 Од Тураках и црногорацах;
 Ко негледа, казат' неумије, 110
 Што се чини у равне Руданце
 Баш до Таре воде валовите;

Докле Тару Турци пријеђоше,
 А Срби се натраг повратише,
 И погибшу браћу избројише :
 Седамдесет и четири више, 255
 Што на мртво у бој погибоше,
 Међу њима од крајине крило,
 Соко сиви Глушчевићу Мићо ;
 Нека гину веселе им душе !
 Јер су живот за поштење дали. 260
 Па стадоше бројит' турске главе :
 На број нашли дванајест стотинах,
 Ту је глава Алај-беговића,
 И Турчина бега Мушовића
 И Турчина Селмановић-Шиша ; 265
 Ту су главе седам Сијечићах ;
 Ту је глава Мицановић-Куја,
 Што је нама много јада дао
 И другијех агах и беговах ;
 Ту су Срби добро шићарили, 270
 Доста главах, руха и оружја :
 Носе турске ћурке и саруке
 И с Тураках сабље и гадаре,
 Па кад сташе шићар дијелити,
 Изабраше два хата крилата 275
 И најбољих дванајест сабаљах,
 Оправише на поље Цетиње
 Николају Петровићу књазу,
 И послаше Бећка стотинаша,
 Да он каже, што је код њих било, 280
 И како су поздравили Турке.

А књаз њима крсте и медаље
За њихову храброст и јунаштво.

А Шаранци, гњијездо јуначко,

И крваво турско разбојиште,

Вазда ће се ово спомињати!

Па стадоше шићар дијелити:

Свакојему другу поједнако

Најбољему, ка' и најгорему.

Сад се куну Турци на мунару,

Да већ неће прелазити Тару;

А Шаранци погледују Росну,

Када ћемо прегазити Босну.

285

290

ИМЕНА ГГ. ПРЕДБРОЈНИКАХ.

БЕЧ.

(од Г. Јована Николића.)

ГГ. Вук Стеф. Караџић, др. филос. с. с., А. Сандић уредник *Ост Унд Веста*, Госпођа Јермина Вукомановића удовица за себе и сина Јанка 2, Књаз А. Гагарин. — Високопречаст. Г. Михаило Т. Рајевски прото у руској посаоб. — ГГ. Петар Чарнојевић од Маче, Др. Перо Деспић, плем. земљодр. 4, Огњезлав Утјешеновић ц. к. дв. с., Јанко Јурковић, дв. сек., Данило Станковић дв. сек., Наполеон Шпун-Стризић к. ч., Бочинчић к. ч., Крестић к. ч., Барац к. ч., Ливије Радивојевић ц. к. д. с., Симо Бората к. ч., Н. Куглимар к. ч., Јоцо Живоиновић к. ч., Васа Давидовић пр., Милан Кујунџић с. ф., Јоцо С. Николић трг. књигов., Никола Форић ађ. за трг., Стефо Поповић трг. помоћ., Шандор Добрић трг. књиг., Јован Поповић т. књиг., Симо Татић б. грађ., Коста Чавић б. грађанин. књ. 31.

(од Г. Јосифа Николића.)

ГГ. Јосиф Николић карловачки трговац у Бечу, Александар Хацић темишварски трговац у Бечу. књ. 2.

БИОГРАД.

(од Г. Димитрија Матића.)

ГГ. Димитрије Матић глав. сек. с. српскога, Јован Бабић, Милан Д. Давидовић члан гл. контроле 5, Јован Савић члан гл. конт., Стојан Ђ. Спасић 2, Ристо, Јово и Димитрије браћа Д. Данићи 3, Јован Пр. Стефановић сек. гл. конт., Милан А. Симић рач. гл. конт. 2, Димитрије Хацић рач. гл. конт., Јован С. Марковић, Адолф Јакша рач., Симо Б. Михаиловић, Михаил Радивојевић, Груица Ивановић, Јован Живадиновић, Јован Милановић, Петар Денић, Тома Цинцар-Јанковић, Јеремије Аксентовић, Атанасије Марковић канц., Коста Лекић архив., Илија Ф. Мошоић телеграф., Димитрије К. Пешић, Младен Радојковић рач., Јован Богојевић, Никола Вујовић, Јеврем Груић, Јован Илић, Матија Матић, Панто Срећковић проф., Владимир Јовановић проф., Стојан Бошковић проф. Јемилијан Солар ученик. књ. 41.

(од Г. Љубомира Узун-Мирковића.)

ГГ. Антоније Книћанин мајор и ађутант кнежев., Љубомир Узун-Мирковић капетан и ађутант кнеж., Димитрије Јоксић секр. кнеж., Василије Јанковић капетан арт., Ђорђо Д. Пешић кап. и командир I р. II б., Ђуро Хорватовић капетан и командир IV р. I б., Арсеније Поповић капетан арт., Александар Нешић поруч. кав., Сава Ђорђевић подпор. кав., Младен Илић поруч. и ађутант Штаба, Димитрије Ракић поруч. арт., Михаило Вукомановић поруч. и ком. II р. II б., Светозар Аџић подпоруч. и ађ. II б., Влајко Јевремовић подпоруч. и ађ. I б., Коста Јовановић поруч. кав., Андрија Јовановић подпоруч. пјехоте, Михаило Томић

подпоруч. пјех., Јован Поповић подпоруч. пјех., Радисав Николић поруч. арт., Петроније Тешић поруч. и команд. III. р. I. б., Силеон Катанић поруч. и команд., Димитрије Нешић управит. Полуг. пожареванчке, Димитрије Голубовић начелник окр. биоград., Радоица Шарчевић начелник телеграфа и поште, Марко Брњош трг., Д. Брњош трг., Нико и Јово браћа Хаџикремановић великокупци 4, Јован Филиповић закупник парнога кудатила, Љубомир Симић терзија, Нјко Окан Сарајлија за себе и мајку Алу 2, Јовица Ковачевић из бихаћке пахије, Малета Дамјановић краичник од Крупе, Јован Самарџија краич. од Мајдан-нахије, Васо Ј. Зјвић из Тешња поморац, К. Карапетровић за своје синове 2, Љубислав Пупић Сарајлија. књ. 42.

(од Госпођице Јелене Кујунџића).

ГГ. Стојан Новаковић канц. минис. финанс., Јово Бошковић профес. Гимназије, Стефо Тодоровић вјештак, Арсо Поповић канетан I. р., Светозар Мисирлић подпоруч., Корнело Т. Јовановић економ у Н. Саду, Коста Радуловић у Н. Саду, Госпођица Марта Радуловић у Н. Саду, Госпођа Катарина Фичо, Госпођица Драга Рајевић, Госпођица Кристина Лазаревић, Госпођица Софија Поповић, Госпођица Савка Милосављевић, Госпођица Љепосава Пајевић, Госпођица Јелка Радовић, Г. Михаило Терзибашић за сина Милорада, Ђоко Јовановић правник у Бечу, Владан Ђорђевић медиц. у Бечу.— Пречастни Г. Тодор Јазвић свештеник. књ. 19.

ГГ. Тодор Илџ бивши државни секр. и попечитељ иностраних дјелах Њ. В. књаза црногорскога Николе I. за своју супругу Марију, шћер Даринку и сина Мирка 4, Лука Церовић Цуца Црногорац.

књ. 5.

(од Г. Марка Ђ. Стојановића ученик III. р. Гимназије послао Г. А. Андрић уредник *Световида*).

ГГ. ученици Гимназије биоградске: Михаило Т. Маринковић Шаторњ. III. г., Марко П. Петровић Руднич. III. г., Миленко Обрадовић IV. г., Димитрије Перишић Биограђ. IV. г., Божидар Поповић Сремац IV. г., Мирко Миљковић III. г., Ђорђевић С. Ђорђевић правник I. г., Паво Ђурић гимназиста V. г., Никола Росић III. г., Димитрије Тасић III. г., Цвјетко Лазаревић II. г., Симо Поповић Руднич. III. г., Аврам Милић Јагод III. г., Ђорђевић Филиповић Црногорац III. г., Паво Лекић Крагујевч. II. г., Ђорђевић Илић Крагујевч. II. г., Коста Ђорђевић Бугарин, II. г., Јеремије Тешић II. г., Паво Јовановић II. г., Аранђео Генић слуш. трг. школе. ГГ. Ученици Полу-Гимназије: Урош Панџић Ваљевац IV. г., Гаврило Поповић Руднич. III. г., Дамјан Котлаић Ужич. III. г., Стефан Илић Чазанин III. г., Љубомир Васић III. г., Милосав Тутуновић Карановч. III. г., Јован Константиновић III. г., Стефан Чађевић Ужич. III. г., Михаило Григоријевић IV. г., Јован Потровић Ваљев. III. г., Јован Милијевић II. г., Проконије Дамјановић Херцеговац II. г., Марко Поповић Ужич. II. г., Алек. К. Поповић угостит. у Касини, Сава Јовановић кнежев коч. за сина Андрију, Ристо Јовановић у Касини, књ. 36.

(од Г. Јована Митровића, Требињца трговца у Биограду).

ГГ. трговци биоградски: Димитрије М. Илић, Никола Вудковић, Никола Д. Препорчетовић, Стефан Хаџикостић, Милец Бренковић, Коста Живановић, Ђорђо Пенџић, Никола С. Николић, Никола Спасић,

Живко Тадић за сина Милоја, Стефан Михаиловић калфа трг. Смедеревац, Мијаило Јовановић кијалет. књ. 12.

(од Г. Стефана Ј. Вудетића, Требињца ученика V. р. Гимназије).

ГГ. ученици Гимназије биоградске: Александар М. Ђурђевић, V. г., Алекса Недовић V. г., Василије Укропина Требињац III. г., Василије Ђ. Поповић I. г. рит., Василије Кнежевић Крушевч. I. г. Бог., Вићентије Матијевић I. г. бог., Владимир Милосављевић V. г. гим., Димитрије Ристић Бошњак V. г. гим., Јован Бајлонић V. г. гим., Лука Јеремић V. гим., Лазар Лукић Градич. I. г. Бог., Светозар Нешковић V. г. гим., Сретен Тодоровић V. г. гим., Филип Илић Ужич. V. г. гим., Хранислав Петровић V. г. гим., Ђорђевић Лазаревић V. г. гим., Ђорђевић Милетић I. г. Бог., Сретен Симић III. г. трг. школе. — ГГ. Ристо Алексић писар I. р. I. б., Ђорђевић Павловић писар I. р. стрјел. I. б., Јован Живковић писар општ. жив. окр. руди., Младен Стојановић шавац за шћер Ружицу, браћа М. Панићи Шапч., трг. биоград., 2, Александар Путниковић за сина Арсенија, Арсеније Стојадиновић опанч. за брата Тодора, Димитрије Кнежевић Ваљевац калфа ситнеч., Јован Петровић Кладовац цакло-резац, Коста И. Пумутика Бакалин у Биограду, Милан Симић ученик словослаг., Марко Ђурић Ђурчија за своју супругу Драгињу, Михаило Антонић шавац за своју супр. Јелисавету, Стефан Т. Јевгић, бакалин за сина Тодора. књ. 33.

(од Г. Ђорђа Ђурића Шапчанина).

ГГ. слушаци велике школе: Стефан Поповић Шабч., Светозар Р. Марковић, Паво К. Михаиловић Биограђ., Никола Радовановић телеграф., Урош Степић I. п. пол., Михаило Михаиловић писар минис. унутр. д., Никола Богдановић практикант вар. суда, Милош Милосављевић у пензији кажоч., окр. подринскога за сина Андрију, Госпођица Мила Марковић из Бечерека, Пауна М. Станковић из Биограда, Госпођица Јелена Т. Станковић из Биограда. — ГГ. трговци: Живко Илић, Живко Вучковић, Никола Константиновић, Урош Јовановић, Јово Пауновић за сина Ђорђевића, Коста Пешић дуанџија, Танасије Богдановић бакал., Христодул Карапа, Јеврем Јовановић, Јован Стојадиновић. — ГГ. занатлије: Богољуб Сњетиви Чех стоалар., Петар Цвјетковић чизмар за шћер Милеву, Живко Младеновић терзија, Ђиро Михаиловић из диштрик. Бочара крајач., Стефан Зорић за брата Николу из н. Бечеја, Петар Никовић шлајфер (антрач), Славко Милосављевић бравар Призрен, Миливоје А. Врвић кројач за шћер Катицу, Јован Ђурђевић терз. Цинцарин, Ђорђевић Тодоровић за сина Николу, Петар Прокић шупер-мајстор, Благоје Петковић ковач, Ђорђевић Вуковић цаклорезац, Марко Станковић бербер за шћер Анку, Никола Панајатовић каф., Радован Мачановић кафеџија, Танасије Меновић из Земуна напуц., Теохор Јанковић трг., Сретен Бошковић учен. III. Гим. — ГГ. Царинци: Петар Антић писар турск. јез., Стефан Ђ. Туковић прак. Црногорац, Аврам Павловић писар, Стефан Михаиловић прак., Јован Милиновић прак. за сина Михаила, Јован Илић за Ђока Илића, Таса Бранковић II. прецен., Ђорђе Белкић за сина Костант. I. Гим., Проха Цвјетковић за сина Димитрија, Ђорђевић Петровић, Паво Митровић служ., Стефо Травник служ. — ГГ. стражари варошки: Милан М. Драшћевић наредник, Никола Р. Митровић писар, Радисав

Буровић млађији поднар., Милоје П. Јовановић старији поднаред., Никола Миловановић поднар., Ристо Дуловић за сестру Јелицу, Станоје Спасојевић за тетку Катарину, Никола Павловић за брата Алек. уч. П., Гим., Јефрем Милошевић из окр. крагујев., Никола Стефановић Црногорац, Стефан Јевтић, Милош Живковић страж. коњенич. окр. Ђупр., Антоније Јовановић страж. коњенич. окр. смед., Никола Јевтић страж. коњенич. окр. Јагод. — ГГ. на Делиграду српском параброду: Милутин Филиповић рачунов., Јордаћ Глигоријевић душет. из Текије, Ђорђије Здрмбојевић, Франо Краљевић Дал., Милан Браковић кухар, Милоје Шебек из Загреба, Раде Радовић из Боче-катор. — Шивара правит. ГГ. Сава Јовановић мајстор за сина Голуба, Димитрије Стефановић Кикинђ., Петар Радовановић калфа чизмар, Мишо Орловић чизмар за сестр. Душана, Сава Павловић калфа, Ђорђије Бошковић калфа, Милован Бакић мајстор отач. ређим., Гавро Марковић Земун. мајстор, Михаило Стефановић мајстор, Трифун Ступаровић из Новог-пазара, Јевто Јовановић за сина Јована, Стефо Илић Панчев. мајстор за сина Николу, Шандор Иштвановић из Велик Бечкер., Ђорђије И. Арменули млађи поднаред. у шивари. — ГГ. занатлије: Димитрије Лазић кал. тргов., Милета Ж. Бајковић кафец., Драгутин Младеновић кал. бак., Коста Маријановић ковач, Радоица Хаџић из Херцеговине, Станко Здравковић кафец., Весо Вуковић ковач, Благоје Цвјетковић кал. бак., Јован Тасић кал. бак., Панто Благојевић кал. магаз., Јован Јовановић кал. бербер, Тодор Петковић Ришњанин, Тома Секулић фур., Михаило Радовановић кал. кројач, Коста Стефановић кал. трговач., Љубомир Станић кал. тргов., Никола Васиљевић кал. тргов., Захарије Михаиловић кал. ситнич., Тодор Петковић кал. духац., Васо Келић кал. кројач. из Панчева, Тома Поповић папуц., Панто Поповић Бачван., Стефан Поповић Бачванин, Венцело Штиота Моравац, Милосав Поповић Ариљац, Милош С. Жабарац, Коста Вуић за супругу Ленку, Петар Атанасијевић Ваљевац, Јањо Митровић за брата попа Илију, Андрија Бирчанин, Јефрем Гавриловић Ужичан., Глигорије Константиновић духац., Илија Јовановић, Арсеније Дукић зидар, Никола Симић кал. тргов., Ристо Иванишевић, Никола Радојковић, Ксенофонт Сретеновић кал. берб., Ђорђије Стефановић кал. бак., Васо Белић, кројач, Софроније П. Манојловић кал. кројач, Јован Исаковић кројач, Димитрије Гаић кал. кројач, Антоније Орошевић кал. чизм., Јован Петровић кал. чизм., Глигорије Матић кал. чизм., Љубомир Симић терзија, Ставро Тасић из Орида, Велимир Вељковић писмораз., Јевто Костић млек., Димитрије Николић за шуру Светозара, Стефан Поповић кал. кројач, Стојан Јовановић Светослав Лунгиновић ученик, Светозар Радовановић писар квартерз., Јевто Константиновић писар у тајниц., К. Поповић словосл. из Н. Сада, Младен Поповић словосл. из Н. Сада, Димитрије Ристић старији поднаред., Никола Цанга трговац, Никола Тодоровић жанд. из Босне, Алекса Николић за брата Ђорђија, Јован Грбић жанд. Димитрије Станковић Ђурчија, Ристо А. Христодуловић кал. трг., Сава Алексић кенл., Танасије Тодоровић кал. терз., Никола Максимовић духац.

књ. 155.

(од Г. Стефана Туркановића учен. III. Гимназије),

ГГ. Манојло А. Тодоровић чинов. министр. финансије, Госпођа Анка М. Тодоровић, Алекса Ђорђевић прав. III. г. Шапч.,

Јеремије О. Караџић природ. пјесник 10, Госпођа Сока супруга Јеремија О. Караџића 5, Стапоје Лакић учен. III. Гимназ. Бошњак Милош В. Валожич учен. II. Гимназ. Биограђ., Маринко Ч. Илић учен. IV. Гим. Бошњак, Ристо Славрић учен. V. Гимназ. Бошњак, Тодор Љубишић учен. III. Гим. Бошњак, Јован Војиновић учен. III. Гим. Црногорац, Јован Туркановић кал. трг., Александар Змејановић бурмут., Владислав Дејловић, Чех баштов., Марко Петровић уч. у прав. штамп. Бошњак, Јован Вилић шуштер Биограђ., Димитрије Стојановић кал. пећ. Сријем., Илија Танасијевић сл. маг. Бошњак, Стефан Виноровић раз. Видова дана, Јефрем Лапчевић, Никола Максимовић, Марко Швабић кал. ћурч., Књижница Г. Велимира Валожича 19.

књ. 54.

(од Г. Николе М. Радоњића, питомца војнич. Академије).

ГГ. питомци војничке Академије: Љубивој Перишић, Милован Павловић, Јосип Јаковљевић, Јован Петровић, Младен Јанковић, Паво Ђорђевић, Јован Мишковић, Петар Борисављевић, Стефан Велимировић, Владимир Угришић, Јован Влаховић, Михаило Срећковић, Кузман Товаровић, Михаило Илић, Драгутин Поповић, Јован Д. Прапорчетовић, Милош Андријевић за свога друга Тодора Поповића 2, Михаило Магдаленић, Стефан Луковић, Јефрем Велимировић, Радомир Путник, Тома Јовановић, Светозар Д. Љочић, Михаило Спирић.

књ. 25.

(од Г. Младена Поповића, Ришњанина фабр.).

Пречаст. ГГ. Обрад Михаиловић парох биограђ. и почас. ч. коиз., Обрад Радоичић парох чибушк. Г. Стефан Ђорђевић прејсен Ђум. биограђ., Илија Врчевић фаб. роз. за сима Стефана, Никола Душановић бивши топ. црногорски, Милош Вуић за своју супругу Јулијану, Давид Грувчић Херцеговац каф., Гаврило Ступановић из Босне, Костајтин Јовановић кал. браш., Младен Поповић фаб. розол., Никола Катурић сл. параб. Делигр.

књ. 11.

(од Г. Ђорђија Стаића изслуж. словосл.).

ГГ. Настас Тадић трг. за сина Дамирија, Лазар Д. Митола из Маџед за шћер Јелену, Урош Мирковић угост. за шћер Настасију, Милош Вуић кројач за супругу Јулијану, Крсто Ђорђевић угост. из Прилипа, Гроздан Станковић, Васо Тенковић за синове: Милоша и Михаила, Ђорђије Беговић чиз. Предић, Никола Цаклорез., Михаило Планичић кал. баг., Спасо Божиновић механџ., ГГ. штампалури: Ђорђије Јовановић за синове: Светозара и Божидача, Јеђуард Сива, Алекса М. Јовановић словосл., Коста Живковић, Петар Поповић, Светозар М. Станковић, Димитрије Михаиловић, Лазар Захарић, Глигорије Николић, Јован Милојевић, Стојан Петровић штамп., Милан Савић каменор., Ђорђије Стаић изслуж. словосл. за синове: Јована, Светозара и за шћери Марију, Катарину и Даришку 3.

књ. 26.

БУДВА.

(од Г. Димитрија Ковачевића пароха пријевор.).

ГГ. Константин Бечић подстат будвански, Андрија Љубиша парох будван., Димитрије Ковачевић парох пријевор. ГГ. трговци: Диомитријо Ивашић, Сава Шпадијер, Филип Срзентић 4, Лазар Вр-

чевић 2, Нико Микула, Радивој Суботић, Тодор Суботић, Никола Рачета, Димитрије Рафаиловић. књ. 16.

ВЕЛИКИ БЕЧКЕРЕК.

(од Г. Љубомира Панића свештеника).

Пречат. ГГ. Данило Стаић прото великобечкер., Јован Клес парох, Јован Бакеговић свешт., Љубомир Панић свешт. — ГГ. Стефан Вуков правобр., Ђеорђије Димитријевић правобр., Петар Вуков сенатор Милош Ђонлић билж., Јемил Петровић бивш. ц. чинов., Димитрије Арановић трговац, Данило Поповић уч. Ш. лат. шк., Тома Мирч учен. IV. лат. шк. књ. 12.

ВРШАЦ.

(од Г. Симеона Бакића учит. вршачкога, послао Г. А. Андрић уред. Световида).

Његово Преосвешт. Г. Јемилијан Кенгелац епископ вршачки 15. — Пречаст. ГГ. Гедсон Цвјетић архиманд. месички 10, Филип Траидафиловић, прото вршачки, Кипријан Стануловић, синђел и уч. Богослов., Сава Павишечевић протођак. и учит. Богос. — Частн. ГГ. Јован Малдановић парох јабучки, Александар Стојановић парох вр., Димитрије Бакић ђакон и учител. врш. — ГГ. Димитрије Нешић сенатор, Александар Цвјетковић сенатор, Јеремије Новаковић тајник окруж. суда, Никола Мандукић чинов., Ђорђије Нешић чин., Ђорђије Мештеровић адвокат, Никола Паунковић чинов., Коста Јовајновић писар, Димитрије Акимовић учит. вршачки, Светозар Бакић учит. пемтански, Марко Мариновић извр. грађан., Јован Матеић извр. грађ., Јован Бакић савршен. препаранд. — ГГ. трговци: Коста Обрадовић, Јосиф Обрадовић, Милутин Брэдваревић Симеон Бакић уч. вршачки. књ. 48.

Поштенор. Г. Милета Брэдваровић трговац вршачки за себе и своје пријатеље 50. књ. 50.

ГАБЕЛА (у Херцеговини).

(од Г. Серафима Перовића игумена житомишљинскога).

Частн. Г. фра Мартин Љубић жупник габеошки. ГГ. трговци: Јово Ђирић, Ристо Кашиковић, Јован Боко, Ристо Кнежевић, Алекса Масло, Станко Вуиновић, Ристо Чаваљуга, Сава Тошић, Јован Чувковић, Сава Јекмечић, Сава Мандрапа, Миха Станић, Јово Трипић, Јово Бекан, Франо Грубешкић римокат. ковач у Брочну. књ. 16.

ГРАХОВО.

(од Г. Риста Ковачевића).

ГГ. Пајо Ј. Ковачевић сердар, Јован А. Ковачевић капет., Стефан Булаић стотинаш, Ристо Ковачевић, Ђуро Кривокапић доган., Стојан Кујачић из Корјенићах, Андрија Даковић, Сава С. Вујачић, Гаврило С. Денда, Васо Б. Поповић, Рако О. Ковачевић, Јово П. Комценовић учен., Рако А. Перовић Цуца. књ. 13.

ДУБРОВНИК.

Високоблаг. ГГ. Константин Д. Петковић, царско-руски консул у Дубров. двор. сав. и кав. више орденах 14, Вијентије Макушев секр. царско-рускога консул. у Дубровнику књиж. рус. 20, Паво Д. Биков офиц. царско-руск. топограф, кавалер 10. књ. 44.

(од Г. Јова Ланновића).

ГГ. Нико Пуцић кнез, Франо Рундић барон, Јозо Таркез Бунић, Јако Хрдало доктор. — ГГ. Симо Туфскић тргов. из Фоче, Симо Тошовић трг. из Фоче, Хритифор П. Опухић из Дубр., Тома Јевтановић, Гаврило Дамјановић, Коста Лумбардић књигов., П. П. Адоховски, Јово Ланновић. 25. књ. 36.

ГГ. трговци у Дубровник: Ниго Путица 2, Милош Марић 2, Божо и Никола браћа Бошковићи 2, Ристо Мићић 2, Сава Марић, Тодор Праменко. књ. 10.

ДУЖИ (манастир у Херцеговини).

(од Г. Мелентија Перовића јеромонаха).

Високопрепод. Г. Јевстатије Дучић игуман дужки 5. — ГГ. Јеромонаси: Јоанићије Перовић, Восилије Уљаревић, Леонтије Радловић сад парох у Мостару, Мелетије Перовић. — Част. Г. Ристо Одавић парох шумски. књ. 10.

ЂАКОВО (у Славонији).

(од Пречаст. Г. Николе Шокчевића подуправ. Семин. босанске).

Пречаст. ГГ. Иван Вуцић равнит. Семин. босанске, Антун Мушић иповјед. у Семин. босан., Никола Шокчић свећен. босански. — ГГ. питомци Семин. ђаковачке: Марко Вилић, Јозо Ђурић, Мартин Вучковић, Неђелко Маркичић, Антун Елеговић, Јозо Микић, Шћепан Машчиновић, Аугустин Криштић, Иван Дуић, Франо Милошевић, Ђуро Ђипић, Иван Вуичић, Доброслав Каламутовић, Франо Кнежевић, Маријан Јањић, Паво Књежевић, Винко Вицић, Иван Жупарић, земљедјелац у Босни. књ. 21.

ЖИТОМИШЉИЋ (манастир у Херцег.).

(од Г. Серафима Перовића игумна житом.).

Високопрепод. Г. Серафим Перовић игуман житом. 10. ГГ. Јеромонаси: Паисије Периновић 5, Тодосије Веселица 5, Јоанићије Цонлез 5, Софроније Вуковић. књ. 26.

ЗАДАР.

Пречаст. ГГ. Ђерасим Петрановић консистор. и монаст. Драговића Архимандрит 3, Г. Ђорђије Николајевић протопресв. консисторијски члан Д. С. С. украшен злат. Ф. Ј. крстом за заслуге кавалер св. Ане III. реда; обдарен брилијант. прстеном за књижевне труде, Г. Ђорђије Воиновић протођак. у Плаш. у Хрватској 2. књ. 6.

ЗАЈЧАР (у Србији).

(од Г. Петра Миленковића пароха подгорач.)

ГГ. Симо Божић нач. окр. при., Димитрије Тодоровић дирек. полуг., Василије Абжић проф. полуг., М. Д. Рашић проф. полуг., Петар Јовановић члан суда за сина Василија учен. VI. раз. Гим., Милан Богдановић член суда, Радован Ушмовић админ. протопрезвитерата зајчарског, Петар Ђирић најст. уч. основне зајчарске школе, Атанасије Урошевић средњи уч. исте школе за сина Константина, С. Мишић најмл. учит. исте школе за сина Михаила, Јефрем Михаиловић начал. среза бољевачког за шьер Анку, Милије Петровић намь. бољевачки за сина Добросава, Младен Живановић, писар среза бољевачког за сина Алексеу, Илија Живановић практ. при канц. истог среза, Алека М. Симић трг. за браћу: Михаила и Владимира 2, Раја Петровић калфа трг., Стефан Цонић парох крив., Сибин Ристић парох злот. за шьер Јелисавету, Сава Пржић парох Злот., Петар Миленковић, парох под. за унуке: Љубомира и Димитрија 2, Вуја Ђорђевић поштар за унука Лазара, Јова Урошевић учит. крив., Милан Поповић уч. подп. за синовца Стефана, Рако Мишић трг. за шьер Јелену, Милутија Јовановић трг. за сина Ђорђа, Рајко Матеић трг. за сина Константина, Петар Милајковић за сина Милана, Милисав Милосављевић за сина Стојана, Рако Протић из Лезовца, Љубисав Ситановић из Абација, Милисав Вељковић трг. из Злота, Станоје Цолић туф. из Звездана, Јован Поповић трг. из Злота, Бошко Завишић Црногорац, Мојсеј Јанковић трг. из Туркке, Стапко Цолић месаџија за сина Николу ученика П. р. основне шк., Илија Стефановић трг. за сина Михаила, Милсав Милић за сина Станисава. књ. 42.

КАРЛОВАЦ.

(од Г. А. П. Радовановића, послао Г. Ђ. Поповић, уредник *Данице*).

ГГ. Професори: Стефан Лазић, Паво Кречаревић, Младен Коларовић, Тодор Стојановић, Јован Ђурић. — Пречаст. ГГ. Ђерман Анђелић протосинђ. 3, Теофан Живковић протосинђ., Иларион Руварац протођак. — ГГ. Ђорко Вулић пенс. шајкаш. капет., Милош Рајић народ. секр., Др. Радуловић разак, Јован Живковић филолог, Лазар Каћански изучени богосл., Јевто Балтовић трг., Јован Клисарић трг., Светозар Јанковић трг., Александар П. Радовановић 11, Госпођица Марија П. Радовановића. књ. 30.

КИСАЧ (село код Н. Сада).

(од Г. Св. Лазаревића књиж.).

ГГ. Сава Јердељанов ковач, Арсен Миладинов земљодјел., Јован Миладинов земљодјел., Марко Миладинов земљодјел., Петар Јердељанов земљодјел., Гавро Сибински кнез. Глигорије Барусковић, правник. књ. 7.

КИЈЕВО.

Г. Јован Перовић студ. духов. Академ. 1.

књ. 1.

КОТОР.

(Уписани у славенској читаоници).

Бреч. ГГ. Константин Јовановић парох, Лазар Ерцеговић капел., Вуко Поповић и. к. катих.— ГГ. Саво Поповић благајник у Смирни при ауст. Леиду, Стефо Јакшић ађент Лонда у Котору 2, Томо Липован капел. помор. 3, И Л. Ђуровић капел. помор., Божо Радуловић капел. помор.— ГГ. трговци: Никола Стефановић, Шпиро Петровић, Илија Рамадановић 3, Петар Рамадановић, Јово Мијушковић, Александар Живаљевић, Божо Бурошић, Браћа Ивановићи 2, Ђуро Букилица, Јово Властелиновић, Шпирidon Квекић, Ристо А. Милић, Шпирidon Јововић, Браћа Радивовићи 2, Стефан Г. Вицковић, Мићо Жуткић 4, Бојо В. Вицковић, Ђорђије Чучак, Саво Суботић, Марко Рамадановић, Јово Гиљача пушкар, Константин А. Јовановић, Мићо Мариновић, Јован Радонић, Дамјан Мариновић, Александар Милетић, Андрија Питошевић златодјел., Јово Милетић, Јевто Марковић. књ. 46.

ГГ. Стефан Бјеладиковић кавал. за синове: Уроша и Николу 3, Никола Радичевић трговац. књ. 4.

ЉУБОМИР (предјел у Херцегов.).

Част. Г. Алекса Периновић, парох љубомир. књ. 1.

МОСТАР.

Високобл. ГГ. Валеријан В. Безобразов. царско-руски консуо титуларни савјет. и кавалер 10, Владимир С. Јовин секр. царско-рускога консулата 10. књ. 20.

НОВИ САД.

(од Г. В. С. Јовановића и Г. Ђорђа Стојковића).

ГГ. Др. Стефан Павловић, адвокат, Др. Милетић, адвокат, Др. Јован Радовановић, адвокат, Др. Теодосије Јовановић, адвокат за шћер Ану, Др. Андрија Петровић, адвокат, Михаило Шилић, адвок. за шћер Катинку, Др. Стојан Бигга, Др. Морфидис 3, Др. Ђорђо Поповић, уредник (Данице) 3, Др. Андријевић, Др. Ђоко Хамбер, Др. Теодор Ђомпарић индив., Др. Петар Нишковић за шћери: Милицу и анку 2.— Част. ГГ. Глигорије Андријевић, парох Ђорђије Вуковић парох, Паво Николић Балта парох за сина Атанасија, Јован Поповић парох, Симо Миодраговић парох из Кулина, Јован Ф. Костић, за сина Филипа, В. М. Стефановић трг., Јевгеније Богдановић трг., Димитрије Стефановић трг. из Черевиха, Ђорђије Бришан трг., Филип В. Огњановић трг. код Црногора, Ђорђије Суботић, Никола Пецић за шћер Даринку, Паво М. Михаиловић за сина Данила, Петар Поподић трг., Ђорђије Краљевачки трг. из Каменце, Јован Димић, Паво Миросављевић за синове: Јоца и Стефа, Стојан Јовановић трг., Паво Чортаповић, академ. сликар, Живко Косањин трг. спомоћ. из Панчева, К. А. Косанић трг. спомоћ. из Панчева, Младен Раип Стојковић трг. спом., Јован Ђурчић трг. спомоћ., Стефан Рашковић трг. спом. из Руме, Михаило Филиповић трг. спом. из Путињах, Ђорђије Димитријевић трг. спом., Петар

Кекез трг. спом. из Вел. Бечкер., Милан Миланковић трг. из Даља
 Васо М. Оборкичевић трг. спом. из Шида, Никола Параскевић
 трг. спом. из Сомбора, Јово Маринковић трг. спом., Коста Пеђељ-
 ковић трг. спом., Милош Радивојевић трг. спом., Јемил Иванчић
 трг. спом., П. А. Касапиновић трг. спом. из Панчева, Младен Јан-
 ковић трг. спом., Стефан М. Ђукић трг. спом. из Панчева Арсеније
 Миланковић трг. спом. из Ковина, Ђорђе Радуловић трг. спом.,
 Михаило Г. Димитријевић трг., Петар Јетић трг. Ђоко Дерра трг.,
 Петар Краљсвачки трг., спом., Јован Огњаневић трг., Пајо Петро-
 вић трг., Ђорђе Тодоровић, ватротв. из Земуна, Лазо Илић. Ни-
 кола Јанакидис грчки учитељ, Јован Шевчек учен., Милан Јакић
 учен., Илија Ползовић учен., Госпођица Марија Јеремић ученица,
 Ђорђе Николић учен., Петар Ђорић свршени приправ., Василије
 Обрад Милутиновић учен., Ђорђе Марковић, учитељ мохолски,
 Стефан Медурић правник, Мита Панатовић, Ђорђе Поповић прав.,
 Димитрије Кондироши учен., Исидор Зубановић, богосл. из Сенте,
 Богољуб Станишић учен., Госпођица Јулка Михаиловић, ученица,
 Стефо Николић учен., Госпођица Марија Захарић, Ристо Телечки
 учен. из Кумана, Младен Рајковић учен. из Фрањева, Михаило
 Анастасијевић учен., Никола Продановић, Кројач, Живко Раки
 поштоодправ., Светозар Прњаворац, код маштрата, Тодор Ползовић
 дијурниста, Сава Манојловић, Марко Петровић, Ђорђе Стоја нар.
 пјеш. 6. р., Ђорђе Јаснић за шпер Драгињу, Коста Пеђељковић
 кафц., Јован Деметровић за сина Ђока, Петар Ђорђевић за шпер
 Софију, Ђорђе Ђуришић, Коста Лубурић, Новак Данковић за сина
 Николу, Петар Ружић месар, Паво Илић за сина Михаила, Стефан
 Јанковић лецидер, Кирило Брадић, Лазар Панаотовић за сина Јевта,
 Арсеније Ђирић за зина Симеона, Ђорђе Ползовић бравар, Јован
 Латинчић за сина Михаила, Ђорђе Поповић, Димитрије Савић, Сте-
 фан Јовановић Бурјан, Јован Стефановић хурчија, Димитрије Бо-
 гојевић хурчија, Јован Киштановић, сапунц., Карло Вилиновски
 молер, Стефан Симовић из Ирига, Петар Татић колар, Петар Јо-
 вичић од Камило, Симеон Папуровић словосл., Арсеније Пајевић
 словосл., Никола Раш Миса, винопрод., Симеон Ђорђевић, абација
 из Руме, Милош Атанацковић, словосл., Димитрије Шогоровић,
 папунц., Ђорђе Крушедовац папунц., Исодор Јетић трг. спом. из
 Сентом., Ђоко Ђорђевић чизмар, Ђорђе Поповић чизмар, Никола
 Филиповић трг. књ. 130.

(од Г. Св. Лазаревића књиж.).

ГГ. Јован Малетић трг., Милутин Думић, богосл., у Карловцу,
 Мимо Максимовић трг., Пантелије Пеић трг., Јемил Чакра, Стефан
 Фрушић, патор. у Чама., Књижница Г. Св. Лазаревића. 20.

књ. 26.

ЊЕГОШИ.

(од Г. Марка Г. Радоњића).

ГГ. Иво И Врбица за сина Илију и синонца Јована 2, Саво
 М. Радоњић, Паво М. Врбица, Марко Р. Богдановић, Божо Томић
 Дроб., Раде Јевтовић, Живко Радуловић, капет. дроб., Поп Јован
 Лугић, Милутин Башовић серд. дроб., Миловац Кораџић, Дроб.

књ. 11.

ОСИЈЕК (у Славонији).

(од Г. Давида Миланковића, присјед. судбен. стола).

ГГ. Владисав Делимашић велики жупан жупаније вировитичке, Анто Стојановић, први поджупан жупаније вировитич., Др. Игњат Брлић, велики биљег. жуп. вировит., Паво Баић присједник судбен. стола жуп. вировит., Васо Аргировић, гисхохран. жуп. вировит., Коста Крестић рачунов. жуп. виров., Антоније Таичевић учес. III. Гимназ., Пајо Коларив, старјеш. града Осиека, Матије Стојановић старјеш. града Осиека, Барон Кушњач финанси. комесар, Илија Поповић финанси. превођ., Перо Ђорђевић главни благ. жуп. виров., Игњат Брош први подбиљег. жуп. виров., Лука Ужаревић римокат. свештеник у Петријевцима, Илија Бачваши правосл. свешт. у Дарди, Живко Блажеговић одправ. жуп. виров. и вочастни судца, Лазар Давидовић велик. судца жуп. виров., Никола Витковић отвјет., Мирко Хрват отвјет у Ђакову, Исидор Исановић отвјет, Јоцо Живановић, управ. помоћ. уредих судб. стола жуп. виров., Јосиф Костић профес. у Гимназ., Макеим Каројловић Броидол. апот. 3, Др. Познер секр. коморе тргов., Др. Стефан Величковић, присјед. суд. стола жуп. виров., Пајо Врџешевевић финанси. офиц., Милош Миланковић велики суд. жап. виров. у Ђакову, Антоније Миланковић трг. у Дању, Јован Миланковић наштар у Дању, Пајо Мнаић трг., Анто Милић трг., Милош Теић трг., Милош Ђорђевић трг., Петар Вуић трг., Давид Миланковић присјед. судб. стола жуп. виров., Стефан Ђурђевић котор. суд. у дољем Михољцу, Светозар Твртковић капел. у Слатини, Петар Малаћ, велики отвјет. жуп. виров. Александар Седлановић правосл. свешт. у Тушу, Ђорђије Магарашевевић правосл. свешт. у Бијелом-брду, Никола Живановић стар. града Осиека, Антоније Јовановић подбиљ. града Осиека, Марко Аксентијевић трг. у Осиеку, Софро Позвановић трг. у Осиеку, Паво Бојић правосл. свешт. у Бијелом-брду, Иван Штефиновић пошт. у Осиеку, Никола Јурковић ађент у Осиеку 10. књ. 58.

ПЕТРОВО-СЕЛО (у бачкој жуп.).

(од Г. Уроша Михаиловића трговца).

Част. ГГ. Арон Крестић м. парох, Симеон Мајски свешт. без опредјељ., Тимотије Слечевевић, учит. II. р., Тимотије Стаић општ. заклет., Лука Велички порез. благајник, Светозар Стакић трг., Антоније Стаић колар, Лазар Матић земљед., Младен Вишковић земљед., Урош Михаиловић трг. књ. 10.

ПЕРАСТ.

Г. Богдан Милчиновић, капет. помор. 12.

књ. 12.

ПОДГОРИЦА.

(од Г. Петра Гвозденовића, трговца).

Част. ГГ. Захарије Поповић, парох, Петар Радичевић парох Ђорђије Јовановић, учит. — ГГ. Јован Дијаманци доктор мед. за сунругу Апицу 2, Никола Јовов Шестић трг., Петар Гвозденовић трг., Андрија Гвозденовић трг., Лука Исезевић трг., Крсто Јаино-

вић трг. Томо Ненезић трг., Ђого Југачевић трг., Јово Стиновић трг., Арсо Радичевић за синове: Јована и Тома 2, Косто Ненезић златар, Јазан Марковић пушкар, Нико Радичевић кафа тргов., Глиго Марковић, Арсо Дасичић пушкар, Јаков Б. Пипер, Васо Ђ. Ђук за синовца Филипа 2, Иасто Николић кафа тргов. Складарић Лука Милошевић бојад., Неко Ненезић, кујунџ., Јово Богдановић кујунџ., Стефо Самарцић кујунџ., Крсто Вукотић команин, Паво Бурић кафа кујунџ., Ристо Н. Рогошић духан., Јевто Трипковић мјерач, Косто Мијатов за сина Ђорђеја, Арсеније Јовић кафеџ. српски, Јевто Радичевић, Србијанац тучек. трст. књ. 35.

ЦЈЕВ.ЉА (у Херцегов.).

Г. Јаков Костић, трг. за се и своје пријатеље 6. књ. 6.

ПРАГ (у Ческој).

(од Г. Јована Вацлика).

Г. Франц Палацки хисториограф., Госпођа Марија Ригрова Госпођица Јозефина Моукрова, Г. Јосиф Иванов. Колар, књижевница музеа краљевста ческога, Г. Граф Вацлав Кауниц, Госпођа Графинца Елеопора Кауницова, Др. права, кнез Турн-Таксис, Госпођа кнегиња Цени Таксисова, Г. Венциг школски савјетник, Г. Ј. Ј. Ербен архивар прашки. књ. 11.

РИЈЕКА ЦРНОЈЕВИЋА (у Црној-гори).

(од Г. Филипа Радичевића Груде, ђак. и учит.).

ГГ. Саво Јовићевић, сардар и капет. цекл., Поп Ђоко Пејовић капетан, Поп Марко Пејовић капетан, Малиша Мићунов, капетан додош., Нико М. Ђурашковић капет. цек., Гајо С. Ђурашковић, стотин. цек., Саво Ј. Ђурашковић стотин. цек., Поп Петар Машановић стотин. цек., Петар Пејовић капет. и К. тјелохр., Пуро Ш. Ђурашковић капет., Божо П. Вукмировић барјак., Лабул М. Ђурашковић К. тјелохр., Поп Илија Вујановић, Иво Вујановић, Андрија Смоковац, Иво Лалић, Саво Пејовић, Поп Јоко Ђурашковић, Поп Милош Јовићевић, парох ријеч. града, Истар Пејовић ђакон ријеч. града, Ђорђеје Г. Поповић за брата Илију 2, Сава Петковић, Стефан Гвозденовић, Цвјетко Мишков Бугарин, Мато Вујовић, Нико И. Милатовић. књ. 27.

РИСАН.

ГГ. Јово и. Јовановић капет. рисански за брата Лазара 12, Марко В. Ђурковић помор. капет. 12, Драго Ђ. Катурић великокун. у Одеси 12, Јован Аврамовић парох рисански, Илија Савов Радовић, Андрија Ђуковић, Никола Поповић трг., Ристо А. Суботић, Васо М. Ђатовић трг., Алексије Беловић трг., Спиридон Ђурковић трг., Константин Угњиновић трг., Петар В. Ђурковић капет. руског параход. опш. 12, Васо Ђ. Ђурковић. књ. 58.

РУМА (у Сријему).

(од Г. Љубомира Пенадовића, медицине).

Госпође: Марија Кривовчева, Теофана Халићева, Госпођине:

Марија Богдановићева, Љубица Младеновићева, Ана Петровићева, Софија Кретићева, Јелена Стајићева, Катица Чаркацићева, Јелена Ђорђевићева, Марија Белићева, Љубица Циковчева, Данина Трифунчићева, Јулка Николајевићева, Милева Пенадовићева. — ГГ. Јован Панајотовић трг. помоћ., Алекса Кикинђанин чизмар за шћер Јулу, Милош Милетић абдија за сина Душана, Љубомир Војновић земљодјелац из Петр. књ. 18.

СКАДАР.

(од Г. Матија Златичанина учит.).

ГГ. Јован Вацлик, црногор. консуо у Скадру 2, Јевтимије Штирски парох скадар., Никола Поповић парох у селу Врахи, Ђорђевић Црногорац парох у селу Врахи, Алексеје Поповић толмач царско-руск. конс., Филип Беровић толмач императорско-франц. конс. 2, Тасо Михаиловић трг., Лука И. Тетов трг., Филип Вучковић трг., Глиго Ђурбабић трг., Петар Беровић први члан општ., Димитрије Толић злат. и член општ., Јован К. Шоцевић члан општ. и кодоб., Глиго В. Перовић трг. 2, Токо Штирски пушк., Радов Б. Пипер, Паво Петковић пушк. 2, Хаџи-Никола Аритектон, Константин Ц. Хејовић пушк. Јаков А. Вучинић, Спирос Петручевић шавац, Ђуро Т. Вучинић шавац, Лука Кочовић пушк., Јован Андрић папуц., Ђоко Цањевић злат., Ј. Кожанин страж. царско-руск. кон., Јеврем Гузовић пушк., Милош Дибранин зидар, Петар Матија шавац, Ристо Загора златар, Јован Николић сахац. из Сарајева, Настас И. Николић кал. тргов., Филип Мараш из Зете 2, Стефо Мреновић из Враке, Марко Аврамовић Дибран., Симо Ђурић трг. гусињски. књ. 41.

САРАЈЕВО.

Високобл. Г. Јевграф Р. Шчулепников, царско-руски консуо статс. савјет. и кавалер 12. књ. 12.

СМЕДЕРЕВО.

(од Г. Косте Ј. Рашића, прав. П. г. Академ. биоград.).

ГГ. трговци: Јован Ј. Рашић, Никола Ђ. Рашић, Мато Поповић Анастас Томић за сина Милутина, Ђ. Алекса Димић, Ђорђо Остојић Танасије Павловић, Анђелко Анастасијевић за сина Милутина учен. IV. р. Гимназ., Никола Р. Младеновић, Михаило Швабић, Коста Вашљевић, Ђорђо Марић, Илија Лазаревић, Милутин Рељић, Михаило Живановић, Јефрем Марић, Никола Моленковић, Тодор Живановић, Јањо Дели-јанић, Ђорђо Ђорђевић, Стефан Ђорђевић, Димитрије Радовановић, Димитрије Срејић, Коста Флорић, Лазар В. Ристић, Петар М. Николић, Михаило Ристић, Милоје Петровић, Димитрије Стојковић, Стефан Вељковић, Аксентије Д. Димић, Танасије Марковић, Ђорђо Одрстковић, Ђорђо Кујунџић, Алекса Нижић, Никола Живковић, Михаило Поповић, Стојан Милетић. књ. 38.

СОМБОР.

(од Г. Ђорђија Којан Стефановића, послао Г. А. Андрић уредник Световида).

Част. ГГ. Урош Стојившић парох и член конс., Димитрије По-

повић парох прот. намјест. и зав. срп. учит. припр. кетих., Јован Момировић парох за сина Милосава учен. I. р. Гимн. варб., Димитрије Живковић Јак. за сина Ђорђија, Српска читаоница, Трифон Атанацковић, бач. жупан поджуп., Јаков Мразовић, бач. жупан. присјед., Александар Теофановић бач. жупан. присјед., Константин Стојковић бач. жупан. суда биљж., Лука Стојачковић адвокат и члан општ., Стефан Лалошевић адв. и члан општ., Љубомир Маширевић градоначел., Никола Стојачовић капетан, Никола Вукчевић виш. осн. уч. управ. и зав. срп. уч. припр. професор, Антон Коњовић варош. земљем., Васо Коларић, варош. архивар, Нико Лугумерски варош. благајник за сина Младена сврш. преправ., Антон Турски сенатор, Ђорђо Кировић варош. подбиљ., Давид Лугумерски варош. одправ., Никола Бугарски варош. сирот. благ., Паво Бикар инцип., Перо Бикар варош. плем., Пајо Бикар варош. плем., Т. Капдеморд варош. чинов., Исидор Миловановић варош. шум. надзор., Аркадије Николић адв., Гедсон Леовић адв., Михаило Костић адв., Јован Вуић адв., Ђорђо Тодоровић приврем. учит. IV. р. у жарков., Јован Бељански, учит. III. р. у жарков., Александар Коњовић учит. II. р. у жарков., Нико Груић учит. I. р. у жарков., Тодор Јовановић, дјевич, за сина Божидача учен. IV. р., Стефан Милашиновић у Остр. за сина Ђорђија, Прокопије Манојловић, Урош Максимовић, канц., Јован Баић канц., Лазар Арадски в. чин., Лазар Маширевић трг. и члан општ., Стефо Попић трг. и члан општ., М. Бикар трг. и члан општ., Симсон Бикар трг., Паво Стацимировић трг. Васо Бикар вар. п. Аврам Топаловић трг. за шћер Јелисавету, Никола Коларовић трг., Јован Ђорђијевић трг., Антон Јанковић трг., Тодор Гргурев трг. за синове: Стефа и Милоша, Сава Коњовић трг., Арон Ползовић трг., Јован Ползовић, Б. Костић за сина Сима учен. IV. р. осн., Петар Веселиновић за шћер Персиду, Нико Влашкалић за сина Петра учен. I. р. Гим., Ђорђо Радосављевић, Тодор Коларић, Јован Јерасовић, Мих ило Паланачки за сина Александра, Мило Арадски за сина Бошка, Госпођа Драгица Коларић за шћер Марију, Саво Арадски, Светозар Гагеровић, Милош Пецић кал. трг., Мишо Маширевић кал. трг., Петар Деспотовић, Александар Чичовачки II. г. учен. припр., Томо Мариловић I. г. учен. приправ., Нићифор Перић I. г. учен. приправ., Ацо Кроић за сина Стефана учен. I. г. р. Трифун Јаић, Симо Лалошевић учен. III. г. р. врб., Паво Дракулић учен. I. реал, Тимотије Пушибрк за шћер Аницу. књ. 76.

СТОЛАЦ (у Херцегов.)

(од Г. Серафима Перовића игумана житом.)

ГГ. Перо Ковачевић трг. за сина Видоја 2, Алекса Пецељ за брата Јова 2, Христифор Марић кадоб. 2, Станко Мравушић, Јован Гига, Перо Голужа римок., Милош Милићевић, Илија Пивац, Ристо Перишић, Јово Курш пивнич., Ристо Далић, Перо Кашиковић, Саво Ротула учит. стол. књ. 16.

СУБОТИЦА.

(од Г. Божидача Вуића поштар.)

Част. ГГ. Јован Радић парох, Ј. Јовановић парох, Васо Арновљевић сенатор, Божидар Вуић нашљ. поштар, Димитрије Јаша одправ.

поште, Ђ. Павковић адвокат, Јосиф Хаџић проток. груп. књиг.,
Васо Стојковић контрол. сирот. кас., Никола Кововић учит. II р.,
Ђ. Лудвић учит. I р., Мито Стојковић трг., Тимо Радић трг., Ђог-
ђије Карановић трг., А. Манојловић трг., Петар Хрестофоровић
трг., Вождар Коларић ученик. књ. 16.

ТИТЕЛ.

(од Г. Св. Лазаревића књиж.).

ГГ. Марко Крестић. капет. аудитор у пенз., Исак Да-
видовић капет., Димитрије Гаишин поруч., Поруч. Зеленкај, На-
редник Степанов, Андрија Николић кројач, Михаило Крестић
трговац. књ. 7.

ТОВАРИШЕВО (у бачкој жуп.).

(од Г. Стефана Радоичина пјевца).

ГГ. Тодор Божић кас. црк., Петар Поповић каф. трг., Стефан
Радоичин пјев. црк. књ. 3.

ТРЕБИЊЕ (у Херцегов.).

(од Г. Мелетија Перовића, јеромонаха).

ГГ. Манојло Ђеловић трг., Лука Пиштеља трг., Пајо Черо трг.
за шћер Петрушу, Гаврило Перовић трг. за сина Тома, Сава Ђе-
ловић трг., Ристо Гркавац трг. за сина Шћепа, Јоко Ковачевић-
злат. за сина Јована, Перо Кебеља за сина Димитрија, Лазар
Шкеровић трг., Сава Дрекаловић трг., Митар Јелић трг., Риста,
Кецан трг., Никола Дрекаловић злат., Јевто Тасовац за сина Јевта,
Аћим Спанаћевић за сина Николу, С. Кукавичић трг., М. Паликућа
трг., Јовица Паликућа трг., Стефо Одавић трг., Михаило Љубибра-
тић капет. површ. добробољ., Марко Дучић трг. Димитрије Дучић
сврш. Гимназ., Димитрије Тунаџанин трг., књ. 24.

ТРИЈЕСТ.

(од Г. А. Стојковића).

Част. ГГ. Н. Вуиновић парох, Д. Бујић парох.—ГГ. М. Бастион
учит. славјан. језика, Ј. Димовић учитељ, Паво Батановић надз.,
А. Ковачевић трг., Ф. Гризони трг., В. Радаковић трг., Ј. Кова-
чевић трг., Н. Трифић трг., Ф. Крестић трг., В. Вилхар, А. Мари-
овић трг., Ш. К. Јучић кап., Драго Памучина трг., Славјанска чита-
оница 1, Књижица српскога општества 1, А. Стојковић. књ. 18.

УЖИЦЕ (у Србији).

(од Г. Василија А. Стефановића, послао Г. А. Андрић
уредник *Световида*).

ГГ. Паун Поповић секр. начел., Андрија Јовановић секр. суда
Панто Јовановић писар окр. црногор., Владимир Новаковић писар
окр. црногор., Михаило Поповић свешт. ужич., Обрен Мићић прак.
начел., Јаков Ненадовић II пис. начел., Јосиф Симон окр. физик.,
С. Јокановић трг., Сретен Николић трг., Јован Комарњић трг., Јевто
Петровић кас., Д. Каљевић трг., П. Топаловић трг. за сина Стефа, А.

Глизовић I. возн. нар. војске, Радован Петровић учит. II. р., Јован Крунић трг. из Пожеге, Стефан Мишић прак. суда, Спиридон Поповић телегр. Которанин, Милан Јевгенијевић трг. за сина Милоја Тодосије Радовић трг. за синовца Милоша, Н. П. инџиниер, Сретен С. К. Јовановић прав. питом., Василије А. Стефановић за шери и Језену и Милеву. књ. 24.

ФРАЈБЕРГ (у Саксонији).

(од Г. Манојла Марића, слуш. рудар. наук.).

Госпођа Мис Елодија Л. Инглескиња у Липиск.—ГГ. Чедомил Мијатовић слуш. камер. наук., Манојло Марић, слуш. рударске науке. књ. 3.

ХЕРЦЕГ-НОВИ.

(од Г. Прота Лумбардића).

ГГ. Ђуро Војиновић 3, Антоније Јанковић, Глигорије Јанковић Пајо Окљонџија, Браћа Сабљичићи, Христифор Лумбардић, прото и парох. књ. 8.

(од Г. Браће Гојковића).

Госпођице: Зорка и Росанда сестре Лумбардића 2, Александра Катић. ГГ. Божо Матковић бродопач., А. Папковић бродопач. 3, Васо Годубовић бродопач., Преч. Г. Инокентије Павловић архимандр. савински.—Преподоб. Г. Ђерасим Раповац јером.—Част. Г. Петар Аврамовић парох пођан., Јован Лазаревић парох мокр., Михаило Аврамовић парох требес. ГГ.—Милан и Алексадар браћа Русовићи тер., Ђорђо Павковић тер., Нико Ставишић тер. 2, Ђорђо Шимрак тер., Јевто Мусић тер., Спиридон Терзовић тер., Јоко Радојевић за сина Марка 2, Крсто Чеперџић земљед., Марко Комненовић трг., Јевто Кукавица трг., Јосиф Цвјетковић чинов., Иво Анићини чинов., Стефо Павковић трг., Михаило Ратковић трг. 3, Ђуро и Лесо браћа Гојковићи учен., Спиридон Поповић учен., Глиго Сушић трг., Лука Мисивезовић трг., Васо Тривковић трг., Михаило Гудељ трг., Мато Мрша учит. бродар., Ђорђо Ратковић трг., Митар Гојковић трг., Андрија Ђиловић трг., Јован Накићеновић учен., Никола Гојковић учен., Тодор Шеровић бродопач., Данило Павковић подоправ. Лоуда, Мато Терзић каменод., Драго Ђурић каменод., Јован Р. каменод., Васо Видаковић трг., Глиго Петровић трг., Никола Рађенковић трг., Спиро и Јевто браћа Гојковићи трговци 3. књ. 55.

(од Г. Ђорђа Павковића).

Част. Г. Н. Цвјетковић парох баош.—ГГ. М. Црногорчевић погл. баош., Франо од Смећа посјед. баош., Тодор Шеровић капет. пом. баош., Митар Војводић капет. пом. моринь., Лазар Лазаревић капет. пом. баош., Мило Црногорчевић капет. пом. баош., Драгојло Лазаревић посјед. баош., Марко Ђуковић посјед. баош., Рашо Вујичић трг., Никола Стојковић посјед. баош., Јован Ђуковић трг., Јован Вујичић трг., Мићо Цвјетковић млинар баош., Јоко Црногорчевић трг. баош., Лазар Цвјетковић земљед., Швирос Јанчић пом. баош., Швирос Наварић пом. баош., Вуко Вујичић посјед., Ђорђо Павковић трговци. књ. 20.

ЦЕТИЊЕ.

Његово Височаство Књаз и Господар слободне Црне-горе и
Брдах Никола I. Петровић Његош, 20. — Њезино Височаство Кња-
гиња црногорска Милена Никол. Петровић, 10. — Њезино Височа-
ство Књагиња црногорска Даринка Данилова Петровић, 10. — Ње-
зино Височаство Књагињица Олга Д. Петровић, 10. — Високород.
Госпође: Стане Мирк. Петровић, 7. Горде Сав. Пламенац, 4. Госпо-
ђице: Марија П. Петровић, 2. Јованка Д. Петровић, 2. књ. 65.

Његово Преосвештенство владика црногорски Г. Иларион Ро-
гановић, 20. — Високород. Г. Крцо Петровић, подпресјед. ц. сената
6. — ГГ. Ђуро Д. Петровић, Михаило Зега серд. и ађут. к. ц. за
себе и својега сестрића Стефана Т. Стратимировића и своје брата-
ниће: Стефана, Александра. Николу и Михаила 6, Лазар Влаховић
војвода и ађут. к. ц. за себе и своје синове: Јована, Јевта и
Николу 6, Машо Врбица капет. и ађут. к. ц. за себе и сина
Дабуда, 6. књ. 45.

(од Г. Сава Ивановића, сек. ц. сената).

ГГ. Иво Радоњић војвода и сенатор, Петар Вукотић војвода и
сенатор, Петар Вујовић војвод. и сенатор, Марко Мартиновић вој-
вода и сенатор, Ђуро Матановић војвода и сенатор, Миљан Вуко-
вић војвода и сенат., Мило Н. Петровић сенатор, Анто Даковић
војвод. и сенат. за себе и сина Јакова 2, Поп Ристо Бошковић
војвод. и сенат., Јоле Пилетић серд. и сенат., Блажо Радочић серд.
и сенат., Иван Ускоковић војвод. и сенат., Шого Николић серд. и
сенат., Поп Илија Пламенац сенат., Ђуро Церовић војвод. и сенат.,
Поп Машо Ђуровић војвод. коман. црнички, Марко Б. Укмановић
капет., Васо Бокан стотинаш, Поп Стијепо Шљепчевић, Поп Марко
Ђоновић капет., Поп Мато Пурлија барјак. од гарде, Поп Саво
Шљепчевић, Мило Р. Вујовић капет., Поп Филип Вујовић, Иво Ђо-
новић перјан., Поп Јоко Војводић капет. и серд., Саво Јовановић
стот., Вукале Вујовић барјак., Поп Лука Вукосавовић, Поп Ђуро
Горњић барјак., Ђуро Милов стот., Јоко Кнежевић барјак., Петар
Станковић, Маркиша Станковић капет., Поп Јоко Клисић, Лазо Пу-
ранов капет. цетинс., Марко Почек стот., Никола Миљић десеч. од
гарде, Петар Полексић перјан., Никола Банијевић капет. цуцки,
Илија Радовић капет. мартин., Веко Ђурановић, Радосав Стојовић,
Илија Перовић, Поп Ђоко Мијушковић стот., Поп Машан Никчевић
стот., Смајо Спасојев Пипер барјак. перјан., Саво Радуновић капет.
љешанс., Никола Ђурић капет. загарач., Томица Петков капет. новос.,
Михаило А. Боцковић стот., Вукан Боров Миљић капет. бјел., Поп
Раде Ајдуковић за себе и сина Алексу 2, Ђорђије Зеновић 2, Поп
Видак Јабучанин, Преле Савов Крушка 2, Ђуро Н. Иванишевић,
Јован Милуновић, Широ Васков Оздрињић, Кујо А. Ђурашковић,
Новак Р. Петровић стотин., Саво Ивановић секр. сената ц. за себе
брата Јова и сина Мирка 3. књ. 69.

(од Г. Филипа Радичевића Груде Ђак. и учит.).

Част. ГГ. Стефан Капа парох и учит. 4, Филип Радичевић,
Ђак. и учит. 3. — Г. Филип Јабучанин учит. — ГГ. питомци књаже-
ски: Михаило Пилстић, Милутин Перовић 4, Радован Николић 2,

Шпиро Андрић, Милосав Томић, Никола Кусовац, Вуко Вулетин, Божидар Средановић, Богдан Мартиновић 2, Јагош Радовић, Стефан Мартиновић, Миливоје Лазаревић, Милован Дожић, Радосав Рондовић, Перо Поповић 2, Лука Вујовић 2, Миња Михаиловић 2, Радосав Контић, Тома Ватић, Никола Мартиновић, Петар Ивасовић. — Преп. Г. Мојсије Станковић, јером. острошки 1. — ГГ. Ђуко Средановић серд. добр., Лазо Средановић, Машо Богдановић управ. к. двора 2, Марко Браић капет. од пјаче, Симон М. Вукотић, Коста Т. Вукотић, Сава Клисић овјет., Радосав Марковић, Лука Мартиновић, Перо Ватић злат., Јован М. Ђорђевић терз., Томо Перовић херцег., Јово Антељ херцег., Михаило Главаш херцег., Јован Перовић терз. херц., Михаило П. Краљевић. књ. 62.

ГГ. Марко Ј. Пејановић капет. добр., Поп Саво Вујовић стот. добр., Ђоко С. Филиповић десеч., Ђуро С. Ражнатовић трг., Ђуро Жиковић духанц. књ. 5.

ЦЕКЛИН.

(од Г. Филипа Радичевића, ђак. и учит.).

Г. Михаило Улијевић учит. цекл. 2. — ГГ. ученици: Стефан Вукмировић, Иван Николић, Вуко Пејовић, Петар Ковач, Петар Вукмировић, Петар Марковић, Стефан Ђурашковић, Ђорђије Вукмировић, Филип Ђурашковић, Марко Краљевић, Петар Вукмировић, Лазар Пејовић, Лука Јовичевић, Андрија Вукмировић, Марко Вујовић, Јован Јовићевић, Божо Јовићевић, Божидар Ђурашковић, Лабуд Лопичић, Марко Пејовић, Ристо Ражнатовић, Стефан Стијеповић, Михаило Ражнатовић, Лука Пејовић Никола Ђурашковић, Марко Вукмировић, Станко Вукмировић, Андрија Ђурашковић, Машан Аковић, Марко Ђурашковић. књ. 33.

ЦРНИЦА.

(од Г. Живана Павлићева, ђак. и учит.).

Препод. Г. Јосиф Вујачић, надз. м. брчелскога 1. — ГГ. Митар Ђуровић барјак., Саво В. Петровић грађ., Поп Стефо Кнежевић грађ., Машан Поповић ђак. грађ., Илија Барјамовић, Лука Иличковић, Раде И. Поповић, Иво И. Поповић, Алекса Јевтов трг., Филип Алексин трг., Симо Јевтов трг., Саво Стојанов трг., Филип Стефов трг., Мирко Ружић трг., Кола Петров капет. крњич. — ГГ. ученици школе брчелске: Јован Бокан, Алекса Ајдуковић, Никола Вукмировић, Лука Лекић, Марко Поповић, Лука Вукосојевић, Марко Барјамовић, Ђорђије Кнежевић, Илија Јовановић, Крцун Маркишин, Петер Иличковић. књ. 27.

ЦУЦЕ.

(од Г. Луке Жвицера свешт.).

Част. Г. Лука Жвицер, парох цуцки за себе и брата Ђорђија 2. Поп Ђуро Мартиновић баица, Поп Лука Мрваљевић парох бјелач. — ГГ. Саво Груичин Кривоканић, Саво Баничевић, учен. књ. 6.

ШОГОВОР.

Од како је Књаз Никола I. Петровић ступио на књажески пријесто године 1860, те је почео владати Црном-гором по примјеру својега стрица неумрлога Књаза Данила I. усрдно се стара и ради како за благо, срећу и напредак Црне-горе, тако и за ослобођење подјарменијех Србах око слободне Црне-горе, који се желе ослободити и, који су до сад засвједочили своју свјест за милу слободу.

Ушљед ове племените и витешке радње изродили су се крвави сукоби међу Турском и Црном-гором: Турска се бјеше у пошљедно доба изнајвише упела, да покори никад непокорену Црну-гору, и да угаси ову искрицу од вјековах српске слободе и славе!; но онај Свемогући, који је вазда чувао ову српску највишу закладу и светињу, сачува је и овога пута, као што говори прослављени пјесник, владика црногорски Петар Петровић:

„О гњијездо јуначке слободе!

„Често ли те Бог надгледа оком,

„Млоге ли си муке пренијело,

„Млоге ли те чекају побједе.“

А храбра десница витешкога господара и његовијех соколовах Црногорацах са оштријем мачем одби турску силу, силу од 100,000 Тураках и пред њима 13. изабранијех пашах; три мушира и сердара-екрема Омер-пашу над свијема.

Сила ова бјеше Црну-гору са сваке стране

обсјела, и за пунијех осам мјесецах једнако ју је нападада и тукла, па јој с помоћи Бога и храбре деснице црногорске неможе слободу уништити ни своју адску жељу испунити; него на понос, дику и вјечиту славу Црној-гори и роду српскоме би принуђена грдно и срамотно на траг се вратити, оставивши кости у овијем поноситијем стјенама преко 40,000 Тураках и двије наше: Салик-паша и Селим-паша.

Но, ће се јаја туцају, ту и пуцају; и Црногорацах је погинуло у томе рату 2000, а рањенијех је било 3000. Међу погинувшијем находе се неколика између јунаках јунака, којијема је имена овјековјечно у пјеснама велики војвода Мирко.

Као што се зна, да су све наше народне јуначке пјесне, права историја, тако су и ове пјесне, и могу служити какву историописцу као извор за нову црногорску историју; зато сам и забиљежио код сваке пјесне и годину, кад се који бој догодио.

Спомену ћу и то, да је наша читајућа публика поклонила своје велико саучешће овој књизи, уписавши се нању преко 2000. предбројниках; нека им је од наше стране велика благодарност. Но ненадајући се оваком саучешћу наше публике, нијесмо наштампали овијех пјесанех више, него 1500. егземпларах; тако овијем издањем немогу се подмирити сви предбројници; али смо одмах почели штампавати друго издање, у којему ће бити поправљене и погрјешке, које се находе у првome издању; па молим сву господу скупитеље и предбројнике оне, који сад неприме подпуно књиге, да причекају кратко вријеме, док се

ове друге наштампају, онда њу им све подпуно послати.

И ко се није предбројио на ове пјесне, а жељео би их имати, нека се обрати на подписаного, па ће их добити.

На Цетињу Фебруар. 1864.

Архимандрит цетињски
Никола Дуцић.

111

CHAPTER I. OF THE NATURE AND EXTENT OF THE

RIGHTS OF THE SOVEREIGN IN HIS OWN KINGDOM

SECTION I. OF THE RIGHT OF THE SOVEREIGN TO

PROPERTY IN HIS KINGDOM

SECTION II. OF THE RIGHT OF THE SOVEREIGN TO

PROPERTY IN HIS KINGDOM

SECTION III. OF THE RIGHT OF THE SOVEREIGN TO

PROPERTY IN HIS KINGDOM

SECTION IV. OF THE RIGHT OF THE SOVEREIGN TO

PROPERTY IN HIS KINGDOM

SECTION V. OF THE RIGHT OF THE SOVEREIGN TO

PROPERTY IN HIS KINGDOM

SECTION VI. OF THE RIGHT OF THE SOVEREIGN TO

PROPERTY IN HIS KINGDOM

SECTION VII. OF THE RIGHT OF THE SOVEREIGN TO

PROPERTY IN HIS KINGDOM

SECTION VIII. OF THE RIGHT OF THE SOVEREIGN TO

PROPERTY IN HIS KINGDOM

SECTION IX. OF THE RIGHT OF THE SOVEREIGN TO

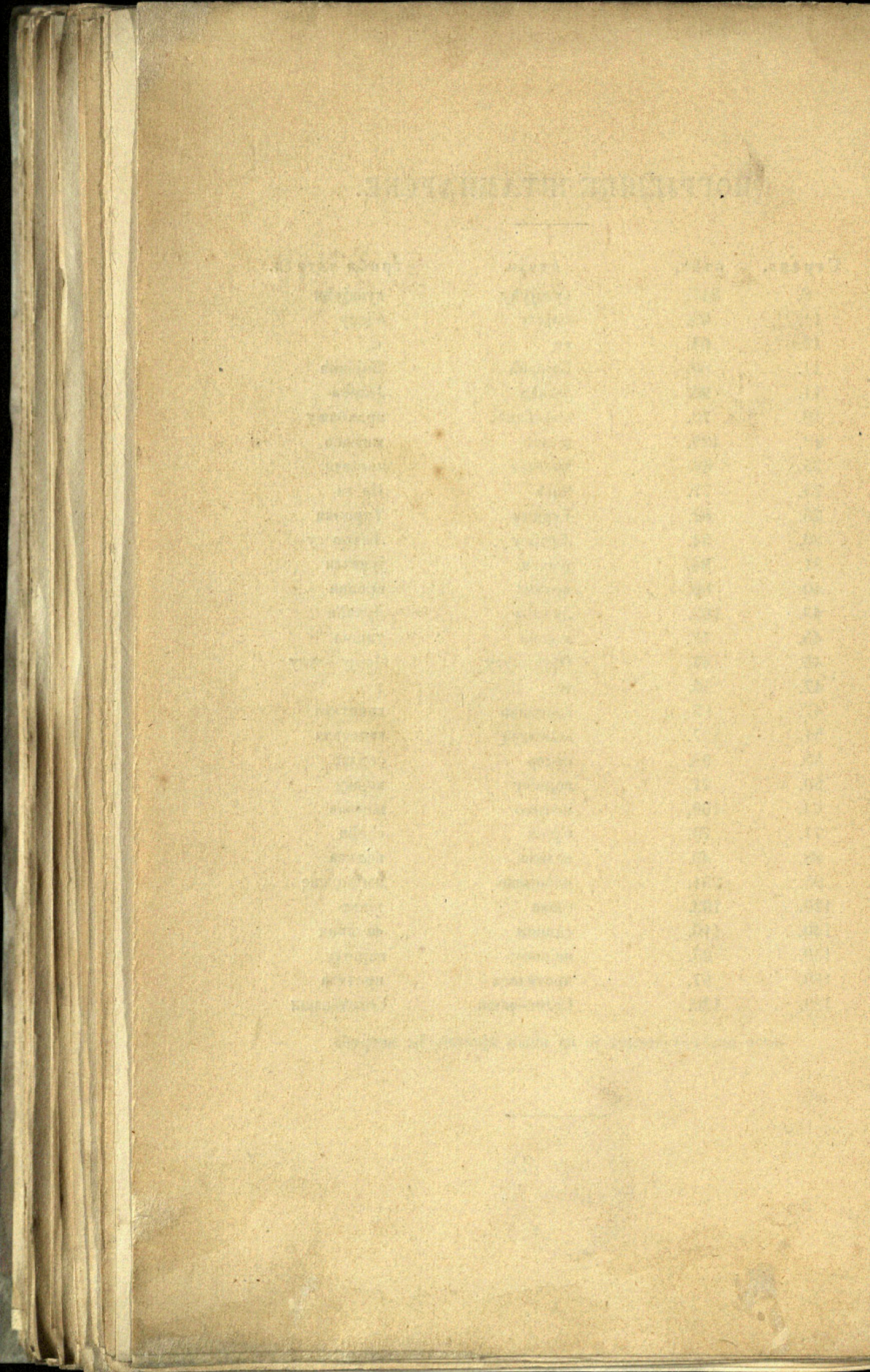
PROPERTY IN HIS KINGDOM

ПОГРЈЕШКЕ ШТАМПАРСКЕ.

Страна,	стих,	стоји	треба читати.
8.	217.	кукајућу	кукајући
11.	63.	бијелу	б'јелу
12.	64.	се	с'
11.	80.	Бајовић	Бојовић
11.	96.	Јелаћа	Јелића
16.	73.	арамбашу	арамбашу
18.	129.	живио	живѐо
25.	66.	прегазм	прегази
25.	77.	Пага	Па га
28.	82.	Турцим	Турцима
30.	54.	Љетосу	Љетос су
31.	84.	јучки	јуначки
40.	86.	врапца	вранца
43.	163.	Лућића	Лучића
45.	12.	тајина	тајина
46.	47.	Орју - луку	Орију - луку
47.	56.	те	т'
47.	85.	капемана	капетана
51.	197.	капетана	капетана
55.	93.	срдар	сердар
59.	21.	војску	војску
64.	169.	његово	његова
71.	79.	с'јечи	с'јећи
88.	49.	велика	веѐга
95.	251.	избојише	избројине
126.	193.	гзаве	главе
140.	110.	самном	са мном
159.	23.	војвооу	војводу
169.	67.	претилога	претила
188.	130.	Салик-паши	Селим-паши

Знак овај (-) метнут је на више мјестах, ђе петреба.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р19Ср II 780.1